

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ETKİN VATANDAŞLIK
ÖĞRENME ALANINDAKİ KAVRAMLARA YÖNELİK BİLİŞSEL
YAPILARININ VE KAVRAM ALGILARININ BELİRLENMESİ**

Pınar Şener

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS, 2019

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren bir (1) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Pınar
Soyadı : Şener
Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Ortaokul Öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanındaki Kavramlara Yönelik Bilişsel Yapılarının ve Kavram Algılarının Belirlenmesi

İngilizce Adı : Determination Of The Cognitive Structures and Concept Perception Of Secondary School Students About The Concepts Of Effective Citizenship Learning

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Pınar ŞENER

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Pınar Şener tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanındaki Kavramlara Yönelik Bilişsel Yapılarının ve Kavram Algılarının Belirlenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Öğr. Gör. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAS

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 20/08/2019

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Selma YEL

TEŞEKKÜR SAYFASI

Öğrencilerin bilişsel algılarını belirlemek gibi soyut bir durumu somutlaştırmaya yarayan bu çalışma süresince bana sabır ve anlayış gösteren, desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Gökçe KILIÇOĞLU'na bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

Araştırmaya katkılarından dolayı Doç. Dr. Ufuk Karakuş, Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAS, Doç. Dr. Bülent AKSOY, Dr. Arcan AYDEMİR ve Arş. Gör. Banu ATLI'ya teşekkür ederim.

Uygulama yaptığım okulların idareci, öğretmen ve öğrencilerine teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana sağladıkları katkılarından dolayı Gazi Üniversitesi'nin tüm değerli eğitimcilerine samimiyet ve minnettarlıkla teşekkür ederim.

Son olarak sevgisiyle beni destekleyen anneme, her zaman beni destekleyen ve bütün samimiyetiyle yanımda olan çok kıymetli eşime sonsuz teşekkür ederim.

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ETKİN VATANDAŞLIK
ÖĞRENME ALANINDAKİ KAVRAMLARA YÖNELİK BİLİŞSEL
YAPILARININ VE KAVRAM ALGILARININ BELİRLENMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Pınar ŞENER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2019

ÖZ

Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen anayasa, bağımsızlık, cumhuriyet, egemenlik, eşitlik, demokrasi, devlet, monarşi, oligarşi, saltanat, yasama, yurttaşlık, yürütme, yargı, teokrasi, özgürlük, kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını ve kavram algılarını kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla belirlemektir. Araştırmada yöntem olarak betimsel tarama kullanılmıştır. Araştırmada çalışma grubu rastgele örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı iki ortaokulda öğrenim gören 200 öğrenci oluşturmaktadır. Kullanılan veri toplama aracı kelime ilişkilendirme testidir. Bu veri toplama aracı alan uzmanı ve ölçme değerlendirme uzmanı görüşünde araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır, her bir anahtar kavrama ilişkin öğrencilerin algılarını betimlemek ve kavramlar arası ilişkileri ortaya koymak için frekans tabloları oluşturulmuştur. Frekans tabloları doğrultusunda kavram ağları hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yoklanan kavramlara yönelik bilişsel yapılarının farklı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler	: Bilişsel yapı, etkin vatandaşlık, kelime ilişkilendirme
Sayfa Adedi	: 104
Danışman	: Öğr. Gör. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU

**DETERMINATION OF THE COGNITIVE STRUCTURES AND
CONCEPT PERCEPTION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS
ABOUT THE CONCEPTS OF EFFECTIVE CITIZENSHIP
LEARNING**

(M.S. THESIS)

Pınar ŞENER

GAZİ UNİVERSİTESİ

İNSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

August 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to determine cognitive structures and conceptual perceptions through word association test about the concepts of constitution, independence, republic, sovereignty, equality, democracy, state, monarchy, oligarchy, sovereignty, legislative, citizenship, executive, judiciary, theocracy and freedom. Descriptive survey was used as the method in the research. The study group was determined by random sampling. The study group of the study consists of 200 students studying at two different secondary schools (Ministry of Education) in the 2018-2019 academic year. The data collection tool used is the word association test. This data collection tool was prepared by the researcher himself by the help of opinion of the field expert and assessment and evaluation expert. Descriptive analysis, one of the qualitative data analysis methods, was used in the analysis of the data. Frequency tables were created to describe the students' perceptions about each concept and to reveal the relationships between the concepts. Using this frequency table, the concept network was prepared. As a result of the research, it was determined that the cognitive structures of the students towards the notions were different.

Key Words: : Cognitive structure, effective citizenship, word association

Page Number : 104

Supervisor : Lecturer Dr. Gökçe KILIÇOĞLU

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4
1.6. Tanımlar	4

BÖLÜM II.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Sosyal Bilgiler	5
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	6
2.3. Vatandaşlık ve Yurttaşlık Kavramı	7
2.4. Vatandaşlığın Tarihsel Gelişimi.....	9
2.5. Osmanlı Devleti Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Vatandaşlık	10
2.6. Etkin Vatandaşlık.....	10
2.7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İçerisinde “Etkin Vatandaşlık”	12
2.8. Kavram Öğretimi	14
2.9. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Kavram Öğretimi.....	14
2.10. Bilişsel Yapı.....	19
2.11. Kelime İlişkilendirme Testi.....	19
2.11.1. Bilişsel Yapıyı Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	22
2.11.1.1. Ortaokul Öğrencileriyle Yapılan Çalışmalar	22
2.11.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarıyla Yapılan Çalışmalar	25
BÖLÜM III	27
YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırmanın Modeli.....	27
3.1. Araştırmanın Uygulama Basamakları	27
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	27
3.3. Veri Toplama Aracı	28
3.4. Verilerin Analizi	29
BÖLÜM IV	30
BULGULAR VE YORUMLAR.....	30

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	30
4.1.1. Anayasa Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	34
4.1.2. Bağımsızlık Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	35
4.1.3. Cumhuriyet Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	38
4.1.4. Demokrasi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	40
4.1.5. Devlet Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	42
4.1.6. Egemenlik Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum.....	43
4.1.7. Eşitlik Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	45
4.1.8. Monarşi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum.....	47
4.1.9. Oligarşi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	49
4.1.10. Özgürlük Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	50
4.1.11. Saltanat Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	52
4.1.12. Teokrazi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	53
4.1.13. Yargı Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum.....	55
4.1.14. Yasama Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum.....	57
4.1.15. Yurttaşlık Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum	58
4.1.16. Yürütme Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum.....	59
4.1.17. Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplara Göre Kavramsal Yapının Belirlenmesi	60
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Kavram Ağlarının Oluşturulması.....	64
4.2.1. Kesme Noktası 43 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı	64
4.2.2. Kesme Noktası 36 ve üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı.....	66
4.2.3. Kesme Noktası 28 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı	68
4.2.4. Kesme Noktası 21 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı	70
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Kavramlarla İlgili Kurulan Cümlelere Göre Kavramları Anlama Düzeylerinin Belirlenmesi	72

4.3.1. Anayasa Kavramı İle İlgili Cümleler	73
4.3.2. Bağımsızlık Kavramı İle İlgili Cümleler	74
4.3.3. Cumhuriyet Kavramı İle İlgili Cümleler	74
4.3.4. Demokrasi Kavramı İle İlgili Cümleler	75
4.3.5. Devlet Kavramı İle İlgili Cümleler	75
4.3.6. Egemenlik Kavramı İle İlgili Cümleler.....	76
4.3.7. Eşitlik Kavramı İle İlgili Cümleler.....	76
4.3.8. Monarşi Kavramı İle İlgili Cümleler	77
4.3.9. Oligarşi Kavramı İle İlgili Cümleler	77
4.3.10. Özgürlük Kavramı İle İlgili Cümleler.....	77
4.3.11. Saltanat Kavramı İle İlgili Cümleler	78
4.3.12. Teokrasi Kavramı İle İlgili Cümleler	78
4.3.13. Yargı Kavramı İle İlgili Cümleler	79
4.3.14. Yasama Kavramı İle İlgili Cümleler	79
4.3.15. Yurttaşlık Kavramı İle İlgili Cümleler.....	80
4.3.16. Yürütme Kavramı İle İlgili Cümleler.....	80
BÖLÜM V	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	82
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	88
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	90
5.4. Öneriler	91
KAYNAKLAR.....	93
EKLER.....	100

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	<i>Uygulama Okullarındaki 6. Sınıf Öğrenci Dağılımı</i>	28
Tablo 2	<i>Uygulama Okullarındaki 7. Sınıf Öğrenci Dağılımı</i>	28
Tablo 3	<i>Uygulama Okullarındaki Cinsiyete Göre Dağılım</i>	28
Tablo 4	<i>6. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramlarının Dağılımı</i>	30
Tablo 5	<i>7. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramlarının Dağılımı</i>	31
Tablo 6	<i>6. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplar Arasında En Çok Tekrarlananlar</i>	32
Tablo 7	<i>7. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplar Arasında En Çok Tekrarlananlar</i>	33
Tablo 8	<i>6. Sınıf Düzeyinde Anayasa Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar</i>	34
Tablo 9	<i>7. Sınıf Düzeyinde Anayasa Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar</i>	35
Tablo 10	<i>6. Sınıf Düzeyinde Bağımsızlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	36
Tablo 11	<i>7. Sınıf Düzeyinde Bağımsızlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	37
Tablo 12	<i>6. Sınıf Düzeyinde Cumhuriyet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	38
Tablo 13	<i>7. Sınıf Düzeyinde Cumhuriyet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	39
Tablo 14	<i>6. Sınıf Düzeyinde Demokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	40
Tablo 15	<i>7. Sınıf Düzeyinde Demokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ..</i>	41
Tablo 16	<i>6. Sınıf Düzeyinde Devlet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar</i>	42
Tablo 17	<i>7. Sınıf Düzeyinde Devlet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar</i>	43
Tablo 18	<i>6. Sınıf Düzeyinde Egemenlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ...</i>	43

Tablo 19	7. Sınıf Düzeyinde Egemenlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar ...	44
Tablo 20	6. Sınıf Düzeyinde Eşitlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	45
Tablo 21	7. Sınıf Düzeyinde Eşitlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	46
Tablo 22	6. Sınıf Düzeyinde Monarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	47
Tablo 23	7. Sınıf Düzeyinde Monarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	48
Tablo 24	6. Sınıf Düzeyinde Oligarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	49
Tablo 25	7. Sınıf Düzeyinde Oligarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	49
Tablo 26	6. Sınıf Düzeyinde Özgürlük Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	50
Tablo 27	7. Sınıf Düzeyinde Özgürlük Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	51
Tablo 28	6. Sınıf Düzeyinde Saltanat Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	52
Tablo 29	7. Sınıf Düzeyinde Saltanat Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	53
Tablo 30	6. Sınıf Düzeyinde Teokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	53
Tablo 31	7. Sınıf Düzeyinde Teokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	54
Tablo 32	6. Sınıf Düzeyinde Yargı Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	55
Tablo 33	7. Sınıf Düzeyinde Yargı Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	56
Tablo 34	6. Sınıf Düzeyinde Yasama Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	57
Tablo 35	7. Sınıf Düzeyinde Yasama Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	57
Tablo 36	6. Sınıf Düzeyinde Yurttaşlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	58
Tablo 37	7. Sınıf Düzeyinde Yurttaşlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	59
Tablo 38	6. Sınıf Düzeyinde Yürütme Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	59
Tablo 39	7. Sınıf Düzeyinde Yürütme Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar	60
Tablo 40	6. Sınıf Düzeyinde Frekansı 21 ve Üzeri Olan Cevap Kavramlar	62
Tablo 41	7. Sınıf Düzeyinde Frekansı 21 ve Üzeri Olan Cevap Kavramlar	63
Tablo 42	Kavramlara İlgili Kurulan Cümlelerin Kategori Tablosu	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1</i> Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 4. sınıf kazanımları	12
<i>Şekil 2</i> Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 5. sınıf kazanımları	13
<i>Şekil 3</i> Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 6. sınıf kazanımları	13
<i>Şekil 4</i> Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7. sınıf kazanımları	13
<i>Şekil 5</i> Olgu-kavram-genelleme ilişkisi.....	15
<i>Şekil 6</i> 4. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar.....	17
<i>Şekil 7</i> 5. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar.....	18
<i>Şekil 8</i> 6. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar.....	18
<i>Şekil 9</i> 7. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar.....	19
<i>Şekil 10</i> 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	64
<i>Şekil 11</i> 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	65
<i>Şekil 12</i> 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	66
<i>Şekil 13</i> 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	67
<i>Şekil 14</i> 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	68
<i>Şekil 15</i> 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	69
<i>Şekil 16</i> 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	70
<i>Şekil 17</i> 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı	71

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	Yüzde
f	Frekans
KİT	Kelime İlişkilendirme Testi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her toplumda bireylerin toplumdan beklentisi olduğu gibi toplumun da bireyden bazı beklentileri bulunmaktadır. Bireydeki beklentilerin karşılanma derecesi, bireylerin kendilerini gerçekleştirmesine hangi oranda olanak sağladığına ve aynı zamanda ne kadar içten ve samimi olarak kendisini geliştirmeye açık olduğu ile ilişkilidir. İşte bu bireylere gerekli olan bilinç kazandırma hissi ne kadar erken verilir ise huzurlu ve mutlu toplum düzeni o kadar erken oluşturulabilir. Toplumlarda var olan sosyal problemlerin en kısa sürede çözüme kavuşturulması mutlu ve nitelikli bireylerin yetiştirilmesi ile sağlanabilir.

Her toplum kendisini geliştiren, ileriye düşünen güçlü bir devlet oluşturmak çabası içerisinde. Huzurlu ve güçlü bir toplumun oluşturulmasında etkili olan en önemli unsurlardan birisi de birbirini anlayan, farklı değerleri kabul eden uyumlu bireylerdir. Kısacası ortak değerlerin oluşturulması ve geliştirilmesi bireyler arasındaki uyumlu ilişki ile sağlanabilir. Toplumlar rastlantısal sorunlardan uzak, sistem ve düzen içerisinde kurumlar oluşturarak bu süreci etkin bir şekilde yönetmek ister. Bu süreçte topluma en gerekli fayda yine eğitim kurumları aracılığıyla sağlanabilmektedir. Eğitim kurumları sayesinde toplumda hem gelişme hem de bütünleşmeye yardımcı olan kültürlemler gerçekleşmektedir. Toplumların gereken bilgi, beceri ve değerlerin oluşturulmasında en önemli faktör “vatandaşlık eğitimi” olarak ifade edilebilir (Davies, Evans ve Reid, 2005; Torney-Putra ve Lopez, 2006). Sosyal bir varlık olarak ifade edilen insan, içinde bulunduğu toplumda huzurlu, rahat; hak ve özgürlüklerinin farkında olan ve topluma karşı sorumluluklarını bilerek yetişmesi vatandaşlık eğitimi kapsamında ele alınmaktadır.

Eğitim sistemimizde yer alan her kademe oldukça önemlidir. Özellikle ilköğretim ve ortaokul döneminin hitap ettiği kitle bakımından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Hele ki ortaokul kademesinde yer alan öğrencilerin vatandaşlık unsurunu kavrayabilmeleri için gerekli bilişsel yapıya sahip oldukları varsayıldığında öğrenciye bazı değer, tutum ve davranışların

kazandırılması kritik bir süreç olarak ifade edilebilir (Oktay, 2007). Çocuklara ortaokul döneminde bu özelliklerin kazanılması oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi bu temel niteliklerin kazandırılmasına katkı sağlayacak temel derslerden en önemlisidir. Sosyal bilgiler en genel tanımla ifade edilecek olursa vatandaş yetiştirme programı olarak ifade edilebilir (Ellis, 2007).

1.1. Problem Durumu

Son dönemlerde yaşanan gelişmeler ve insanların yaşadığı toplumda var olan olguların hızlı bir şekilde değişmesi sonucunda toplumun kural ve normları bazı değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan dolayı da toplumların varlıklarını sürdürmesi için gerekli olan eğitim kurumlarında verilen eğitimlerin önemi de bir derece daha artmıştır. Özellikle son yıllarda öğrencilerin toplumsal değer, tutum ve davranışları öğrendiği sosyal bilgilerde çeşitli kavramların öğrencilere kazandırılmasının önemi de artmış ve mevcut kavramlarda oluşan yanlışların belirlenmesi ve giderilmesi üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır (Açıkgöz, 2007; Alım, Özdemir ve Yılar, 2008; Coşkun, 2003; Demirkaya, Çetin ve Tokcan 2004; Elvan, 2012). Eğitim açısından kavram, bilginin temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda kavramların birbiri ile olan ilişkisi de bilimsel ilkeleri ortaya çıkartmaktadır. İnsanların çocukluk döneminden itibaren kavram öğrenme süreci etkin olarak başlamaktadır. Bireyler kavramları sınıflandırır, kavramlar arasındaki ilişkileri belirler ve böylelikle öğrendiği her kavram bireyin zihninde anlamlandırılır ve sonuç olarak eski öğrenmeler ile yeni öğrenme sürecini geçirir. Bireylerin zihninde gerçekleşen öğrenmeler ve yeni yapılar her dönemde gerçekleşen uzun bir süreçtir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005, s.81).

Konu ile alakalı alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin kavramsal algılarını incelemek amacı ile son yıllarda araştırmaların yapılmaya başlanmıştır. Yapılan bu çalışma ile birlikte sosyal bilgiler dersinde yer alan etkin vatandaşlık konusuna yönelik bilişsel yapılarının tespit edilmesinde kelime ilişkilendirme testlerinin kullanımına yer verilerek, öğrencilerin kavram algılarını tespit etmek hem eğitim hem de araştırmacılar açısından yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada “Öğrencilerin etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki bilişsel yapısı nasıldır?” sorusuna yanıt aranacaktır.

1.1.1. Alt Problemler

1. Ortaokul 6.sınıf ve 7. sınıf öğrencilerinin ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen kavrama ilişkin algıları nelerdir?
2. Ortaokul 6.sınıf ve 7. sınıf öğrencileri ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen kavramlara ilişkin bilişsel yapıları nasıldır?
3. Ortaokul 6.sınıf ve 7. sınıf öğrencilerinin ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen kavramları anlama düzeyleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, ortaokul 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen anayasa, bağımsızlık, cumhuriyet, egemenlik, eşitlik, demokrasi, devlet, monarşi, oligarşi, saltanat, yasama, yurttaşlık, yürütme, yargı, teokrasi, özgürlük, kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını ve kavram algılarını kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla tespit etmektir. Bu çalışma 6.ve 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin zihninde etkin vatandaşlık kavramlarına yönelik nasıl yapılar oluştuğunu ve kavramsal algılarının nasıl olduğunu öğretmenlerin görmesine olanak sağlayacaktır. Çalışmada 6. ve 7.sınıfların seçilmesi bu öğretim kademesinde bilişsel yapıyı belirlemeye yönelik çalışmaların sayıca az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple çalışma alana katkı sağlama amacı taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler dersi sosyal bilimlerin ilköğretim kademesindeki öğrencilere yönelik disiplinlerarası ve bütünsel bir hali şeklinde ele alınmaktadır. Sosyal bilgiler dersi içeriği, sosyal bilimler temel alınarak oluşturulduğundan kavramlar açısından oldukça zengindir. Öğrencilerin sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmeleri ve karşılarına çıkabilecek sosyal problemleri çözebilmeleri için temel kavramları anlamaları gerekmektedir. Öğrencilerin bu çalışmada araştırılan kavramlara ilişkin bilgilere sahip olması ile dünyadaki siyaset, geçmişten günümüze demokrasinin gelişimi, dünya üzerindeki diğer ulusların geçirdiği süreçleri bilip kendi evrensel değerlerini korumaları mümkün olacaktır.

Türk Millî Eğitimi’nin amaçları ve ilkelerine bakıldığında ise sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapsamı dolayısı ile öğrencilerin; etkin vatandaş olmaları için gerekli yetilerle donanmasını sağlayan en uygun derstir. Bu ders insan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi

ve cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçten günümüze değişimlerini yansıtır öğrencilerin etkin vatandaşlık kavramlarını kavrayarak yaşamlarını demokratik kurallara göre düzenlemelerini içerir. Bu amaca hizmet eden çalışma 6. ve 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanındaki kavramlara yönelik bilişsel yapılarını ve kavramsal algılarını belirlemeyi sağlayacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında geçen on altı kavramla sınırlıdır.
- Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplarda samimi olduğu ve veri toplama aracının amaca uygun olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Kavram: Herhangi bir nesnenin, duygunun veya düşüncenin bireyin zihnindeki soyut ve genel tasarımı, anlamı ve anlam yükü olarak ifade edilmektedir.

Kavram Yanılgısı: Kavram yanılgısı, öğrencinin öğrenmiş olduğu herhangi bir kavramın bilimsel olarak kabul gören ve anlamlandırılan özellikleri ile uyuşmamasıdır.

Kelime İlişkilendirme Testi: Kelime ilişkilendirme testi, öğrencilerin bilişsel yapılarını ve bu yapıyı meydana getiren kavramlar arasındaki ilişkileri, zihinlerinde kurdukları bilgi ağının görülmesini sağlar. Ayrıca uzun süreli hafızada yer alan kavramlar arasındaki bağlantıları yeteri düzeyde kurup kurmadığını ve kurulduysa aralarındaki bağın anlamlılığını sorgulayan ve tespit eden alternatif bir ölçme aracı olarak tanımlanmaktadır (Özatlı ve Bahar, 2010, s.10).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu kısmında, kuramsal çerçeve ve etkin vatandaşlık ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden etkilendiği için bireylerin içinde var oldukları toplumun ve bireylerin çevreyle olan uyumunu incelemektedir (Safran, 2012, s.2). Sosyal bilgiler için farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan bazıları şöyledir:

MEB, sosyal bilgiler dersini, bireylerin toplumsal var oluş amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için tarihi, coğrafyayı, ekonomiyi, sosyolojiyi, psikolojiyi, felsefeyi ve hukuku gibi sosyal bilimlerle vatandaşlık konularını harmanlayan; öğrenme alanlarını bir ünite ve tema altında birleştiren; bireyin doğa ve sosyal çevresiyle etkileşimini dün ile bugünü arasındaki bağlantıları inceleyen; toplu öğrenme anlayışlarından beslenen bir ders olarak tanımlamıştır (MEB, 2005, s.46).

Sosyal bilgiler, bireylere vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak amacı ile sanatsal, edebi ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşım benimseyerek birleştirilmesi sonucunda oluşturulan bir çalışma alanıdır (Öztürk ve Dilek, 2003, s.16). Aynı zamanda sosyal bilgiler, hemen her türlü yaşam koşullarında dünya düzenini referans alarak bilgiye dayalı kararlar alıp problem çözen, etkin vatandaş yetiştirmek maksadıyla sosyal ya da beşeri bilimlerden almış olduğu bilgi ve becerileri kaynaştırarak uygulanmasını sağlayan bir öğretim programıdır.

Erden (1998) ilk ve ortaokullarda iyi ve sorumluluğunu bilen vatandaşlar yetiştirmek amacı ile sosyal bilimler disiplinlerinden seçilen bilgilere dayalı olarak, öğrenim gören

öğrencilere toplumsal sorunlar ya da olaylar hakkında temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olduğu ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler, toplumun ve hayatın sosyal boyutu ile ilgilenen ve bu alanda çalışmalarını sürdüren bütünsel bir sistem dâhilinde, bireyleri etkin vatandaş olarak yetiştirme bilincinde olan bir ders olarak ifade edilmektedir (Doğanay 2009, s.17).

Artık günümüzde sosyal bilgilerle alakalı olarak farklı yaklaşımların bulunmasıyla birlikte sosyal bilgiler eğitimi veren eğiticiler tarafından yapılan bazı tanımlarda ön plana çıkan ortak noktalar şunlardır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s.6):

- Bireyler üzerinde etkili vatandaşlık eğitiminin amaçlanması,
- Bireylerin yaşadıkları çevre ile olan etkileşiminin incelenmesi,
- Disiplinler arası ve bütüncül bir bakış açısına sahip olması.

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgilerin bireylerin toplum ile bütünleşmesinde bireyleri siyasi sistem içerisinde sunulan hak ve sorumlulukları içselleştirebilen, kültürel değerleri ışığında öğreten ve toplumsal olgulara duyarlı etkin yurttaşların yetiştirilmesini amaçlayan bir programdır (Tay, 2011, s.7).

Sosyal bilgiler öğretimi üç farklı yaklaşım ile ele almakta ve tanımlamaktadır. Bunlar, vatandaşlık aktarımı olan, sosyal bilim olan ve yansıtıcı inceleme imkanı olan sosyal bilgiler öğretimidir (Safran, 2011, s.18).

Öztürk ve Dilek'e (2003) göre vatandaşlık aktarımı olan sosyal bilgiler öğretimi, bireyi ailesine, arkadaşlarına, çevresine, vatanına, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, dürüst, saygılı iyi vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu sistem içerisinde bireyler devlet tarafından koyulan kanunlar benimser, kanunların sistemin düzeli işlemesi için gerekli ve uyulması gereken kurallar bütünü olduğunu kabul eder. Her durumda görev ve sorumluluk alır ve içinde bulunduğu toplumun sorunlarına yönelik eylemlerde aktif görev alır.

İkinci yaklaşım olan sosyal bilgilerin bir bilim olarak öğretilmesinden bahsetmektedir. Bu yaklaşımda yer alan vatandaşlık öğretimi, sosyal bilimlerin araştırma, inceleme ve düşünme yöntemlerinden faydalanmasıdır. Bu bakış açısı doğrultusunda, bireylerin

yaşamları boyunca karşılaşmış olduğu gerek kişisel gerekse toplumsal problemlerin çözümüne ilişkin fikirlerin üretilmesi amaçlanmaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s.21).

Üçüncü yaklaşım olarak ifade edilen sosyal bilgilerin düşünce aracı olarak görülmesi ve öğretilmesidir. Bu noktada içinde bulunduğumuz çağdaş dünya düzeninde ortaya çıkan problemlerin çözüme kavuşturulması amacıyla, mantıklı ve eleştirel düşünce sürecini devreye alarak demokrasi kavramını benimsemiş bireylerin yetiştirilmesini amaçlamıştır (Doğanay, 2009, s.20). Bireylerin toplum içerisindeki yaşam kalitesini belirleyen en önemli unsur yine bireyin karar alma yeteneğidir. Üçüncü yaklaşımda bireyin kendi yeterliliklerini değerlendirmesi ve edinmiş olduğu farkındalığa göre karar alma yeteneğinin geliştirilmesi vurgulanmaktadır (Safran, 2011, s.8).

2.3. Vatandaşlık ve Yurttaşlık Kavramı

Küreselleşmenin ve teknolojinin yaygınlaşması sonucunda hemen hemen her kesimde yaşanan değişim sonucunda bireylerin içinde bulunduğu toplumsal olguların farklılaşması ve bunun sonucunda da bireylerin ortama uyum sağlaması yeterli görülmemektedir. Aynı zamanda bireylerin içinde bulundukları ortamın sorgulanması, toplumda görülen değişimin anlamlandırılması ve aynı zamanda geliştirilmesi istenmektedir. Oluşum süreçlerinin bu denli önemli olması sosyal bilimler açısından araştırılması ve geliştirilmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Vatandaşlık kavramı Türkiye’de ve yabancı ülkelerde farklı şekillerde tanımlanmakta ve farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

Yurttaşlık ve vatandaşlık kavramları yurt ve vatan kelimelerinden türetilen aynı yurt ve vatani paylaşan bireyler olarak ifade edilmektedir. TDK’ye göre yurttaşlık kavramı “bireyin yurttaş olma, bir yurtda doğup büyüme ya da yaşamış olma durumu” olarak ifade edilirken vatandaşlık kavramı ise anayasaya atıfta bulunarak “Türk devletine vatandaşlık bağı bulunan herkes Türk’tür” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu iki tanımlama da farklı anlamlarda kullanılmıştır.

Vatandaşlık kavramı etimolojik olarak değerlendirildiğinde, aynı yurdu/vatani paylaşan ve aynı devlete bağlı olan bireylere verilen hukuki statüleri ifade etmektedir (Sağırılı, 2005, s.10).

Vatandaşlık kavramı 3 farklı açıdan değerlendirilmektedir:

Yasal ve siyasal açıdan vatandaşlık, bireylerin yasalarda oy verme, vergi verme gibi tanımlanmış bazı hak ve sorumlulukları kapsamaktadır. Patrick'ten aktaran Kansu (2015) vatandaşlık kavramını bireyin içinde yaşadığı demokratik toplum içerisindeki yasal ve sosyal ilişkileri ile açıklamaktadır.

Toplumsal yaşama katılım açısından ise bireyler içinde yaşadığı toplumun beklentilerini karşılayabilecek sorumluluk ve vatanseverlik gibi sosyal ve ahlaki davranışları da içermelidir.

Sosyal anlamda vatandaşlık ise ilk olarak Antik Yunan'da ortaya çıkmış ve bir şehir devletinde yaşayan, devletin üyesi olma durumu ile ilişkilendirilmiş bireyleri ifade etmektedir. İlerleyen dönemlerde bu kavram giderek genişlemiş ve derinleştirilmiştir. Farklı rejimlerde değişik tanımlamalarla günümüze kadar gelmiştir. Bu açıdan farklı devlet-yurttaşlık kavramları oluşturulmuştur. Modern anlamda vatandaşlık olgusu ilk olarak ilk ulus devleti olan İngiltere'nin geliştirdiği ilkelere cumhuriyet boyutuna eklenerek Amerikan ve Fransız devrimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bireyleri ulus devletine bağlayan bir ilişki, devlete ve siyasal yapısına üyelik anlamında kullanılan vatandaşlık algısı, belirli bir devletin egemenliği altında yaşayan ve devletin yasal yükümlülükleri içerisinde olduğunu kabul eden bir üyeyi simgelemektedir. Bu açıdan ele alındığında vatandaşlık kavramı bir devlete ya da bir topluluğa üyeliği bulunan bireyler için kullanılan bir kavramdır (Ünsal, 1998, s.47).

Hukuksal bir terim olarak değerlendirilen vatandaşlık kavramı bireyler için kullanılan bir ifade olarak belirtilmiş, bireylerin belirli bir devlet ile arasında kurulan ilişki sonucunda karşılıklı hak ve sorumlulukları belirleyen hukuksal bir bağ olarak tanımlanmıştır (Kepenekci, 2008, s.30).

Liberal bir çerçeveden vatandaşlık kavramı ele alındığında “bireyle devlet arasındaki hak ve sorumlulukları belirleyen hukuki bir sözleşme” olarak ifade edilmektedir (Arat, 1998, s.71).

Alan yazın incelendiğinde vatandaşlık kavramı ile ilişkili yapılan tanımlamalarda genellikle hukuki bir bağdan bahsedilmiştir. Bireylerde bulunan bu bağ sadece bireyin toplumsallaşmasını sağlamaz aynı zamanda bireyde etkin vatandaşlık özelliklerinin de bulunması gerekmektedir. Alan yazını incelemesine göre vatandaşlık 4 tip vatandaşlık ifade edilmiştir.

Geleneksel Vatandaşlık: Birey vatandaş olma bilincine varamamış, vatandaşlık görevlerini birer yasal sorumluluk olarak görerek mecburiyetten yapan, ülkesi ve milletine karşın herhangi bir sorumluluk almayan, yasaları içselleştirememiş bireyleri ifade etmektedir (Caymaz, 2007). Kısacası bu tip vatandaşlar benmerkezci düşünce yapısına sahiptir.

Pasif Vatandaş: İtaatkâr yapıda olan vatandaşlık tipidir. Bu tarz vatandaşlar yasalara uyar, görev ve sorumluluklarını bilir ve bunlara itiraz etmez. Kanun ve görevlere ceza merkezli yaklaşmakta ve yapılmadığında cezalandırılacağını düşünmektedir. Genel özellikleri doğrultusunda sivil toplum örgütlerinden uzak durur eylem ve faaliyetlerine katılmazlar.

Pasif-iyi Vatandaş: bu tip vatandaşlar ülkesinin milli değerlerini önemser, devlet olma bilinci gelişmiştir ve devlet tarafından yüklenen sorumlulukları benimserler. Devletin çıkarlarını her şeyden üstün görürler. Sivil toplum örgütlerinin eylem ve faaliyetlerini destekler fakat içerisinde yer almaz. Siyasi etkinlikleri çıkarları doğrultusundadır.

Aktif (Etkin) Vatandaş: Diğer vatandaşlık tiplerine nazaran daha akılcı ve bilimsel yapıdadırlar. Akla ve mantığa uygun hareket eden, gerektiği durumlarda hükümetin politikasını eleştiren, demokratik değerlere önem veren, toplumsal ve siyasal hayatta yaşamayı isteklilik haline getiren bireyleri temsil etmektedir (Doğanay, 2009, s.38).

2.4. Vatandaşlığın Tarihsel Gelişimi

Kavram olarak vatandaşlık; Antik Yunan'da ortaya çıkmış olup zaman içerisinde değişim göstererek tüm dünyaya yayılan ve her toplumda kabul gören bir kavram haline gelmiştir. Antik Yunan döneminde iyi vatandaşın tanımı Platon'a göre sosyal ve siyasal düzene uyum sağlayan, kurallara uyan ve özdenetim algısı gelişmiş kişiler olarak ifade edilmektedir (Donald, 2012, s.157-160).

Modern anlamda vatandaşlık kavramının oluşumu ise 1789 Fransız Fransa Ulusal Meclisi tarafından yayımlanan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde insan ve yurttaş kavramlarının bir arada kullanılması ile başlamıştır. Geçmişten günümüze farklı siyasal ve sosyal dönemlerin yaşanması vatandaşlık kavramının da bu dönemler içerisinde farklılıklarının olduğu bilinmektedir. Eskiden ulus devleti modeli içerisinde anlam kazanan vatandaşlık algısının günümüzde daha çok sivilleşme eğilimi gösterdiği görülmektedir (Turner, 2012, s.108). Böyle bir durumun gerçekleşmesinde etkili olan en önemli unsur küreselleşme olgusunun ortaya çıkmasıdır. Çünkü küreselleşmenin etkisiyle birlikte ulus

devleti sorgulanır hale gelmiş, ulus devleti kavramının içinde var olan yurttaşlık kavramında da bazı yansımalar oluşarak, kavramın yeni anlamlar kazanmasına neden olmuştur.

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte ulus devletlerin uluslararası sözleşmeler imzalamaya başlaması, antlaşmalarda taraf olması ve anlaşmaların devletin her ferdiyi kapsamaması ve bağlayıcılığının bulunması sonucunda vatandaşlık kavramı ulusal anlamda bir statü kazanmıştır (Gündüz ve Gündüz, 2002, s.6). Yaşanan bu gelişmeler neticesinde ulus devletlerinde yaşanan göçlerle birlikte klasik anlamda yurttaşlık kavramı değişime uğramıştır (Esendemir, 2008, s.20).

2.5. Osmanlı Devleti Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Vatandaşlık

Dünyada görülen vatandaşlık algısındaki değişim süreci Osmanlı Devleti döneminde de kendini göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin hükmettiği geniş coğrafyalar üzerinde yaşayan tebaa, Müslüman olanlar ve Müslüman olmayanlar olarak ayrılmıştır. Müslüman olmayanlar da kendi içinde mezhep ve dinlerine göre kategorilere ayrılmış olup farklı durum ve sahip olmuşlardır. 19. yüzyılda başlayan demokratikleşme hareketleri anayasal anlamında gelişmeler ortaya çıkarmıştır. Böylece vatandaşlık adına da adımlar atılmış ve vatandaşlık kavramı değişiklik göstermiştir. 1839 Gülhane Hattı Hümayunu, 1869 tarihli Osmanlı uyrukluğu kararnamesiyle birlikte bireylerin Osmanlı vatandaşlığı kan bağı ve toprak esasına göre verilmiştir (Kepenekçi, 2008, s.32). 1856 tarihli Islahat Fermanı ile gayrimüslimlere çok geniş haklar tanınmıştır. Osmanlı uyruğunda olan herkesin milliyet farkı gözetilmeksizin devlet memurluğuna kabul edileceği hükmü getirilmiştir.

1923 yılında ilan edilen Cumhuriyet ile birlikte ümmet anlayışı yerine millet, tebaa yerine de vatandaşlık kavramı getirilmiş ve Misak-ı Milli sınırları içerisinde yaşayan herkes eşit hak ve ödevleri olan birer Türk vatandaşı olarak kabul görmüştür (Polat, 2011, s.129). Günümüze gelindiğinde 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında vatandaşlık kavramı bir değişime uğramamış ve varlığını sürdürmüştür. Vatandaş olmanın şartı Türk babanın veya Türk ananın çocuğu olmaktır.

2.6. Etkin Vatandaşlık

Etkin vatandaşlık bireylerin oy verme, siyasi faaliyetlere katılma, toplumun güncel olayları hakkında bir takım etkinliklere katılma gibi içinde bulundukları toplumun düzenine karşı

gelmeden yapılan faaliyetlere etkin katılımını ifade etmektedir. Bu kapsam içerisinde vatandaşlık, sadece kendisine verilen hak ve sorumlulukları değil, aynı zamanda toplumun beklentilerine de cevap verebilecek, sosyal ve ahlaki davranışları da içermektedir. Aynı zamanda etkin vatandaş mantıklı düşünebilen ve doğru kararlar alıp uygulayabilen kişiler olarak ifade edilmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s.6).

Etkin vatandaşlık, düşünen, sorgulayan, duyarlı ve nitelikli vatandaş olarak da tanımlanabilir. Düşünen vatandaş, yaşamla ilişkili temel kavramları ve genellemeleri anlayan, bunları karar alırken ya da problem çözerken uygulanan kişilerdir. Duyarlı vatandaş, temel hak ve özgürlükler saygı duyan demokratik değerlere sahip çıkan ve bu değerleri hayatında uygulayan bireylerdir (Öztürk ve Dilek, 2003, s.3).

Etkin vatandaşlık, bireylerin içinde yaşadıkları demokratik bir toplumda vatandaşlık kavramının getirmiş olduğu bilgi, beceri ve değerlere sahip olabilmektir. Günümüzde etkin bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler şu şekildedir (Öztürk, 2009, s.9):

- Bu tarz bireyler demokratik değerleri benimser ve bu değerler doğrultusunda hayatını sürdürür.
- İçinde yaşadığı toplumun yararına hareket eder.
- Hem kendi ulusu hem de dünya insanlarının tarihleri, gelenekleri ve örflerine saygı duyarak bu konular hakkında bilgi sahibidir.
- Vatandaşlık ile ilgili her türlü konuda bilgi sahibidir.
- Ulusal ve küresel anlamda ortaya çıkan doğaya ve insana zarar verecek her türlü sorunun farkındadır.
- Sorunların çözümü için bilgi kaynaklarına başvurur ve çözüm önerileri geliştirir.
- Bireysel farklılıkları önemser, farklı düşüncelere saygı duyar.
- Karar vermede ve problem çözmede aktiftir.

Yukarıda bahsi geçen etkin vatandaşlık özelliğine sahip bireylerin temel özellikleri incelendiğinde hem bireysel hem de küresel düşünebilen, sosyal ve siyasal konularda etkin, barışçıl, demokratik değerleri hayatının her alanında uygulayan, bilgili ve kültürlü bir kişi olarak tanımlamak yanlış bir ifade olmaz.

Öğrencilerin etkin vatandaşlık becerilerini geliştirebilmek için gerekli olan yeterlilikler; vatandaşlık bilgisi, becerisi ve değerleri olarak nitelendirilebilir. Eğer bu öğeler içerisinde

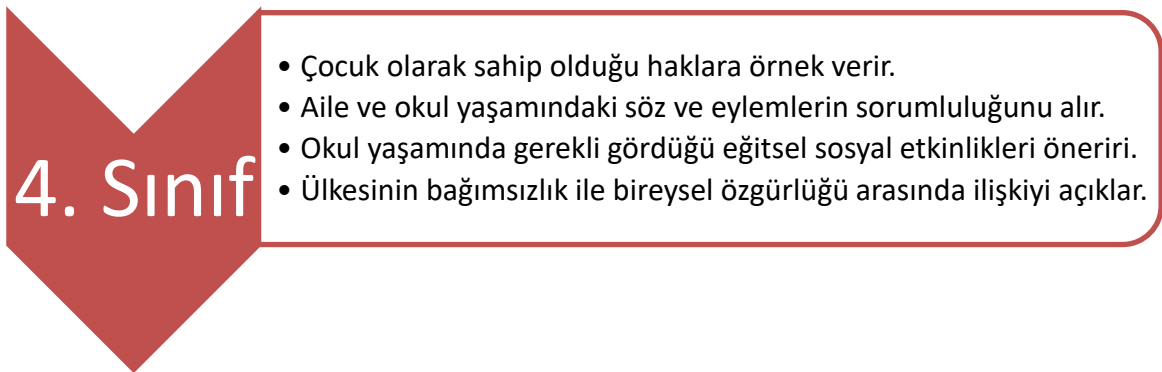
öğrencilere bu nitelikler kazandırılırsa etkin vatandaş olma yolunda gerekli özgüven öğrencide oluşabilir.

2.7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İçerisinde “Etkin Vatandaşlık”

Geçmişten günümüze kadar çıkartılan ve farklı şekillerde revize edilen sosyal bilgiler öğretim programında özellikle 2018 yılında ilk defa yer alan Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda uygulanmaktadır. Öğretim programına göre etkin vatandaşlığa ilişkin şu bilgilere yer verilmiştir.

Bireyin etkin bir vatandaş olarak haklarını ve hak arama yollarını bilmesi gerekmektedir. Ayrıca küçük yaşlardan itibaren sorumlulukların yerine getirilmesi hem aile hem de çocuk için oldukça önemlidir. Bu nedenle Sosyal Bilgilerin, sosyal bilimler ve yansıtıcı düşünce sistemini kullandığı düşünüldüğünde, geleceğin yetişkinleri olarak bugünün öğrencileri için etkin vatandaşlık kavramının önemi oldukça büyüktür. Bu bağlamda 2018 yılında yürürlüğe giren Sosyal Bilgileri Öğretim Programında hak ve sorumluluklarının farkında olan, gerektiği durumlarda inisiyatif alabilen, karşılaştığı sorunların çözümü için barışçıl yol izleyen, demokratik ve katılımcı vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan kazanımlar yer almaktadır. Öğretim programında yer alan öğrenme alanının temelinde hukuk ve siyaset biliminden yararlanılmıştır (MEB, 2018, s.5).

2018 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan kazanımlar Şekil 1, Şekil 2, Şekil 3 ve Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 1 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 4. sınıf kazanımları

5. Sınıf

- Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.
- Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.
- Temel hakları ve bu hakları kullanımının önemini açıklar.
- Milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir.

Şekil 2 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 5. sınıf kazanımları

6. Sınıf

- Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
- T.C. Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.
- Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.
- Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anaysal güvence altında olduğunu açıklar.
- Türk tarihinde ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Şekil 3 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 6. sınıf kazanımları

7. Sınıf

- Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evreni ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.
- Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.
- TC. Devletin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
- Demokrasinin uygulanma süreçlerinde

Şekil 4 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7. sınıf kazanımları

2.8. Kavram Öğretimi

Kavram; varlıkların, olayların ve düşüncelerin benzer özellikler doğrultusunda sınıflandırılması müsaade eden ortak isim ve soyut düşüncelerin bireyin zihninde yapılandığı bir durum olarak tanımlanmaktadır. Kavram yanılgısı, bireylerin herhangi bir kavramı yanlış anlama ve anlaşılmalara dayalı olarak yapılan yorumları kapsamaktadır. Bir başka tanımda ise literatürde herkes tarafından kabul edilen görüşlerden uzak kalan algı ya da kavrayışlar olarak tanımlanmaktadır (Zembat, 2010, s.2).

Her bir kavramın kendine özgü adı bulunmaktadır. Bu adlar bir ya da iki sözcükle ifade edilebilir. Örneğin, öğretmen “demokrasi” kavramını kullandığında bu kavram önceden kazanılmışsa öğrencinin zihninde bir bilgi görülecektir. Fakat kavram önceki deneyimlerden öğrenilmemişse, kavramın öğrenci için bir anlamı olmayacaktır. Kavramlar soyut ve somut kavramlar olarak ikiye ayrılır. Somut kavramlar, fiziksel özellikleri duyu organları ile algılanabilen kavramlardır. Somut kavramlar genellikle okul öncesi dönemde öğrenilmektedir. Soyut kavramların duyu organları ile algılanamaz, bu kavramların tanımlanması gereklidir ve somut kavramlardan faydalanılarak yapılabilir.

Kavramlarla ilgili bilişsel yapıları belirlemede şu yöntemler kullanılabilir:

- Tahmin-Gözlem-Açıklama
- Mülakatlar
- Çizimler
- Kelime ilişkilendirme
- Talih çizgileri
- Tanılayıcı Dallanmış Ağaç
- Yapılandırılmış Grid
- Teşhis Testleri

2.9. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Kavram Öğretimi

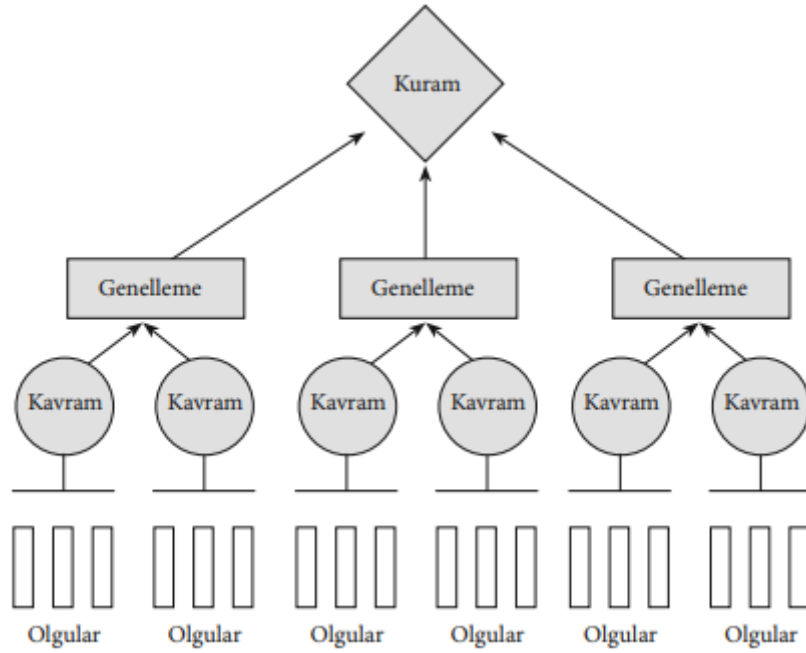
Sosyal bilimler, ilk ve ortaokul kademelerinde disiplinlerarası ve bütünleştirilmiş bir şekilde formal eğitim kapsamında “sosyal bilgiler” olarak ele alınmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin içeriği temelinde sosyal bilimler temel alınarak oluşturulan kavramlardan oluşmaktadır ve kavram olarak oldukça zengindir. Öyle ki öğrenciler sosyal bilgiler

dersinde tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, antropoloji vb. ile ilgili çok sayıda kavram karşılaşılmaktadır.

Özellikle ortaokul kademesinde yer alan öğrencilerin bilişsel yapıları ele alındığında kavram öğretimine temel teşkil ettiği için kavram öğretiminin ele alınması oldukça önemlidir. Öğrenciler tarih, coğrafya, sosyoloji, politik ve ekonomik dünyaya ilişkin temel kavramlar hakkında bilgi sahibi olmazlar ise dünyanın coğrafi, sosyal ve siyasal özelliklerini anlama noktasında sınırlandırılmış olabilecektir.

Kavramların daha iyi algılanabilmesi için öncelikli olarak bilginin yapısı bilinmelidir. Bilgiler olgu-kavram ve genelleme ilişkisi içinde kuramları oluşturur.

Şekil 5'te olgu-kavram-genelleme ilişkisi görülmektedir.

Şekil 5 Olgu-kavram-genelleme ilişkisi. “Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi”

Doğanay, A., 2003, s.228.

Şekil 5'te olgu-kavram-genelleme ilişkisi bir şema ile gösterilmiştir. Olgular objektif olarak ispatlanan, genel geçer, olay ve düşüncelerdir. Kavramlar ise bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır. Genelleme varlıkları ortak özelliklerine göre bir grupta toplama, kavramın örneklerini bir araya getirerek kavramla ilgili genel bir ilkeye ulaşmadır. Bu şekilde kuramlar oluşmaktadır.

Sosyal bilgiler programı, bireylere kendi yaşantısından yola çıkarak toplum ve dünyaya kabul edilecek derecede bir anlam yükleme yollarını belirleme noktasında yardımcı olmaktadır. Bireyler, algıladıkları dünyayı anlamlandırdıklarında dil aracılığı ile kendisini ifade etmeye çalışır. Bireyin bu yapıyı anlamlandırması “olgu-kavram ve genelleme” ya da ilke-kuram ilişkisiyle belirlemektedir. Sosyal Bilgiler Programında bu kavramlar tek başına ele alınmamaktadır. Bireylerin zihninde olgular, kavramların tanımlanmasına yardımcı olur, doğru olarak belirlenen kavramlardan genellemeler ve ilkeler türetilmektedir. İlkeler hayatın sürekliliği açısından anlamlı yapılara dönüşerek kuramları oluşturmaktadır. (MEB, 2005).

Kavram öğretiminin sınıflarda etkin bir şekilde kullanılması etkili bir sınıf yönetiminin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Kavram öğretimiyle birlikte öğrencilerin genelleme, ayırt etme ve sınıflandırma yapabilme kabiliyetlerinin geliştirmektedir. Bu becerileri öğrendikleri kavramlar aracılığı ile kazanan öğrenciler hem okulda karşılaştığı konuları daha iyi öğrenebilecek hem de bu konuların birbirinden ayrımını daha iyi yapabilecektir.

Sosyal bilgilerde kavram öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Kavramların öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmesi için öncelikli olarak öğrencilerin kavrama ilişkin ön bilgileri ve varsa kavram yanılgıları belirlenmesi gerekir. Bunun içinde öğrenciye soru sorma, tartışma ve kelime ilişkilendirme testleri uygulanabilir.
- Kavram öğretimi için önemli olan bir başka husus da konuya uygun materyal kullanımıdır. Öğretmen kavramlara ilişkin doğru materyalleri seçmesi gerekmektedir.
- Öğrencilere bir kavram öğretildikten sonra o kavram ile ilgili bir örnek verilerek kavram pekiştirilmelidir. Verilen örnek öğrencinin düzeyine uygun olmalı örnek ve kavram arasındaki ilişki net bir şekilde ortaya koyulmalı.
- Sosyal bilgilerde kavram öğretiminde analiz kartları oldukça önemlidir. Kavram analiz kartlarında hem kavrama ilişkin eş anlamlı kelimeler hem de zıt anlamlı kelimeler yer almaktadır.
- Kavram öğretiminde dikkat edilmesi gereken bir başka husus öğretilecek olan kavramın öğrenciler arasındaki sık sık kullanılması sağlanmalıdır. Bunun için kavramın kullanılacağı çeşitli etkinlikler yapılabilir.

- Etkili bir kavram öğretimi için kavram haritalarından faydalanılabilir. Bu sayede kavramın anlamı derinleşir ve kalıcı öğrenme gerçekleşebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sınıf düzeyinde yer alan bazı kavramlar Şekil 6, Şekil 7, Şekil 8 ve Şekil 9’da verilmiştir (MEB, 2005).

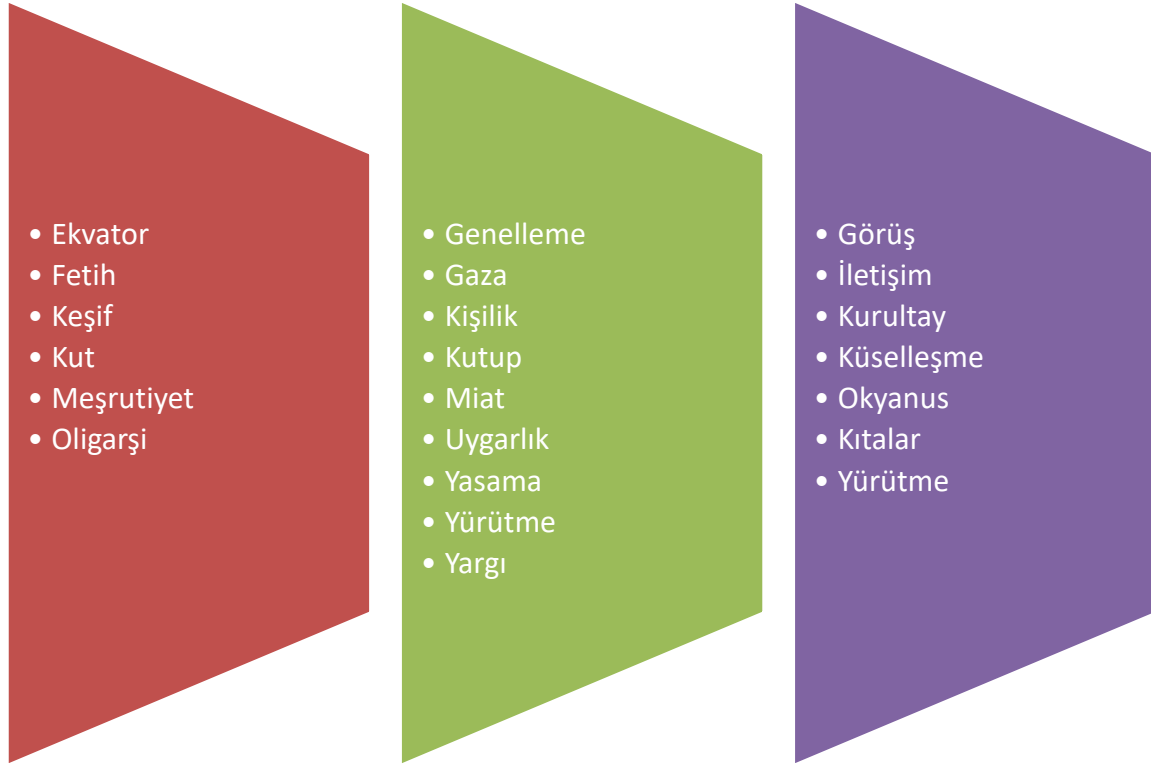
Şekil 6 4. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar

Şekil 7 5. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar

Şekil 8 6. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar

Şekil 9 7. sınıf ünitelerinde yer alan kavramlar

2.10. Bilişsel Yapı

Biliş, bireyin bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli olma durumudur (TDK, 1998). Bilişsel yapı, kişilerin bilgiyi işleyip anlaması için kullandığı zihinsel işlemlerdir. Bilişsel yapı içinde bilgi hiyerarşik bir şekilde organize edilir. Kavramlar arasında kurulan ilişkilendirmeler sonucu bilgiler bu yapı içinde düzenlenir. Bilişsel yapı, yeni bir bilginin öğrenilmesinde ve bilgilerin hatırlanmasında etkindir. Bir konuyla ilgili yaygın bilinen fikirler bilişsel yapı hiyerarşisinde üst seviyede bulunur ve rahat hatırlanır. Dar kapsamlı fikirler ise bu hiyerarşide alt seviyelerde bulunurlar. Bireyin dışarıdan öğrendiği yeni bilgiler, bireyde bulunan bilgilerin üzerine eklenir ve üst seviyedeki bilgiyi değiştirirler. Hiyerarşi bilişsel yapı için önemlidir ve daha üst seviye bilgilerin oluşturulmasında önem taşır. Öğreticilerin öğrencilerin bilişsel yapılarını tespit etmeleri yeni bilgilerin öğretilmesinde ve öğretim yöntemleri geliştirilmesinde gereklidir.

2.11. Kelime İlişkilendirme Testi

Son dönemlerde bilginin aktarılmasında, öğrenilen bilginin hayatın belirli alanlarında kullanılmasının önem kazanmasında ve yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle

birlikte eğitimciler alternatif ölçme değerlendirme araçlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Alternatif olarak çıkartılan ölçme değerlendirme araçları öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önüne alarak, öğrendikleri bilgi ve becerileri gerçek yaşamlarında kullanabilme durumları ile ölçmeyi hedefleyen teknikleri içermektedir (Çalışkan ve Yiğittir, 2011, s. 241). Geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımları öğrencilerin bilişsel durumlarını dikkate alarak süreci sonlandırırken duyuşsal ve psikomotor davranışlarını göz ardı etmektedir. Alternatif ölçme araçlarının geliştirilmesiyle birlikte öğrenciler bir bütün olarak ele alınır ve bütün alanlar ortak bir şekilde değerlendirilir. Eğitim sistemi içerisinde geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının yerini alternatif ölçme araçları almaya başlamış ve öğrencilerin gelişimlerinin izlenmesi hedeflenmiştir.

2018 yılında çıkan sosyal bilgiler programında öğrencilerin eğitim-öğretim sürecini destekleyen ölçme ve değerlendirme yöntemlerine çok fazla vurgu yapılmıştır. Bu amaca hizmet eden çok sayıda teknik bulunmaktadır. Kavram haritası, yapılandırılmış grid, tanımlayıcı dallandırılmış ağaç, kavram bulmacası, anlam çözümleme tablosu, gibi birçok araç yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018). Bunlardan bir tanesi de araştırmamızda kullandığımız kelime ilişkilendirme testidir.

Kelime ilişkilendirme testi, öğrencilerin bilişsel yapılarını ve bu yapıyı meydana getiren kavramlar arasındaki ilişkileri, zihinlerinde kurdukları bilgi ağının görülmesini sağlar. Ayrıca uzun süreli hafızada yer alan kavramlar arasındaki bağlantıları yeteri düzeyde kurup kurmadığını ve kurulduysa aralarındaki bağın anlamlılığını sorgulayan ve tespit eden alternatif bir ölçme aracı olarak tanımlanmaktadır (Özatlı ve Bahar, 2010, s.10).

Kelime ilişkilendirme test yönteminde, öğrencilere sunulmuş olan kelimeye ilişkin kavramla alakalı olarak verilen cevaplara dayanan bir yöntemdir. Öğrencilere işlenen konu ile alakalı verilen herhangi bir kavram uzun süreli hafızasından çağrılarak verdiği cevaplar ile kelimelerin sırası bilişsel yapıda kurmuş olduğu bağı ve anlamsal açıdan yakınlığı gösterdiği varsayılır (Işıklı, Taşdere ve Göz, 2011). Kelime ilişkilendirme testi her defasında yeniden verilen kelimelerin sunulması şeklinde uygulanan bu yöntemde öğrenciler, her bir kelime için çağrışım yaptığı kelimeleri uyarıcının karşısına yazarak cevaplar. Öğretmen, öğrencilere bir sonraki kelimeye geçene kadar önceden belirlediği süre doğrultusunda zaman tanır ve öğrencinin yazma işlemini bitirmesini bekler. Daha sonra öğretmen yeni bir anahtar kelimeye geçtiğini öğrencilere duyurduğunda aynı işlem başa alınır ve süreç yeni kavramlar için tekrar eder. Yapılan araştırmalarda genel olarak

öğrencilere tanınan sürenin 30 ile 650 saniye arasında olmasının yeterli olacağı ifade edilmiştir (Güneş ve Gözüm, 2013).

Kelime ilişkilendirme testi farklı amaçlar için kullanılabilir. Hem bir değerlendirme aracı hem de öğrencilerin derse ilişkin algılarını tanılama aracı olarak ele alınabilir. Kelime ilişkilendirme testi her ünitenin sonunda öğrencilere uygulanarak ünite de yer alan kavramlara ilişkin ne derecede bilişsel yapılarını şekillendirdiklerini belirlenir. Ayrıca yine ünitenin başında ön test son test şeklinde eşleştirmeler yaparak öğrencinin kavramsal gelişimi hakkında bilgi sahibi olabilir. KİT'ler genel olarak öğrencilerin bilişsel yapılarındaki kavramları gösterdiğinden dolayı öğrencileri tanılamayı sağlayan bir araç olarak da kullanılabilir (Tokcan ve Topkaya, 2018).

Kelime ilişkilendirme testine verilen cevaplar iki şekilde değerlendirmeye tabi tutulabilir. Birincisi, puanlama esasına göre yapılan değerlendirmedir. Öğrencilerin öğretmen tarafından belirlenen kavrama vermiş olduğu kelimeler doğru cevabı karşılıyor ise bir puan verilerek test puanı hesaplanabilir. Aynı zamanda öğretmen cevabın doğru olup olmadığını belirlemek amacıyla öğrenciye kelime ile alakalı cümle kurmasını isteyebilir. Öğretmen isterse verilen kelimeye ilişkin kurulan cümle doğru ise onu da puanlamaya dahil edebilir. İkinci değerlendirme yöntemi de anahtar kavram için verilen kelimelerin tekrarlanma sayıları frekans tablo olarak oluşturulur. Kelimeler doğrultusunda oluşturulan frekans tablosu ile öğrencilerin bilişsel yapılarında ve kavram bağlantılarında bir kavram ağı oluşturulabilir (Önal, 2017, s.257). Kavram ağı oluşturmada kesme noktası tekniği kullanılmaktadır. Oluşturulmuş olan kesme noktasıyla en yüksek frekans değeri kavram ağının ilk kısmında yer alan şemayı oluşturmaktadır, belirli aralıklarla aşağıya indirilen kesme noktası tüm anahtar kavramı oluşturan kelimeler arasındaki ağ çıkana kadar kavram ağı oluşturulmaya devam eder. Bu değerlendirme de kesme noktası belirli aralıklarla aşağıya çekilerek kavram ağı oluşana kadar süreç devam etmektedir. Her kesme noktasında ortaya çıkan sayısal değer o sayıdaki öğrenci sayısı kadar tekrar edilmiş demektir. Bu şekilde oluşturulan kavram ağı öğretmen tarafından sorgulanabilir ve haritada eksik kalan yerler var ise ya da yanlış bir algı oluşmuşsa bu kavramlar üzerinde durabilir ve öğretim sürecini tekrar gözden geçirebilir (Işıkdere, Taşdere & Göz, 2011).

Kelime ilişkilendirme testleri alan yazınında birçok farklı amaç doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymadan, yanlış kavramların tespitinde, kavramsal değişimlerin belirlenmesinde, kavramlar arasındaki ilişkilerin

belirlenmesinde, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerin saptanmasında, öğrencilerin farklı öğrenme alanlarına yönelik kelime ilişkilendirme testlerinden faydalanılmıştır.

2.11.1. Bilişsel Yapıyı Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde öğrencilerin bilişsel yapılarını belirlemeye yönelik olarak yapılan ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.11.1.1. Ortaokul Öğrencileriyle Yapılan Çalışmalar

Üztemur, Dinç & İnel (2018) çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin eşitlik, adalet, hak, sorumluluk ve özgürlük değerlerine yönelik bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular betimsel analizle frekans tablolarına dönüştürülmüştür. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymak amacıyla frekans tablolarından kavram ağları oluşturulmuştur. Kavram ağlarından elde edilen bulgulara göre öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin anahtar kavramlarla en sık ilişkilendirdikleri kelime “adalet” olmuştur. Adalet kelimesini sırasıyla: hak, özgürlük, eşitlik, kadın-erkek eşitliği, hukuk kelimeleri izlemiştir.

Çelikkaya ve Kürümoğlu (2018) çalışmalarında kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla 6. sınıf “Demokrasinin Serüveni” ünitesinin içinde yer alan kavramlarla ilgili öğrencilerin bilişsel gelişimini ortaya koymayı ve kavramsal değişim sürecini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelinde olup veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin kavram ağlarında en sık olarak “yönetim, devlet, seçim” gibi kelimeleri kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin gerek kavram ağlarında gerekse kurdukları ilgili cümlelerde “monarşi, meşrutiyet, oligarşi, cumhuriyet, yürütme, teokrasi, vb.” kavramlarla ilgili bazı kavram yanlışlarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Karaca (2018) çalışmasında sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen meslekler ve diğer bazı meslekler hakkında öğrencilerin algılarını ve meslek seçiminde nelerin etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma betimsel bir araştırma olup tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veriler kelime ilişkilendirme testi ve mülakat formu ile toplanmıştır. Testte anahtar kavram olarak 10 meslek bulunmaktadır. Testin sonunda öğrencilere gelecekte seçmek istediği meslek ve o

mesleği seçme nedeni açık uçlu soru olarak sorulmuştur. Çalışmada öğrencilerin verilen meslekler hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tokcan ve Yiter (2017) 5.sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmalarında sosyal bilgiler dersinde yer alan doğal afetlere ilişkin öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın anahtar kavramları doğal afet ile ilgili kavramlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin doğal afetleri en fazla ölüm kavramıyla ilişkilendirdikleri saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin bir bölümünün kavram yanılgısı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada kelime ilişkilendirme testlerinin bilişsel yapıyı ortaya çıkarmada ve kavram yanılgılarını tespit etmede etkili bir teknik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karatekin ve Elvan (2016) çalışmalarında ortaokul son sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Kelime ilişkilendirme testinden elde edilen veriler doğrultusunda kavram ağları hazırlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin zihinlerinde demokrasi kavramıyla ilişkili hiyerarşik bir yapının olduğu ve demokrasiyi daha çok insan hakları, devlet yönetimi, hukuk ve devletle ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir.

İnel, Akar ve Üztemur (2016) araştırmalarında ortaokul son sınıf öğrencilerinin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik algılarını belirlemeyi amaçlanmıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veriler kelime ilişkilendirme testi ile toplanmıştır. 7 anahtar kavram belirlenmiştir. Elde edilen veriler frekans tablosu ve kavram ağları ile yorumlanmıştır. Anahtar kavramlar içerisinde en çok cevap kavramla ilişkilendirilen kavram yönetim kavramı olmuştur.

Kartal ve Turan (2015)'ın 5. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık bilgisi kavramları ile ilgili kavram yanılgılarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmaları tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak zihin haritalama tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerden “Hak”, “Sorumluluk”, “Kültür ve Ulusal Kültür”, “Atatürk İlkeleri ve İnkılapları” başlıkları hakkında zihin haritaları çizmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bu kavramlarla ilgili bazı kavram yanılgılarının olduğu tespit edilmiştir.

Aydemir (2014) çalışmasında ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin beşeri coğrafya kavramlarına ilişkin algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veriler kelime ilişkilendirme testi aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmada 14 anahtar kavram belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler analiz edilerek frekans-yüzde tabloları ve

kavram ağıları oluşturulmuştur. Araştırmada ilişkilendirmelerin genellikle doğru ve yakın anlamlı kavramlarla kurulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin konuyla ilgili bazı kavram yanlışlarının olduğu da tespit edilmiştir.

Yılmaz (2013) çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık eğitiminde sık kullanılan sorumluluk, hak, eşitlik, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarına ilişkin algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunun hak ve sorumluluk kavramlarına ilişkin algılarının yeterli düzeyde olduğu, hak ihlali ile karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği konusunda oldukça bilinçli oldukları görülmüştür. Ancak bazı öğrencilerin eşitlik, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarını eksik algıladıkları, anlamlarını ifade etmekte zorlandıkları, başka kavramlarla özellikle hak, görev ve özgürlük ile karıştırdıkları ve kavram yanlışsı içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

Kaya (2011) çalışmasında ilköğretim 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin demokrasi konusunda bazı kavramlara ilişkin görüşlerini ve kavram yanlışlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veriler görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin kavramları farklı kelimelerle ifade edebildikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin SBS puanları düştükçe, kavramları ifade edebildikleri kelime sayılarının da düştüğü görülmüştür. Şehirde ikamet eden öğrencilerin, köyde ikamet eden öğrencilere göre daha fazla kavram yanlışsına düştükleri çalışmada elde edilen bir diğer sonuçtur.

Gürbüz (2006) çalışmasında ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin demokrasinin unsurları ile ilgili görüşlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma tekil tarama modelindedir. Veriler tutum ölçeğiyle elde edilmiştir. Öğrencilerin en çok özgürlük kavramına ilişkin ifadelere katıldıkları görülmüştür. Öğrencilerin katılımlarının en az olduğu kavram ise demokrasi eğitimidir. Öğrencilerin demokrasinin öğeleri içerisinde en çok kararsız kaldıkları kavram ise vatandaşlıktır. Demokrasinin öğelerinden eşitlik ve özgürlük kavramlarına ilişkin 7.sınıf öğrencileri ile 8.sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Kaldırım (2005) çalışmasında 8. sınıf öğrencilerin demokrasi ile ilgili kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramlara ilişkin kavram yanlışlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma bir alan araştırmasıdır. Veriler anket ile toplanmıştır. Öğrencilerin demokrasi kavramı kapsamında yer alan eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik kavramları ile ilgili kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir.

2.11.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarıyla Yapılan Çalışmalar

Deveci, Köse & Bayır (2014) çalışmalarında sınıf öğretmeni adaylarının bilişsel yapılarını ortaya koymayı; sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına yönelik bilgilerini ve kavram yanlışlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modelinde olan araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kavram ağları oluşturulmuştur. Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin en çok vatandaşlık, sosyal bilimlere ilişkin olarak ise en “tarih” sözcüğünü tekrarladıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının sosyal bilgilere ilişkin daha fazla kavramsal bilgiye sahip oldukları, sosyal bilimlere ilişkin ise daha fazla kavram yanlışına sahip oldukları belirlenmiştir.

Kılıçoğlu (2018) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokrasi kavramına yönelik bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada veriler kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler frekans tablosu ile gösterilmiştir. Frekans tablosundaki veriler doğrultusunda kavram ağları oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının zihinlerinde hiyerarşik bir yapının bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin demokrasi kavramını daha çok özgürlük, eşitlik, adalet, hak ve seçim kavramlarıyla ilişkilendirdikleri saptanmıştır.

Tuna (2018) çalışmasında tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk İlkelerine ilişkin bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise anahtar kavramlara verilen cevap kavramların frekans tabloları oluşturulmuştur. Elde edilen frekans tablosu sonuçlarına göre kavram ağı çizilmiştir. Araştırma sonucunda tarih öğretmen adaylarının ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarında kuvvetli ilişkilendirmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gürgil (2018) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programında yer alan tarihsel açıdan bazı olaylara ilişkin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilgili kavramlara yönelik kavram yanlışlarının ve eksik öğrenmelerinin olduğu belirlenmiştir.

Şimşek (2013) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafi bilgi sistemlerine yönelik bilişsel yapılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Veriler kelime ilişkilendirme testi ile

elde edilmiştir. Verilere göre frekans yüzde tabloları ve kavram haritaları hazırlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının coğrafi bilgi sistemleri anahtar kavramıyla ilgili geçerli ilişkilendirmeler yaptıkları ancak bazı kavramlarla ilgili sınırlı bilgiye sahip olduklarına ulaşılmıştır.

.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya ait model, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli, geçmişte var olan ya da halen devam etmek olan bir durumu olduğu hali ile betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama yöntemi, herhangi bir durum ya da olaya ilişkin araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri, ilgi, beceri, yetenek, tutum gibi özelliklerin belirlendiği ve diğer araştırma yöntemlerine göre görece daha fazla örneklem üzerinde yapılan araştırmaları ifade etmektedir (Karasar, 1999, s.41).

3.1. Araştırmanın Uygulama Basamakları

Çalışmada verileri elde etmek için kullanılan kelime ilişkilendirme testi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra 3 alan uzmanından görüş alınarak son şeklini almıştır. Kelime ilişkilendirme testi okul 1 ve okul 2’de bulunan toplam 200 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama yapılmadan önce okul 1 ve okul 2’de bulunan öğrencilere kelime ilişkilendirme testi ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Ankara’nın iki farklı ilçesinde MEB’e bağlı okullarda 6. ve 7.sınıf kademesinde öğrenim gören rastgele seçilmiş toplam 200 öğrenciden oluşmaktadır.

6. sınıf öğrencilerinin uygulama okullarına göre dağılımı Tablo 1’dedir.

Tablo 1

Uygulama Okullarındaki 6. Sınıf Öğrenci Dağılımı

Uygulama Okulları	F	%
Okul-1	43	43
Okul-2	57	57
Toplam	100	100

Tablo 1’de 6. sınıf düzeyinde Okul-1’den 43 öğrenci, Okul-2’den 57 öğrencinin çalışmaya katıldığı görülmektedir.

7. sınıf öğrencilerinin uygulama okullarına göre dağılımı Tablo 2’dedir.

Tablo 2

Uygulama Okullarındaki 7. Sınıf Öğrenci Dağılımı

Uygulama Okulları	F	%
Okul-1	44	44
Okul-2	56	56
Toplam	100	100

Tablo 2’de 7 sınıf düzeyinde Okul-1’den 44 öğrenci, Okul-2’den 56 öğrencinin çalışmaya katıldığı görülmektedir.

Uygulama okullarındaki öğrencilerin cinsiyet dağılımı Tablo 3’tedir.

Tablo 3

Uygulama Okullarındaki Cinsiyete Göre Dağılım

Uygulama Okulları	F	%
Kız	109	54,5
Erkek	91	45,5
Toplam	200	100

Tablo 3’te 109 kız öğrencinin, 91 erkek öğrencinin araştırmaya katıldığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kelime İlişkilendirme Testinden yararlanılmıştır. Kelime ilişkilendirme testi bilişsel yapının belirlenmesinde kullanılan bir veri toplama aracıdır. Kavramlar arası ilişkileri ve bilgi ağlarının çözümlenmesini sağlar. Öğrencilere test uygulanmadan önce özellikle testin genel özellikleri sunulmuş ve basit bir uygulaması

yapılmıştır. Ardından araştırma için hazırlanan kelime ilişkilendirme testi öğrencilere dağıtılmıştır. Bu testte 16 tane anahtar kavram verilmiştir. Her bir etkin vatandaşlık kavramı için 5 tane boşluk verilmiş ve bu boşlukları doldurmaları istenmiştir. Her biri bir sayfada yer alan anahtar kavramların karşısında 5 boşluk olmasının nedeni zincirleme cevap riskini önlemektir. Öğrencilerden verilen boşluklara etkin vatandaşlık kavramı ile ilgili zihinlerinde çağrışım yapan kelimeleri yazmaları istenmiştir. Her bir anahtar kavram için öğrencilere 1 dakika süre verilmiştir. Verilen süre sonunda kağıtların toplanmasına özen gösterilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla elde edilen veriler çözümlenmiştir. Anahtar kavramlara verilen cevap kavramların sıklığını gösteren bir frekans- yüzde tablosu hazırlanmıştır. Ayrıca bu frekans tablosundan yararlanarak kavram ağları hazırlanmıştır. Kavram ağı oluşturma işleminde Bahar vd. (1999) tarafından ortaya koyulan kesme noktası tekniği kullanılmıştır. Kesme noktası tekniğinde, kelime ilişkilendirme testinde yer alan herhangi bir anahtar kavram için en fazla tekrarlanan cevap kavramın 3 – 5 sayı aşığı kesme noktası olarak kullanılmaktadır. Daha sonra kesme noktası belirli aralıklarla aşağı çekilir ve bütün anahtar kavramlar ortaya çıkana kadar bu işlem devam eder (Ercan, Taşdere ve Ercan, 2010).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu kısmında çalışma grubunda bulunan öğrencilere uygulanan kelime ilişkilendirme testi sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Verilerin analiz sonuçları kavram ağları ve tablolar kullanılmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4'te 6. sınıf düzeyinde anahtar kavramlar ile ilişkilendirilen cevap kavramların dağılımı verilmiştir.

Tablo 4

6. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramların Dağılımı

Anahtar Kavram	<i>f</i>	%
Cumhuriyet	303	9,97
Devlet	301	9,91
Demokrasi	295	9,71
Özgürlük	266	8,76
Yurttaşlık	257	8,46
Anayasa	236	7,77
Eşitlik	211	6,95
Monarşi	195	6,42
Yargı	177	5,83
Egemenlik	173	5,69
Bağımsızlık	152	5,00
Teokrasi	137	4,51
Oligarşi	92	3,03
Yasama	88	2,90
Saltanat	81	2,67
Yürütme	74	2,44
Toplam	3038	100

Tablo 4’te 6. sınıf düzeyinde öğrencilerin Etkin Vatandaşlık öğrenme alanının konularına ilişkin anahtar kavramlara hangi frekans sıklığında cevap verdikleri gösterilmektedir. Öğrencilerin belirlenen toplam 16 anahtar kavramı 3038 cevap kavramla ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Cumhuriyet anahtar kavramı 303 frekans değeriyle en yüksek frekansta kullanılırken yürütme anahtar kavramı en düşük frekansta kullanılmıştır. En çok cevaplanan kavramlar cumhuriyet, devlet ve demokrasidir. En az cevaplanan kavramlara ise yürütme, saltanat ve yasamadır.

Tablo 5’te 7. sınıf düzeyinde anahtar kavramlar ile ilişkilendirilen cevap kavramların dağılımı verilmiştir.

Tablo 5

7. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlar ile İlişkilendirilen Cevap Kavramların Dağılımı

Anahtar Kavram	<i>f</i>	%
Cumhuriyet	323	9,48
Özgürlük	286	8,39
Demokrasi	286	8,39
Monarşi	264	7,75
Eşitlik	252	7,39
Anayasa	252	7,39
Yurttaşlık	236	6,92
Yargı	228	6,69
Devlet	213	6,25
Egemenlik	202	5,93
Bağımsızlık	172	5,05
Saltanat	163	4,78
Teokrasi	150	4,40
Yasama	134	3,93
Oligarşi	130	3,81
Yürütme	117	3,43
Toplam	3408	100

Tablo 5’te 7. sınıf düzeyinde ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanına yönelik belirlenen anahtar kavramlara verilen cevap kavram sayılarını göstermektedir. Öğrencilerin belirlenen toplam 16 anahtar kavramı 3408 cevap kavramla ilişkilendirdikleri tespit edilmektedir. Cumhuriyet kavramı 323 frekans değeriyle ilişkilendirmede ilk sırada yer almaktadır. Frekansı en düşük anahtar kavram ise yürütme kavramıdır. En çok cevaplanan kavramlar cumhuriyet, özgürlük ve demokrasidir. En az cevaplanan kavramlar ise yürütme, oligarşi ve yasamadır.

Tablo 6’da 6.sınıf düzeyinde anahtar kavramlara verilen cevap kavramların en çok tekrarlanma sıklığına yer verilmiştir.

Tablo 6

6. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplar Arasında En Çok Tekrarlananlar

Anahtar Kavram	Cevap Kavram	f	%
Devlet	Toprak	47	8,36
Demokrasi	Eşitlik	46	8,19
Özgürlük	Hak	45	8,01
Monarşi	Kral	42	7,47
Yurttaşlık	Vatan	40	7,12
Bağımsızlık	Özgürlük	39	6,94
Anayasa	Yasa	38	6,76
Eşitlik	Aynı Olmak	38	6,76
Egemenlik	Millet	35	6,23
Cumhuriyet	Özgürlük	34	6,05
Yargı	Mahkeme	34	6,05
Yasama	TBMM	26	4,63
Teokrasi	Din	25	4,45
Oligarşi	Grup	25	4,45
Yürütme	Cumhurbaşkanı	24	4,27
Saltanat	Kral	24	4,27
Toplam	-	562	100

Tablo 6 incelendiğinde 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin devlet anahtar kavramını en fazla toprak cevap kavramıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. İkinci sırada ilişkilendirme kurulan demokrasi anahtar kavramı testin diğer bir anahtar kavramı olan eşitlik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu duruma göre öğrencilerin anahtar kavramlardan zihinsel ilişkilendirmede etkilendiği söylenebilir. Yine aynı şekilde bağımsızlık ve cumhuriyet anahtar kavramları testin diğer bir anahtar kavramı olan özgürlük kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Özgürlük anahtar kavramı hak; monarşi anahtar kavramı kral; yurttaşlık anahtar kavramı vatan; yasa anahtar kavramı anayasa; eşitlik aynı Olmak; egemenlik anahtar kavramı millet; cumhuriyet anahtar kavramı özgürlük; yargı anahtar kavramı mahkeme; yasama anahtar kavramı TBMM; teokrasi anahtar kavramı din; oligarşi anahtar kavramı grup; yürütme anahtar kavramı cumhurbaşkanı; saltanat anahtar kavramı kral cevap kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu durum öğrencilerin anahtar kavramlardan bağımsız ilişkilendirmeler de kurduğunu göstermektedir.

Tablo 7’de anahtar kavramlar ile bu kavramlara verilen cevap kavramların en yüksek frekansa sahip olanları gösterilmektedir.

Tablo 7

7. Sınıf Düzeyinde Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplar Arasında En Çok Tekrarlananlar

Anahtar Kavram	Cevap Kavram	f	%
Özgürlük	Eşitlik	48	7,63
Demokrasi	Eşitlik	47	7,47
Monarşi	Kral	47	7,47
Anayasa	TBMM	46	7,31
Yurttaşlık	Vatandaş	46	7,31
Eşitlik	Denklik	45	7,15
Bağımsızlık	Özgürlük	43	6,84
Devlet	Türkiye	42	6,68
Yargı	Mahkeme	40	6,36
Egemenlik	Millet	40	6,36
Saltanat	Padişah	35	5,56
Cumhuriyet	Atatürk	31	4,93
Teokrasi	Din	31	4,93
Oligarşi	Zengin	31	4,93
Yürütme	Cumhurbaşkanı	29	4,61
Yasama	TBMM	28	4,45
Toplam	-	629	100

Tablo 7 incelendiğinde 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin anahtar kavramlara ilişkin kullandıkları cevap kavramlar gösterilmektedir. İlişkilendirmelere bakıldığında en fazla ilişkinin özgürlük anahtar kavramına eşitlik kavramının kullanılmasıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir. Demokrasi anahtar kavramı da eşitlik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Monarşi anahtar kavramı ise kral kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler anahtar kavramlarla cevap kavramlar arasında ilişkiler kurmanın yanı sıra teste yer almayan kavramlarla da ilişkilendirmeler kurmuşlardır.

4.1.1. Anayasa Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 8’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin anayasa anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 8

6. Sınıf Düzeyinde Anayasa Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Yasa	38	16,1
Mahkeme	35	14,8
Kanun	31	13,1
TBMM	25	10,6
Adalet	20	8,5
Hâkim	19	8,1
Avukat	18	7,6
Hukuk	12	5,1
Siyaset	11	4,7
Diğer*	27	11,4
Toplam	236	100

**Frekans değeri 10’den düşük olan cevap kavramlar: İktidar, Cumhurbaşkanı, Muhalefet, Kural, Cumhuriyet, Demokrasi, Bayrak, Devlet*

Tablo 8’de 6. sınıf düzeyinde öğrencilerin anayasa kavramı ile en çok ilişkilendirmeyi yasa (f=38) kavramı yaptığı görülmektedir. Anayasa kavramının ders kitabındaki açıklaması ele alındığında bir ülkedeki yasaların toplandığı kitap şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Anayasanın sözlük tanımı ele alındığında ise devletin yönetim biçimini ve ana unsurlarını tanımlayan, devlet organları içindeki ilişkilerini düzenleyen aynı zamanda vatandaşların haklarını bildiren yasalar bütünüdür (TDK, 1998, s.108). Dolayısıyla öğrencilerin en fazla ilişkilendirmeyi yasa cevap kavramıyla kurması ilişkilendirmenin doğru olduğunu göstermektedir. Bulgular sırasıyla, mahkeme 35; kanun 31; TBMM 25; adalet 20; hâkim 19; avukat 18; hukuk 12; siyaset 11 şeklindedir. 6.sınıf ders kitabına bakıldığında yasalara uymanın zorunluluğu ve uymayanlara gerekli yaptırımlar uygulanacağı belirtilmiştir (MEB, 2018, 189-194). Bu açıklamaya dayanarak öğrencilerin yasalara uymayanların yargılama yapıldığı mahkemeler ve yargılama işinden sorumlu hakimler arasında ilişki kurmaları doğru ilişkilendirmeler kurduklarını göstermektedir. Ayrıca yasa kelimesinin eş anlamlısı olan kanun cevap kavramının da frekans değerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin eş anlamlı kelimelerle anahtar kavramı ilişkilendirdiğini göstermektedir.

Tablo 9’da 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin anayasa anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 9

7. Sınıf Düzeyinde Anayasa Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
TBMM	46	18,3
Yasa	35	13,9
Hak	32	12,7
Kural	25	9,9
Yargı	22	8,7
Mahkeme	18	7,1
Hukuk	17	6,7
Demokrasi	15	6,0
Maddeler	10	4,0
Diğer*	32	12,7
Toplam	252	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Avukat, Hâkim, Başkan, İktidar, Cumhurbaşkanı, Kanun, Siyaset, Cumhuriyet, Muhalefet, Bayrak*

Tablo 9’da 7.sınıftaki öğrencilerin ilişkilendirmelerine bakıldığında TBMM (f=46) en yüksek ilişkilendirme kurulan cevap kavramdır. Ders kitabı incelendiğinde yasaların anayasaya uygun olarak düzenlenmesi görevinin TBMM tarafından yapıldığından bahsedilmektedir. Bu veriye dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. Diğer ilişkilendirmelere bakıldığında yasa cevap kavramı 35; hak 32;kural 25; yargı 22; mahkeme 18; hukuk 17; demokrasi 15; maddeler 10’dur. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında demokratik devletlerde anayasaların insan haklarına dayalı olduğu ve bu sayede adaletin sağlandığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin yasa, hak, kural ilişkilendirmelerinin doğru olduğu söylenebilir.

4.1.2. Bağımsızlık Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 10’da 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin bağımsızlık anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 10

6. Sınıf Düzeyinde Bağımsızlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Özgürlük	39	25,7
Bayrak	33	21,7
Vatan	25	16,4
Türkiye	23	15,1
Diğer*	32	21,1
Toplam	152	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Serbestlik, Atatürk, Devlet, Cumhuriyet, Hak, Toprak, Marş, Millet, TBMM*

Tablo 10 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde özgürlük ($f=39$) cevap kavramı bağımsızlık en çok ilişkilendirilen kavram olmuştur. Ayrıca özgürlük testte yer alan anahtar kavramlardan biridir. Bu durum öğrencilerin özgürlük cevap kavramıyla testte yer alan diğer bir anahtar kavram arasında ilişki kurduğunu göstermektedir. İlişkilendirmede frekans düzeyleri şu şekilde devam etmektedir; bayrak 33; vatan 25; Türkiye 23; serbestlik 8; Atatürk 7; devlet. Bağımsızlığın sözlük anlamı olarak bağlı olmama hali, istiklal olarak açıklanmaktadır (TDK, 1998, s.194). Bağımsızlık devlet bazında düşünüldüğünde ekonomik, siyasi, askeri, adli açılardan hiç kimseye bağlı olmama durumudur. Bireylere özgü bağımsızlık ise özgürlük adını almaktadır. Bu tanım ve açıklamalardan yola çıkılarak araştırmaya katılan öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

İlişkilendirmeler sırasıyla bayrak 33; vatan 25; Türkiye 23 şeklindedir. Bu ilişkilendirmeler incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti öğrencilerin bağlı bulunduğu bağımsız bir devlettir ve bayrak bir bağımsızlık sembolüdür. Bu bağlamda öğrencilerin ilişkilendirmelerinin doğru olduğu söylenebilir.

Tablo 11'de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin bağımsızlık anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 11

7. Sınıf Düzeyinde Bağımsızlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Özgürlük	43	25,0
Vatan	37	21,5
Bayrak	25	14,5
Marş	22	12,8
Türkiye	14	8,1
Millet	13	7,6
Diğer*	18	10,5
Toplam	172	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Demokrasi, Cumhuriyet, Adalet, Serbestlik*

Tablo 11 incelendiğinde, özgürlük (f=43) en fazla ilişkilendirme kurulan cevap kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında özgürlüklerin bağımsız olan ülkelerde kullanılabileceği açıklaması yapılmıştır. En fazla ilişkilendirmenin özgürlükle kurulması bu bağlamda doğru kabul edilebilir. İlişkilendirmeler sırasıyla şu şekilde devam etmektedir; vatan 37; bayrak 25; marş 22;Türkiye 14; millet 13. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin ilişkilendirmelerini özgürlüğü devlet bazlı kurdukları yani bireyden çok devletlere ait kurdukları görülmektedir.

4.1.3. Cumhuriyet Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 12’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin cumhuriyet anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 12

6. Sınıf Düzeyinde Cumhuriyet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Özgürlük	34	11,2
Atatürk	26	8,6
Cumhurbaşkanı	21	6,9
Eşitlik	20	6,6
Bayram	17	6,6
Millet	17	5,6
Vatan	16	5,6
Demokrasi	14	5,3
Devlet	13	4,6
TBMM	12	4,3
Türkiye	12	4,0
Seçim	11	4,0
Diğer*	81	3,6
Toplam	303	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Halk, Adalet, Milli Egemenlik, Bayrak, Çoğulculuk, Başkan, Yönetim, Siyaset, Sandık, Çoğunluk, Parti, Vatandaş, Oy, Belediye, Katılım, İktidar, Seçme ve Seçilme, Seçmen, Yasa, Hukuk, Düzen, Muhalefet*

Tablo 12 incelendiğinde cumhuriyet kavramı en çok özgürlük (f=34) , Atatürk 26, cumhurbaşkanı 21 kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ardından sırasıyla eşitlik bayram, millet, vatan, demokrasi, devlet, TBMM, Türkiye ve seçim kavramlarıyla öğrencilerin ilişkilendirme yaptıkları görülmektedir. Cumhuriyetin sözlük tanımı ele alındığında milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi olduğu görülmektedir (TDK,1998, s.415). Bulgular incelendiğinde, ilişkilendirmelerde Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olan Atatürk cevap kavramının 26 frekans değerine, millet tarafından seçilen cumhurbaşkanının 21, seçimlerde halkın sahip olduğu eşitlik prensibinin 20, meclisin açılarak egemenliğin millete geçtiği gün olan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı temsil eden bayram ve millet kavramının 17; vatan kavramının 16 frekans değerine sahip olduğu görülmektedir. Verilen sözlük tanımına dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

Tablo 13'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin cumhuriyet anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 13

7. Sınıf Düzeyinde Cumhuriyet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Atatürk	31	9,6
Milli Egemenlik	28	8,7
Özgürlük	26	8,0
Adalet	24	7,4
TBMM	20	6,2
Eşitlik	19	5,9
Demokrasi	17	5,3
Muhalefet	17	5,3
Seçim	14	4,3
Bayram	13	4,0
Başkan	13	4,0
Cumhurbaşkanı	10	3,1
Katılım	10	3,1
Diğer*	81	25,1
Toplam	323	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: İktidar, Türkiye, Çoğulculuk, Anayasa, Halk, Seçme ve Seçilme, Yönetim, Siyaset, Vatan, Parti, Seçmen, Vergi, Devlet, Bayrak, Sandık, Vatandaş, Yasa, Millet, Hak, Oy, Hukuk, İrade, Mahkeme*

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin cumhuriyet anahtar kavramını en çok ilişkilendirmeyi Atatürk (f=31) kavramıyla kurdukları görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu M. Kemal ATATÜRK ilişkilendirmede en fazla kullanılan cevap olması öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğunu göstermektedir. İlişkilendirmeler sırasıyla şu şekildedir; milli egemenlik 28; özgürlük 26; adalet 24; TBMM 20; eşitlik 19; demokrasi 17; muhalefet 17; seçim 14; bayram 13; başkan 13; cumhurbaşkanı 10. Türkiye Cumhuriyeti millet egemenliğine dayanan bireysel özgürlüklerin bulunduğu adalet temeline oturtulmuş TBMM tarafından çıkarılan yasalarca cumhurbaşkanı tarafından yönetilen bir devlettir. Dolayısıyla öğrencilerin cumhuriyet kavramıyla ilgili doğru zihinsel ilişkiler kurdukları söylenebilir.

4.1.4. Demokrasi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 14'te 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin demokrasi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 14

6. Sınıf Düzeyinde Demokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Eşitlik	46	15,6
Özgürlük	33	11,2
Adalet	30	10,2
Hak	24	8,1
Seçim	18	6,1
Oy	16	5,4
Seçme ve Seçilme	13	4,4
Halk	11	3,7
Başkan	11	3,7
Cumhuriyet	10	3,4
Diğer*	83	28,1
Toplam	295	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Katılım, Çoğulculuk, Milli Egemenlik, Yasa, Çoğunluk, Millet, Devlet, Türkiye, Yönetim, Parti, TBMM, Vatan, Hukuk, Cumhurbaşkanı, Sandık, Siyaset, Bayrak, Kamuoyu, Mantıklı, Atatürk, Vatandaş, Hayat, Vergi, Belediye, Düzen, İlke, Mahkeme, Seçmen*

Tablo 14 incelediğinde demokrasi anahtar kavramı 6.sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından en çok eşitlik (f=46) cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Demokrasinin bir ilkesi olarak sosyal bilgiler ders kitabında yer alan eşitlik kavramıyla en fazla ilişki kurulması öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğunu göstermektedir. İlişkilendirmeler sırasıyla özgürlük 33; adalet 20; hak 24; seçim 18; oy 16; seçme ve seçilme 13; halk 11; başkan 11; cumhuriyet 10 şeklindedir. Demokrasi kavramı halk ve yöneticiler arasındaki ilişki dinamiğini belirleyen seçim, temsil, çoğulculuk gibi ilkeleri bulunan siyasi rejim çeşididir (Şaylan, 1998, s.2). Bu açıklama bağlamında öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler yaptığı söylenebilir.

Demokrasinin siyasi tanımının yanı sıra toplumda düzeni sağlamak için bir yaşam felsefesi olarak görülmesi anlayışı (MEB, 2018, s.201) öğrencilerin en yüksek frekansa sahip eşitlik, özgürlük ve adalet cevap kavramlarıyla ilişkilendirme yapmalarını doğru kılmaktadır. İlişkilendirmede en düşük frekansa sahip olan cumhuriyet(f=10) kavramı yine testte yer alan anahtar kavramlardan biridir. Bu veri öğrencilerin bu iki kavram arasında az ilişkilendirme kurduğunu göstermektedir.

Tablo 15'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin demokrasi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 15

7. Sınıf Düzeyinde Demokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Eşitlik	47	16,4
Özgürlük	42	14,7
Hak	26	9,1
Milli Egemenlik	19	6,6
Adalet	14	4,9
Vatan	13	4,5
Seçim	11	3,8
Katılım	11	3,8
Atatürk	11	3,8
Vatandaş	11	3,8
Hukuk	10	3,5
Diğer*	71	24,8
Toplam	286	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Halk, Çoğulculuk, Hayat, Millet, Oy, Cumhuriyet, Seçme ve Seçilme, Devlet, Yönetim, İrade, Yasa, Başkan, Cumhurbaşkanı, Sandık, Siyaset, Vergi.*

Tablo 15 incelediğinde demokrasi kavramı 7.sınıf öğrencileri tarafından en çok eşitlik (f=47) cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. 7.Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde demokrasi rejiminde tüm bireyler haklar ve özgürlükler açısından eşit olduğu ve kanunlar önünde kimseye ayrıcalık tanınmayacağı ifade edilmiştir (MEB, 2018, s.197). Bu açıklamaya göre öğrencilerin ilişkilendirmelerinin doğru olduğu söylenebilir.

Diğer ilişkilendirmelere bakıldığında demokrasi kavramı özgürlük, hak, milli egemenlik, adalet, vatan, seçim, katılım, Atatürk, vatandaş, hukuk cevap kavramlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Demokratik yönetimlerde vatandaşlar fikir ve davranışlar bakımından özgürdür. Hiçbir etki ve kısıtlamaya maruz kalmadan düşüncelerini açıklayabilirler ve arzu ettikleri davranışları sergileyebilirler (MEB, 2018, s.197). Bu bağlamda öğrencilerin zihinlerinde demokrasi ile özgürlük kavramı arasında ikinci derecede ilişki kurması doğrudur. Diğer ilişkilendirmelere bakıldığında milletin egemenlik hakkını milletvekilleri aracılığıyla kullanması kurulan ilişkilendirmelerin doğru olduğunu gösterir.

4.1.5. Devlet Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 16’da 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin devlet anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 16

6. Sınıf Düzeyinde Devlet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Toprak	47	15,6
Millet	38	12,6
Bağımsızlık	36	12,0
Vatan	35	11,6
Vergi	29	9,6
Hizmet	17	5,6
Toprak	47	15,6
Diğer*	99	32,9
Toplam	301	100

Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Bayrak, Türkiye, Yönetim, Adalet, Cumhurbaşkanı, Düzen, Halk, Özgürlük, İnsan, Başkan, Hak, Cumhuriyet, Atatürk, Demokrasi, Seçim, Anayasa, Hukuk, Yasa, Parti, Bayram, Oy, Siyaset, Toplum, TBMM, İktidar, İlke, Milli Egemenlik

Tablo 16 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde en çok cevap verilen anahtar kavram olarak görülmektedir. Toprak kelimesi (f=46) çalışmaya katılan öğrenciler tarafından en çok ilişkilendirme yapılan cevap kavramdır. Devletin sözlük tanımına bakıldığında; toprak bütünlüğüne dayanan siyasi açıdan teşkilatlanmış milletler topluluğunun ortaya çıkardığı tüzel varlık olduğu görülmektedir (TDK, 1998, s. 573). Öğrenciler tarafından en fazla ilişkilendirmenin toprak kavramıyla kurulması doğrudur. Millet cevap kavramı 38 frekans değeriyle ikinci en fazla verilen cevap olmuştur. İlişkilendirmede üçüncü sırada bulunan bağımsızlık (f=36) kavramının ise Türk devletlerinin bir özelliği olması dolayısıyla öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. İlişkilendirmeler şu şekilde devam etmektedir: Vatan 35; vergi 29; hizmet kavramı ise 17 frekansla devlet anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Üzerinde yaşanan toprağın ortak tarih ve ülkü birliği bulunan insanlardan oluşan sistemine vatan tanımı yapıldığı için çalışmaya katılan öğrencilerin devletle ilişkilendirmeleri ve bu kapsamda devletle vatandaş arasındaki ilişki dinamiğini belirleyen vergi ve hizmet kavramlarını da yanıt olarak vermeleri doğru ilişkilendirmeler yaptıklarını göstermektedir.

Tablo 17’de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin devlet anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 17

7. Sınıf Düzeyinde Devlet Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Türkiye	42	19,7
Vatan	35	16,4
Millet	32	15,0
Yönetim	28	13,1
Bayrak	12	5,6
Diğer*	64	30
Toplam	213	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Başkan, Hak, Toprak, Anayasa, Adalet, Cumhuriyet, Bağımsızlık, Cumhurbaşkanı, Düzen, Hukuk, Yasa, Halk, İnsan, Atatürk, TBMM, Demokrasi, Parti*

Tablo 17 incelendiğinde devlet anahtar kavramı 7.sınıf düzeyinde en yüksek frekanslı Türkiye(*f*=42) cevabıyla ilişkilendirilmiştir. Diğer ilişkilendirmeler incelendiğinde vatan cevap kavramı 35; millet 32; yönetim 28; bayrak 12 frekans değerindedir. Bu sınıf düzeyinde öğrenciler yönetim cevap kavramıyla ilişki kurmuştur. Vatan, Türkiye gibi kavramlarla ilişki kurmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti öğrencilerin bağlı bulunduğu devlet olması dolayısıyla doğru ilişkilendirmeler kurduğunu söylemek mümkündür. Ancak cevap kavram sayısına bakıldığında kısıtlı ilişkilendirmeler kurdukları söylenebilir.

4.1.6. Egemenlik Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 18'de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin egemenlik anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 18

6. Sınıf Düzeyinde Egemenlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Millet	35	20,2
Bayram	25	14,5
Çocuk	20	11,6
Seçim	18	10,4
Oy	15	8,7
Hak	13	7,5
Milletvekili	12	6,9
Özgürlük	12	6,9
Diğer*	23	13,3
Toplam	173	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Demokrasi, Çoğunluk, TBMM, Yönetim, Cumhuriyet, Milli Egemenlik, Cumhurbaşkanı, Sandık, Toprak, Türkiye*

Tablo 18 incelendiğinde egemenlik kavramına 6.sınıf düzeyinde öğrencilerin verdikleri cevap kavramlar görülmektedir. Egemenliğin sözlük tanımına bakıldığında hükümlerlik ve egemen olma durumu olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998, s. 674). Tarihsel sürece bakıldığında egemenlik yıllar içinde büyük değişime uğramıştır. Uzun uğraşlardan sonra krallardan millete geçmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarından oluşan Tablo 18 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip millet(f=35) cevap kavramı öğrencilerin egemenliği çağdaş anlamda egemenlikle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Yani zihinlerinde ilişki kurdukları egemenlik türü bir kralın ya da hükümdarın egemenliği değil, milletin egemenliğidir. Halkın sahip olduğu bu egemenlik demokrasiyle de bağdaşmaktadır. Bayram cevap kavramı 25; çocuk 20; seçim 18; oy 15; hak 13; milletvekili 12; özgürlük 12; demokrasi 8 frekansla ilişkilendirilmiştir. Egemenliğin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde temsili demokrasi yoluyla seçimlerde özgür iradesiyle oy kullanılarak milletin elinde olması durumu öğrencilerin doğru ilişkiler kurduğunu göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde egemenliğin tamamen millete ait olmasını sağlayan gelişme olan Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve Atatürk'ün bugünü çocuk bayramı ilan etmesi yapılan diğer ilişkilerin de doğruluğunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 19'da 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin egemenlik anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 19

7. Sınıf Düzeyinde Egemenlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Millet	40	19,8
Halk	37	18,3
Oy	32	15,8
Seçim	20	9,9
Yönetim	19	9,4
Milletvekili	15	7,4
Çocuk	12	5,9
Bayram	10	5,0
Diğer*	17	8,4
Toplam	202	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Eşitlik, Adalet, Milli Egemenlik*

Tablo 19'da 7.sınıf düzeyindeki ilişkilendirmelere bakıldığında egemenlik en fazla millet (f=40) cevabıyla ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirmede ikinci sırada halk (f=37) kavramı yer almaktadır. Ulusal egemenliğin kaynağı olan halk/millet ilişkilendirmede öğrencilerin

zihninde egemenliğin doğru yer aldığını göstermektedir. Ardından kurulan ilişkilendirmeler incelendiğinde oy cevap kavramının frekans değeri 32, seçim 20, yönetim 19, milletvekili 15, çocuk 12, bayram 10 şeklindedir. Milletin seçimler yoluyla temsilcilerini seçtiği ve bu şekilde yönetime katılarak egemenlik hakkını kullandığı sosyal bilgiler ders kitabında bulunmaktadır. Bu açıklamaya dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

4.1.7. Eşitlik Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 20’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin eşitlik anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 20

6. Sınıf Düzeyinde Eşitlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Aynı Olmak	38	18,0
Hak	35	16,6
Kadın-Erkek Eşitliği	32	15,2
Adalet	29	13,7
Toplum	26	12,3
Yasa	23	10,9
Demokrasi	20	9,5
Hukuk	8	3,8
Toplam	211	100

Tablo 20’de 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin eşitlik anahtar kavramı en fazla aynı olmak (f=38) cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Eşitlik kavramı; 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabına bakıldığında demokrasinin ilkeleri arasında bulunup bütün yurttaşların yasalar önünde aynı haklara sahip olması olarak tanımlanmıştır. Hak kavramı 35; kadın-erkek eşitliği kavramı 32; adalet 29; toplum 26; yasa 23; demokrasi 20; hukuk 8 frekans değerlerine sahiptir. Demokratik toplumlarda bütün vatandaşlar hak ve sorumluluklar bakımından eşittir ve hukukun üstünlüğü ilkesi geçerlidir. Yani demokratik toplumlar eşitlik, hak ve adalet ekseninde kuruludur (MEB, 2018, s.201). Ayrıca ders kitabında eşitliğin anayasada güvence altına alınan bir hak olduğu açıklaması yapılmaktadır. Bu açıklamalara göre öğrenciler tarafından doğru ilişkilendirmeler kurulduğu söylenebilir.

Tablo 21’de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin eşitlik anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 21

7. Sınıf Düzeyinde Eşitlik Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Denklik	45	17,9
Terazi	38	15,1
Adalet	34	13,5
Seçim	25	9,9
İnsan	23	9,1
Mahkeme	22	8,7
Hukuk	16	6,3
Oy	16	6,3
Seçme ve Seçilme	15	6,0
Diğer*	18	7,1
Toplam	252	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Özgürlük, Kadın-Erkek Eşitliği, Aynı Olmak, Yasa, Vatandaş, Yönetim*

Tablo 21 incelendiğinde 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin eşitlik anahtar kavramını en fazla denklik ($f=45$) cevabıyla ilişkilendirdiği saptanmıştır. Burada öğrencilerin eşitliğin eş anlamlısı olan bir kavramla ilişkilendirme yaptığı görülmektedir. İkinci sırada terazi ilişkilendirmesinin yapıldığı görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin eşitlik kavramını zihninde terazi sembolüyle canlandırırları söylenebilir. Ardından ilişkilendirmeler sırasıyla adalet 34, seçim 25, insan 23, mahkeme 22, oy 16, seçme ve seçilme 15 şeklindedir. Sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında eşitliğin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olduğu bütün insanların haklar ve özgürlükler açısından eşit olduğu ve mahkemeler önünde adil yargılanması hususlarına vurgu yapılmaktadır. Bu açıklamalar kapsamında öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

4.1.8. Monarşi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 22’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin monarşi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 22

6. Sınıf Düzeyinde Monarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Kral	42	21,5
Saray	35	17,9
Kraliçe	32	16,4
Tek kişi	29	14,9
Yönetim	26	13,3
Diğer*	31	15,9
Toplam	195	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Padişah, Taht, Birlik, Baba-Oğul, Egemenlik, Devlet, Soylu, Düzen, Halife*

Tablo 22 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde monarşi anahtar kavramı ile en çok ilişkilendirme kral (f=42) kavramıyla kurulmuştur. Monarşinin sözlük anlamı ele alındığında otoritenin tek kişide bulunduğu ve veraset yoluyla aktarılan devlet rejimidir (TDK, 1998, s.52). Bu durum en fazla frekanstaki kral ilişkilendirmesini doğru kılmaktadır. Yapılan diğer ilişkilendirmelerin frekansına bakıldığında sırasıyla saray 35; kraliçe 32; tek kişi 29; yönetim 26; padişah 8; taht 7 frekans değerindedir. Sosyal bilgiler ders kitabında monarşilerde kralın ülkesini sarayından yönettiği ve kararları kendisinin verdiğinden bahsedilmektedir (MEB, 2018, s.189). Bu verilere dayanarak öğrencilerin monarşi kavramını doğru ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Tablo 23'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin monarşi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 23

7. Sınıf Düzeyinde Monarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Kral	47	17,8
Padişah	43	16,3
Tek kişi	36	13,6
Ülke	33	12,5
Yönetim	29	11,0
Saltanat	25	9,5
Meşrutiyet	17	6,4
Taht	13	4,9
Diğer*	21	8
Toplam	264	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Saray, Baba-Oğul, Kraliçe, Devlet, Birlik, Soylu*

Tablo 23 incelendiğinde 7.sınıf düzeyinde en fazla ilişkilendirme kral ($f=47$) cevap kavramındadır. Yapılan diğer ilişkilendirmelerin frekansına bakıldığında sırasıyla padişah 43, tek kişi 36, ülke 33, yönetim 29, saltanat 25, meşrutiyet 17, taht 13 frekans değerindedir. Öğrencilerin monarşi anahtar kavramıyla meşrutiyet ve saltanat kavramları arasında zihinlerinde ilişki kurmalarının 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında Osmanlı Devleti ile ilgili konuların bulunması olduğu söylenebilir. Bu verilere dayanarak öğrencilerin monarşi kavramını doğru ilişkilendirdikleri söylenebilir.

4.1.9. Oligarşi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 24'te 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin oligarşi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 24

6. Sınıf Düzeyinde Oligarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Grup	25	27,2
Zengin	23	25,0
Yönetim	18	19,6
Soylu	12	13,0
Diğer*	14	15,2
Toplam	92	100

*Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Ülke, Zümre

Tablo 24 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde oligarşi anahtar kavramı ile en fazla ilişkilendirme grup ($f=25$) cevap kavramındadır. Yapılan diğer ilişkilendirmelerin frekansına bakıldığında sırasıyla zengin cevap kavramı 23; yönetim 18; soylu 12; ülke 9; zümre 5 frekans değerindedir. Sosyal bilgiler ders kitabında oligarşi; ülkenin önde gelen zengin ve soylu kişilerinden oluşan bir grup tarafından yönetilmesine dayanan bir rejim olarak açıklanmaktadır (MEB, 2018, s.190). Bu açıklamaya dayanarak öğrencilerin oligarşi kavramını doğru ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Tablo 25'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin oligarşi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 25

7. Sınıf Düzeyinde Oligarşi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Zengin	31	23,8
Grup	26	20,0
Soylu	25	19,2
Yönetim	23	17,7
Zümre	15	11,5
Diğer*	10	7,7
Toplam	130	100

*Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Egemenlik, Ülke

Tablo 25 incelendiğinde 7.sınıf düzeyinde oligarşi ile en fazla ilişkilendirme zengin(f=31) cevap kavramıyla kurulmuştur. Yapılan diğer ilişkilendirmeler sırasıyla grup cevap kavramı 26; soylu 25; yönetim 23; zümre 15; egemenlik 7 frekans şeklindedir. Burada dikkat çeken 7.sınıf düzeyinde oligarşi yönetim biçiminin konu anlatımına 7.sınıf ders kitabında yer verilmemesine rağmen öğrencilerin kalıcı öğrenmeler sağlayarak kelime ilişkilendirme testinde doğru ilişkilendirmeler kurabilmesidir.

4.1.10. Özgürlük Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 26'da 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin özgürlük anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir

Tablo 26

6. Sınıf Düzeyinde Özgürlük Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Hak	45	16,9
Eşitlik	37	13,9
İstek	33	12,4
Serbestlik	25	9,4
İnsan	23	8,6
Mutluluk	17	6,4
Bağımsızlık	14	5,3
Atatürk	12	4,5
Adalet	10	3,8
Cumhuriyet	10	3,8
Diğer*	40	15
Toplam	266	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Bayrak, Türkiye, Milli Egemenlik, Halk, Hukuk, Devlet, TBMM, Bayram, Cumhurbaşkanı, Demokrasi, Hayat, Seçme ve Seçilme, Başkan, Düzen, İlke, Parti, Vatan, Yasa, Çoğunluk, Anayasa, Millet, Belediye*

Tablo 26 incelendiğinde 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin özgürlük anahtar kavramını en fazla hak (f=45) cevap kavramıyla ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Hak kelimesi Arapça kökenli olup hukuk kelimesinin tekil halidir. Ayrıca özgürlüklerin korunmasını sağlamak için hukuk kuralları oluşturulduğu düşünüldüğünde bu ilişkilendirilme doğru kabul edilebilir. Özgürlük sözlük anlamında dış etkilere bağımsız şekilde insanın kendi iradesine ve düşüncesine dayalı karar vermesi durumu, hürriyet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998, s.1747). Ders kitabında yer alan tanıma göre ise özgürlük, insanların yasal sınırlamalara dayalı olarak başkalarının özgürlük alanına girmeden istediklerini

düşünebilmesi, inanabilmesi ve yapabilmesidir (MEB, 2018 s.188.). Tanımlara göre öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. İlişkilendirmeler şu şekildedir; eşitlik kavramı 37; istek 33; serbestlik 25; insan cevap kavramı 23 frekans değerine sahiptir. Öğrenciler özgürlüğü mutluluk kavramıyla da 17 frekans değerinde ilişkilendirmişlerdir. Yine testte yer alan bağımsızlık (f=14) anahtar kavramı cevap olarak verilmiştir. Bu iki kavram yakın anlamda olduğu için öğrenciler doğru ilişkilendirmeler kurmuştur. Öğrenciler Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı için çok çalışan Atatürk'ü ilişkilendirmelerinde kullanmışlardır. Öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

Tablo 27'de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin özgürlük anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir

Tablo 27

7. Sınıf Düzeyinde Özgürlük Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Eşitlik	48	16,8
Hak	47	16,4
Serbestlik	28	9,8
Hukuk	25	8,7
Bağımsızlık	20	7,0
Yasa	20	7,0
Demokrasi	18	6,3
Adalet	13	4,5
Cumhuriyet	11	3,8
Bayrak	10	3,5
Diğer*	46	16,1
Toplam	286	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Atatürk, Türkiye, İnsan, Milli Egemenlik, Devlet, TBMM, Çoğunluk, Bayram, Hayat, Seçme ve Seçilme, Anayasa, Millet, Halk, Cumhurbaşkanı, Başkan, Düzen, Belediye, Çoğulculuk, İrade*

Tablo 27 incelendiğinde 7.sınıf düzeyinde özgürlük anahtar kavramıyla ilişkilendirilen cevap kavramlardan en fazla ilişki eşitlik (f=48) kavramındadır. Türkiye Cumhuriyeti sosyal devlet anlayışına anayasasında yer veren bir ülkedir. Dolayısıyla bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyan eşitlik ilkesini benimsemiştir. Devlet, vatandaşlarının sosyal ve ekonomik koşullarını iyileştirmek için düzenlemeler yapmaktadır. Sosyal adaletin artırılması için faaliyetlerde bulunur. Vatandaşları için eşit imkânlar sunar(MEB, 2018. s.208). Ders kitabında yer alan bu açıklamalara göre öğrencilerin kurdukları

ilişkilendirmelerin doğru olduğu söylenebilir. İlişkilendirmelerin frekans değerine göre sıralaması şu şekildedir; hak 47; serbestlik 28; hukuk 25; bağımsızlık 20; yasa 20; demokrasi 18; adalet 13; cumhuriyet 11; bayrak 10. Ders kitabında demokrasinin ilkeleri içinde özgürlük kavramının vazgeçilmez ve devredilmez bir hak olması başkalarının sınırına girmeden serbestlik içermesi, hukuk güvencesinde olması yer almaktadır. Bu açıklamalara göre öğrencilerin zihninde doğru ilişkilendirmeler kurduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.1.11. Saltanat Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 28’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin saltanat anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir

Tablo 28

6. Sınıf Düzeyinde Saltanat Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Kral	24	29,6
Baba-Oğul	17	21,0
Taht	13	16,0
Padişah	10	12,3
Diğer*	20	24,7
Toplam	81	100

*Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Yönetim, Sultan, Halife

Tablo 28 incelendiğinde 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin saltanat anahtar kavramını en fazla kral (f=21) kavramıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir. İlişkilendirilen cevap kavramların sıralaması şu şekildedir; baba-oğul (f=17); taht 13; padişah 10; yönetim 8; sultan 7; halife 5. Saltanat; bir ülkede yönetimin hanedanlığın elinde olması durumudur. Hanedanlık soya dayalıdır, dolayısıyla tüm yetkiler hükümdar ailesindedir. Saltanat yönetiminde hükümdar yönetme yetkisini hayatını kaybedene kadar kullanır; ardından egemenlik hakkı babadan oğula geçer. Bu bağlamda öğrencilerin ilişkilendirmelerini doğru yaptıkları görülmektedir.

Tablo 29’da 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin saltanat anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 29

7. Sınıf Düzeyinde Saltanat Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Padişah	35	21,5
Kral	28	17,2
Osmanlı Devleti	25	15,3
Taht	23	14,1
Baba-Oğul	18	11,0
Yönetim	13	8,0
Hanedan	11	6,7
Sultan	10	6,1
Toplam	163	100

Tablo 29 incelendiğinde en fazla ilişkilendirme kurulan cevap kavram padişah ($f=35$) olarak karşımıza çıkmaktadır. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında Osmanlı Devleti’ne yer verilmesinden dolayı öğrencilerin saltanatla zihinlerinde fazla ilişkilendirme kurabildiği söylenebilir. İlişkilendirilen cevap kavramların sıralaması şu şekildedir; kral 28; Osmanlı Devleti 25; taht 23; baba-oğul 18; yönetim 13; hanedan 11; sultan 10. Öğrencilerin ilişkilendirmelerini doğru yaptıkları görülmektedir.

4.1.12. Teokrasi Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 30’da 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin teokrasi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 30

6. Sınıf Düzeyinde Teokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Din	25	18,2
Din Adamı	25	18,2
Dini Yönetim	21	15,3
Dini Kurallar	18	13,1
Tanrı	15	10,9
Papa	13	9,5
Vatikan	12	8,8
Diğer*	8	5,8
Toplam	137	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Devlet, Yönetim*

Tablo 30 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde en fazla ilişkilendirmeyi din (f=25) ve din adamı (f=25) kavramları paylaşmaktadır. İlişkilendirmeler sırasıyla dini yönetim 21; dini kurallar 18; Tanrı 15; papa 13; Vatikan 12; devlet 6 şeklindedir. Teokrasi kavramının sözlük anlamı ele alındığında Tanrı'nın temsilcisi kabul edilen din adamlarının iktidarı elinde bulundurduğu yönetim şekli olduğu görülmektedir. Bu tanıma göre öğrencilerin ilişkilendirmeleri doğrudur. Ders kitabında teokrasilerde devletin işleyişindeki dayanağın dini kurallar olduğu söylenmektedir. Öğrencilerin ilişkilendirmelerinde dini kurallar en fazla ilişkilendirilen ikinci kavramdır. Günümüzde teokrasinin en belirgin uygulaması yönetimi papanın elinde tuttuğu Vatikan'dır (MEB, 2018, s.190). Tanımlama ve açıklamalara dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurdukları söylenebilir.

Tablo 31'de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin teokrasi anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 31

7. Sınıf Düzeyinde Teokrasi Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Din	31	20,7
Din Adamı	24	16,0
Yönetim	23	15,3
Tanrı	18	12,0
Devlet	18	12,0
Dini Kurallar	14	9,3
Kural	13	8,7
Diğer*	9	6,0
Toplam	150	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Ülke*

Tablo 31 incelendiğinde 7.sınıf düzeyinde teokrasi anahtar kavramı ile en fazla ilişkilendirme din (f=31) cevap kavramındadır. İlişkilendirmeler sırasıyla şu şekildedir; din adamı 24; yönetim 23; Tanrı 18; devlet 18; dini kurallar 14; kural 13; ülke 9 şeklindedir. Burada dikkat çeken 7. sınıf düzeyinde teokrasi yönetim biçiminin konu anlatımına MEB 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer verilmemesine rağmen öğrencilerin kalıcı öğrenmeler sağlayarak kelime ilişkilendirme testinde doğru ilişkilendirmeler kurabilmesidir.

4.1.13. Yargı Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 32’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yargı anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 32

6. Sınıf Düzeyinde Yargı Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Mahkeme	34	19,2
Hâkim	30	16,9
Avukat	25	14,1
Savcı	19	10,7
Ceza	16	9,0
Adalet	15	8,5
Diğer*	38	21,5
Toplam	177	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Hukuk, Hak, Kanun, Yasa, Anayasa, Yargı, İnsan, Devlet, Karar, Kural, Terazî*

Tablo 32 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde en fazla ilişkilendirme mahkeme (f=34) kavramıyla kurulmuştur. Diğer ilişkilendirmeler değerlendirildiğinde hâkim 30, avukat 25, savcı 19, ceza 16, adalet 15 frekans değerine sahiptir. Ders kitabında yargı toplumda oluşan hukuka aykırı durumları belirleme, uyuşmazlıkları çözme ve yasalara uymayanları cezalandırmaktır. Ders kitabında yer alan ifadeye göre Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Yargı yetkisi bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yürütülür (MEB, 2018, s.194) . Açıklamalara göre öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

Tablo 33'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yargı anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 33

7. Sınıf Düzeyinde Yargı Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Mahkeme	40	17,5
Kanun	32	14,0
Adalet	27	11,8
Avukat	23	10,1
Hâkim	21	9,2
Savcı	17	7,5
Anayasa	15	6,6
Hukuk	13	5,7
İnsan	13	5,7
Diğer*	27	11,8
Toplam	228	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Ceza, Hak, Yasa, Devlet, Karar, Kural, Yargı, Terazi*

Tablo 33 incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde en fazla ilişkilendirme mahkeme ($f=40$) kavramıyla kurulmuştur. Diğer ilişkilendirmeler incelendiğinde kanun 32; adalet 27; avukat 23; hâkim 21; savcı 17; anayasa 15 şeklindedir. Ders kitabında yargının mahkemeler aracılığıyla yapıldığı, hukuk devletinin güvencesi olduğu ve amacının hukuk düzeninin gerçekleştirilmesi ve korunması olduğu açıklamaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.

4.1.14. Yasama Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 34'te 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yasama anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 34

6. Sınıf Düzeyinde Yasama Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
TBMM	26	29,5
Kanun	21	23,9
Halk	15	17,0
Yasa	14	15,9
Diğer*	12	13,6
Toplam	88	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Milletvekili, Devlet, Yürütme, Anayasa, Cumhurbaşkanı*

Tablo 34 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirmenin TBMM (f=26) kavramıyla yapıldığı görülmektedir. Yapılan diğer ilişkilendirmeler sırasıyla kanun 21; halk 15; yasa 14 şeklindedir. Yasama, yasa kelimesinden türemiştir ve adından da anlaşıldığı üzere bir ülkenin yasa çıkarma faaliyetlerini ifade etmektedir. Bir ülkenin en temel hak ve özgürlüklerin yer aldığı, temel kurumların düzenlendiği anayasadan her türlü konuya ilişkin kanun yapma yetkisi yasama organına aittir. Türkiye'de yasama faaliyetini TBMM ve cumhurbaşkanı yürütmektedir. Öğrencilerin kurdukları ilişkilendirmeler doğrudur.

Tablo 35'te 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yasama anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 35

7. Sınıf Düzeyinde Yasama Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
TBMM	28	20,9
Yasa	24	17,9
Anayasa	23	17,2
Milletvekili	21	15,7
Cumhurbaşkanı	15	11,2
Devlet	10	7,5
Diğer*	13	9,7
Toplam	134	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Kanun, Halk, Yürütme*

Tablo 35 incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirmenin TBMM (f=28) kavramıyla yapıldığı görülmektedir. Yapılan diğer ilişkilendirmeler sırasıyla yasa 24; anayasa 25; milletvekili 21; cumhurbaşkanı 15 şeklindedir. Ders kitabında yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde olduğu ifade edilmekte olup anayasaya göre TBMM üyeleri genel oyla seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır şeklinde ifade edilmektedir. Bu açıklamalara göre öğrencilerin ilişkilendirmelerinin doğru olduğu söylenebilir.

4.1.15. Yurttaşlık Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 36'da 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yurttaşlık anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 36

6. Sınıf Düzeyinde Yurttaşlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Vatan	40	15,6
Vatan Sevgisi	35	13,6
Birlik	34	13,2
Görev	30	11,7
Sorumluluk	25	9,7
Vatandaş	23	8,9
Millet	20	7,8
Vergi	18	7,0
Diğer*	32	14
Toplam	257	100

**Frekans değeri 10'dan düşük olan cevap kavramlar: Halk, Eşitlik, İnsan, Milli Egemenlik, Kamuoyu, Toprak, Kural, Özgürlük*

Tablo 36 incelendiğinde 6.sınıf öğrencilerinin en fazla ilişkilendirmeyi vatan (f=40) kavramıyla kurduğu görülmektedir. Ardından vatan sevgisi cevap kavramı 35, birlik 34, görev 30, sorumluluk 25, vatandaş 23; millet 20; vergi 18 frekans değerleriyle ilişki kurmuşlardır. Yurttaşlık en genel anlamında bir devlete ait olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu aidiyet durumu karşılıklı görev ve sorumlulukları da içermektedir. Doğrudan öğrenme alanının adını da içeren bu kavram ilişkilendirmede 275 frekans sıklığına sahiptir. Yurttaşların vatan sevgisi ekseninde toplanması ve birlik içinde hareket etmelerinin gereğinden dolayı öğrencilerin zihninde bu kavram doğru şekilde ilişkilendirilmiştir.

Tablo 37’de 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yurttaşlık anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 37

7. Sınıf Düzeyinde Yurttaşlık Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Vatandaş	46	19,5
Toprak	35	14,8
Vatan Sevgisi	32	13,6
Eşitlik	28	11,9
Vatan	25	10,6
Birlik	24	10,2
Bayrak	15	6,4
Hak	13	5,5
Diğer*	18	7,6
Toplam	236	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: İnsan, Halk, Milli Egemenlik, Özgürlük, Serbestlik, Kamuoyu, Seçim*

Tablo 37 incelendiğinde 7.sınıf öğrencilerinin yurttaşlık kavramını en fazla vatandaş ($f=46$) cevap kavramıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir. İlişkilendirmeler sırasıyla toprak 35; vatan Sevgisi 32; eşitlik 28; vatan 25; birlik 24; bayrak 15;hak 13 şeklindedir. 7.sınıf ders kitabı incelendiğinde aynı toprağı paylaşan kişiler arasında vatandaşlık kavramının hukuksal düzenlemelerle temellerinin atıldığından vatandaşlar ve devlet arasındaki ilişkilerin kanunlarla düzenlendiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin kurduğu ilişkilendirmeler doğrudur.

4.1.16. Yürütme Anahtar Kavramı için Verilen Cevaplar ve Yorum

Tablo 38’de 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yürütme anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 38

6. Sınıf Düzeyinde Yürütme Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	<i>f</i>	%
Cumhurbaşkanı	24	32,4
Uygulama	19	25,7
Denetleme	13	17,6
Diğer*	18	24,3
Toplam	74	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Yasa, Anayasa, Yargı, TBMM, Karar*

Tablo 38 incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirmenin cumhurbaşkanı (f=24) ile yapılması öğrencilerin yeni düzenlemelerle yürütmenin kimin tarafından yapıldığını bildiklerini göstermektedir. Diğer ilişkilendirmelere bakıldığında uygulama ve denetleme kavramlarıyla ilişki kurmuşlardır. Ders kitabında yürütme meclisin yaptığı yasaları uygulama olarak ifade edilmektedir. Bu tanımlamaya dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurdukları söylenebilir. Ancak 6.sınıf düzeyinde en düşük cevaplanan anahtar kavram yürütmedir. Bu açıdan yapılan ilişkilendirmelerin kısıtlı olduğu söylenebilir.

Tablo 39’da 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin yürütme anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri cevap kavramlar verilmiştir.

Tablo 39

7. Sınıf Düzeyinde Yürütme Anahtar Kavramı İçin Cevaplanan Kavramlar

Cevap Kavram	f	%
Cumhurbaşkanı	29	24,8
TBMM	19	16,2
Bakanlar Kurulu	17	14,5
Karar	15	12,8
Yönetim	13	11,1
Türkiye	11	9,4
Diğer*	13	11,1
Toplam	117	100

**Frekans değeri 10’dan düşük olan cevap kavramlar: Yargı, Denetleme, Yasa, Uygulama, Anayasa*

Tablo 39 incelendiğinde 7.sınıf düzeyinde yürütme kavramıyla en fazla ilişkilendirmenin cumhurbaşkanı (f=29) cevap kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Frekans değerleri incelendiğinde TBMM 19; bakanlar kurulu 17; karar 15; yönetim 13; Türkiye 11 şeklindedir. Öğrencilerin bakanlar kurulu ilişkilendirmesini kurması yürütme ile kurdukları ilişkilendirmelerde eski öğrenmelerinin de bulunduğunu gösterebilir.

4.1.17. Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplara Göre Kavramsal Yapının Belirlenmesi

Tablo 6, Tablo 7 incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde en çok cevaplanan kavram 47 frekans ile devlet olmuştur, 7. sınıf düzeyinde en çok cevaplanan kavram 48 frekans ile eşitlik olmuştur. Değerler yakın olduğu için ilk kesme noktamız 43 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Yeniden Tablo 6, Tablo 7 incelendiğinde en çok tekrarlanan cevap sayısı en az olan

kavram 6. Sınıf düzeyinde 24 tekrarla saltanat için verilen kral cevabıdır, 7. Sınıf düzeyinde 28 tekrarla Yürütme için verilen TBMM cevabıdır. Düşük olanın 3 aşağısı 21 ve üzeri olacak şekilde alt kesme noktası olarak belirlenmiştir. Diğer iki kesme noktası 43 ve arasına eşit aralıklarla yerleştirilmiştir. Diğer iki kesme noktası 28 ve üzeri, 36 ve üzeri şeklindedir. Tekrarlanma sayısı 21 ve üzeri olan cevap kavramlar 6. sınıf düzeyi için Tablo 40'ta, 7. sınıf düzeyi için Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 40 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin frekansı 21 ve üzeri kabul edilen kesme noktasında verdikleri cevaplara göre araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 40

6. Sınıf Düzeyinde Frekansı 21 ve Üzeri Olan Cevap Kavramlar

Cevap Kavramlar	Anahtar Kavramlar															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Adalet	-	-	-	30	-	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atatürk	-	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Avukat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-
Aynı Olmak	-	-	-	-	-	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bağımsızlık	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bayrak	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bayram	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Birlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	-
Cumhurbaşkanı	-	-	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
Din	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-
Din Adamı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-
Eşitlik	-	-	-	46	-	-	-	-	-	37	-	-	-	-	-	-
Görev	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-
Grup	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-
Hak	-	-	-	24	-	-	35	-	-	45	-	-	-	-	-	-
Hâkim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-
İnsan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-
İstek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	-	-	-	-	-	-
Kadın-Erkek	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kanun	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-
Kral	-	-	-	-	-	-	-	42	-	-	24	-	-	-	-	-
Kraliçe	-	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-
Mahkeme	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	-	-	-
Millet	-	-	-	-	38	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özgürlük	-	39	34	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saray	-	-	-	-	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Serbestlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-
Sorumluluk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-
TBMM	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-
Tek kişi	-	-	-	-	-	-	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplum	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toprak	-	-	-	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Türkiye	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatan	-	25	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40	-
Vatan Sevgisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	-
Vatandaş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-
Vergi	-	-	-	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yasa	38	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yönetim	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	21	-	-	-	-
Zengin	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-

(Anahtar Kavramlar 1: Anayasa, 2: Bağımsızlık, 3: Cumhuriyet, 4: Demokrasi, 5: Devlet, 6: Egemenlik, 7: Eşitlik, 8: Monarşi, 9: Oligarşi, 10: Özgürlük, 11: Saltanat, 12: Teokrasi, 13: Yargı 14:Yasama, 15: Yurttaşlık, 16: Yürütme)

Tablo 40 incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde her bir anahtar kavram için verilen cevaplardan tekrarlanma sayısı 21 ve üzeri olan kavramlar görülmektedir. Bu tablodaki tekrarlanma sayıları incelenerek aynı zamanda ikinci alt probleme yönelik kavram ağırları oluşturulacaktır. Tablodaki tüm cevap kavramlar, kesme noktası 21 ve üzeri olan kavram ağırları yer almaktadır.

Tablo 41 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin frekansı 21 ve üzeri kabul edilen kesme noktasında verdikleri cevaplara göre araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 41

7. Sınıf Düzeyinde Frekansı 21 ve Üzeri Olan Cevap Kavramlar

Cevap Kavramlar	Anahtar Kavramlar															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Adalet	-	-	24	-	-	-	34	-	-	-	-	-	27	-	-	-
Anayasa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-
Atatürk	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Avukat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-
Bayrak	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Birlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-
Cumhurbaşkanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
Denklik	-	-	-	-	-	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Din	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	-	-	-	-
Din Adamı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-
Eşitlik	-	-	-	47	-	-	-	-	-	48	-	-	-	-	28	-
Grup	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-	-
Hak	32	-	-	26	-	-	-	-	-	47	-	-	-	-	-	-
Hâkim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-
Halk	-	-	-	-	-	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hukuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-
İnsan	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kanun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-
Kral	-	-	-	-	-	-	-	47	-	-	28	-	-	-	-	-
Kural	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mahkeme	-	-	-	-	-	-	22	-	-	-	-	-	40	-	-	-
Marş	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Millet	-	-	-	-	32	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Milletvekili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-
Milli Egemenlik	-	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Osmanlı Devleti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-
Oy	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özgürlük	-	43	26	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Padişah	-	-	-	-	-	-	-	43	-	-	35	-	-	-	-	-
Saltanat	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-
Seçim	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Serbestlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	-	-	-	-	-	-
Soylu	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-
Taht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-
TBMM	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	-	-
Tek kişi	-	-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-	-	-
Terazi	-	-	-	-	-	-	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toprak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	-
Türkiye	-	-	-	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ülke	-	-	-	-	-	-	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatan	-	37	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-
Vatan Sevgisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	-
Vatandaş	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	-
Yargı	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yasa	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	-
Yönetim	-	-	-	-	28	-	-	29	23	-	-	23	-	-	-	-
Zengin	-	-	-	-	-	-	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-

(Anahtar Kavramlar 1: Anayasa, 2: Bağımsızlık, 3: Cumhuriyet, 4: Demokrasi, 5: Devlet, 6: Egemenlik, 7: Eşitlik, 8: Monarşi, 9: Oligarşi, 10: Özgürlük, 11: Saltanat, 12: Teokrasi, 13: Yargı, 14: Yasama, 15: Yurttaşlık, 16: Yürütme)

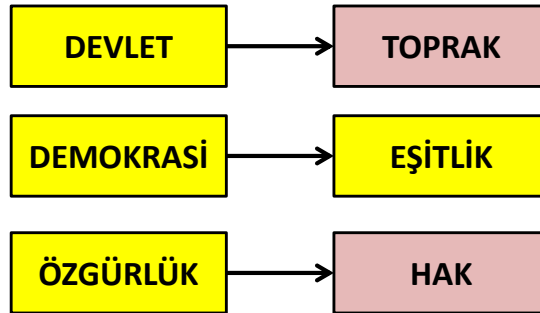
Tablo 41 incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde her bir anahtar kavram için verilen cevaplardan tekrarlanma sayısı 21 ve üzeri olan kavramlar görülmektedir. Bu tablodaki tekrarlanma sayıları incelenerek aynı zamanda ikinci alt probleme yönelik kavram ağları oluşturulacaktır. Tablodaki tüm cevap kavramlar, kesme noktası 21 ve üzeri olan kavram ağında yer almaktadır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Kavram Ağlarının Oluşturulması

Bu kısımda anahtar kavramlara verilen cevaplara göre farklı kavram ağları oluşturulmuştur. Kavram ağlarında 43 ve üzeri tekrarlananlar siyah renkli ok, 36 ile 42 arasında cevaplananlar kırmızı renkli ok, 28 ile 35 arasında cevaplananlar mavi renkli ok, 21 ile 27 arasında cevaplananlar yeşil renkli ok ile gösterilmiştir. Anahtar Kavramlar sarı dolgulu kutularda, cevap kavramlar pembe dolgulu kutularda gösterilmiştir.

4.2.1. Kesme Noktası 43 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı

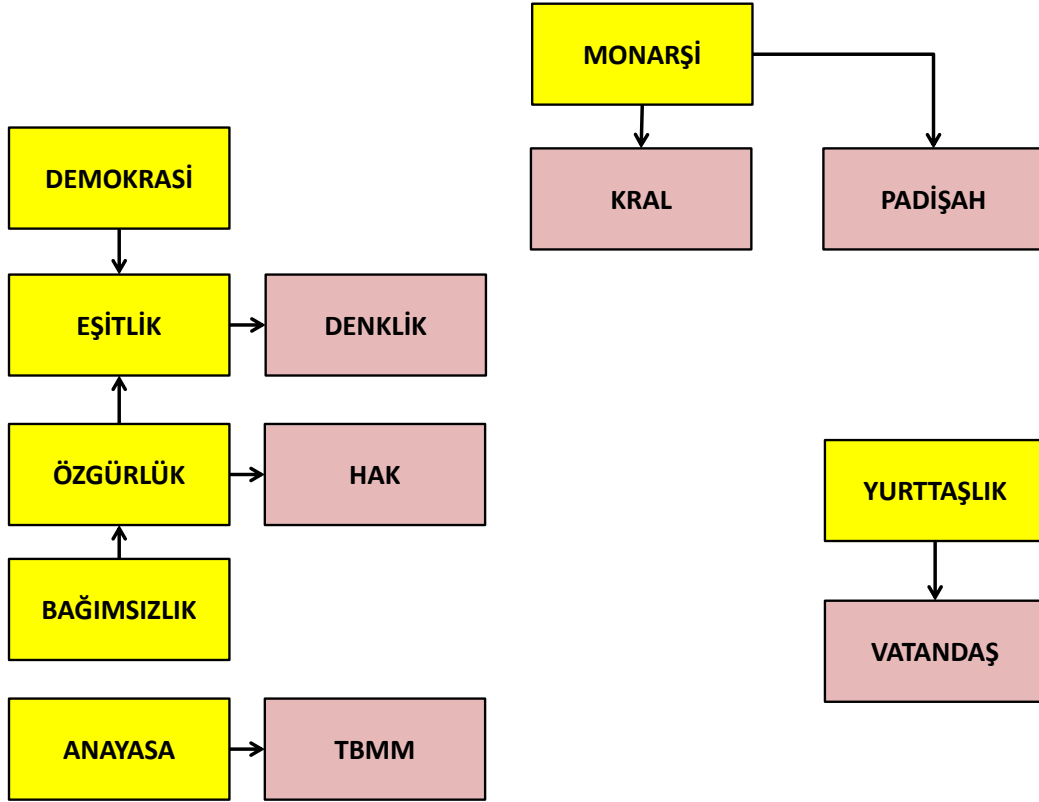
Şekil 10'da 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

Şekil 10 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 10'da gösterilen 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulan kavram ağı incelendiğinde 16 cevap kavramdan sadece 3 tanesini görülmektedir. Bu ağa bakılarak öğrencilerin devlet kavramı en çok toprak kavramıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Demokrasi kavramı en çok eşitlik kavramıyla ilişkilendirilirken eşitlik testin diğer bir anahtar kavramıdır. Bu durum anahtar kavram ve cevap kavramlar arasında ilişki kurulduğunu göstermektedir. Özgürlük kavramı ise en çok hak kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Her bir anahtar kavram için tek bir cevap kavram vardır. Demokrasi kavramı hariç cevap kavramlar ve anahtar kavramlar arasında henüz bir ilişki yoktur. Bu yüzden de bilişsel yapı henüz oluşmamıştır.

Şekil 11’de 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

Şekil 11 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

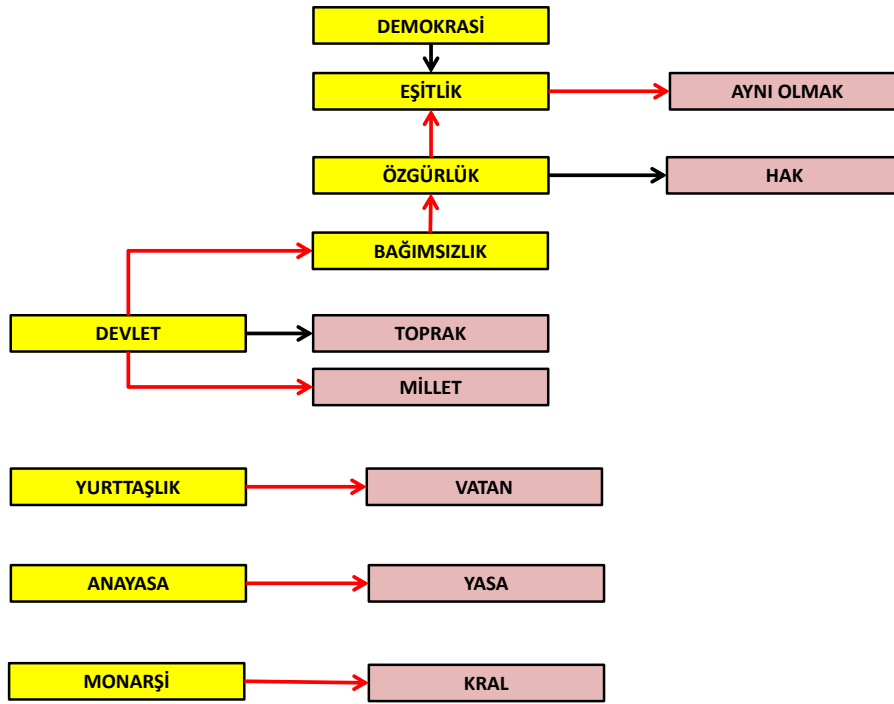
Şekil 11’de gösterilen 7.sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde anahtar kavram ve cevap kavramlarda artış olmuştur. Ayrıca kavramlar arası ilişkilendirmeler de saptanmıştır. Demokrasi anahtar kavramının eşitlik anahtar kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Eşitlik cevap kavramı özgürlük anahtar kavramıyla ve denklik cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bağımsızlık cevap kavramı ise özgürlük cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Anayasa anahtar kavramı TBMM cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Monarşi cevap kavramının kral ve padişah cevap kavramlarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Monarşi kavramı ayrı bir ada olarak gözükmemektedir, diğer kavramlarla ilişkilendirilememiştir.

Yurttaşlık ise eş anlamlısı olan vatandaşlık kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Yurttaşlık kavramı da ayrı bir ada olarak gözükmektedir, diğer kavramlarla ilişkilendirilememiştir. Bu kesme noktasında kavramlar arası ilişkilendirmelerin kurulmadığı söylenebilir.

4.2.2. Kesme Noktası 36 ve üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı

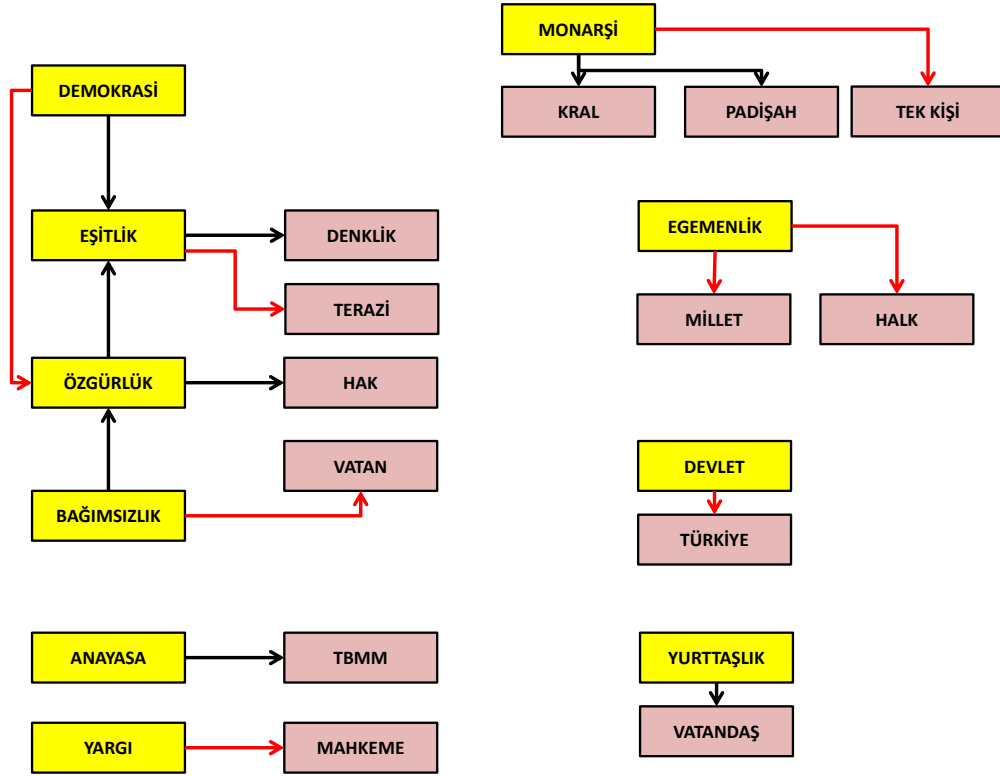
Şekil 12’de 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

Şekil 12 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 12’de gösterilen kesme noktası 36 ve üzerine göre oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde, ağdaki anahtar kavram ve cevap kavram sayısında artış olduğu görülmektedir. Anahtar kavramlar arasındaki ilişkiler de artmıştır. Bağımsızlık kavramı özgürlük; özgürlük kavramı eşitlik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Eşitlik aynı olmak cevap kavramını da öğrencilerin zihninde canlandırmıştır. Devlet hem bağımsızlık anahtar kavramıyla hem de millet cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Yurttaşlık, anayasa, monarşi kavramları arasında bir ilişki görülmemektedir. Bunlardan yurttaşlık vatan; anayasa yasa; monarşi kral kavramını öğrencilerin zihninde canlandırmıştır.

Şekil 13’te 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

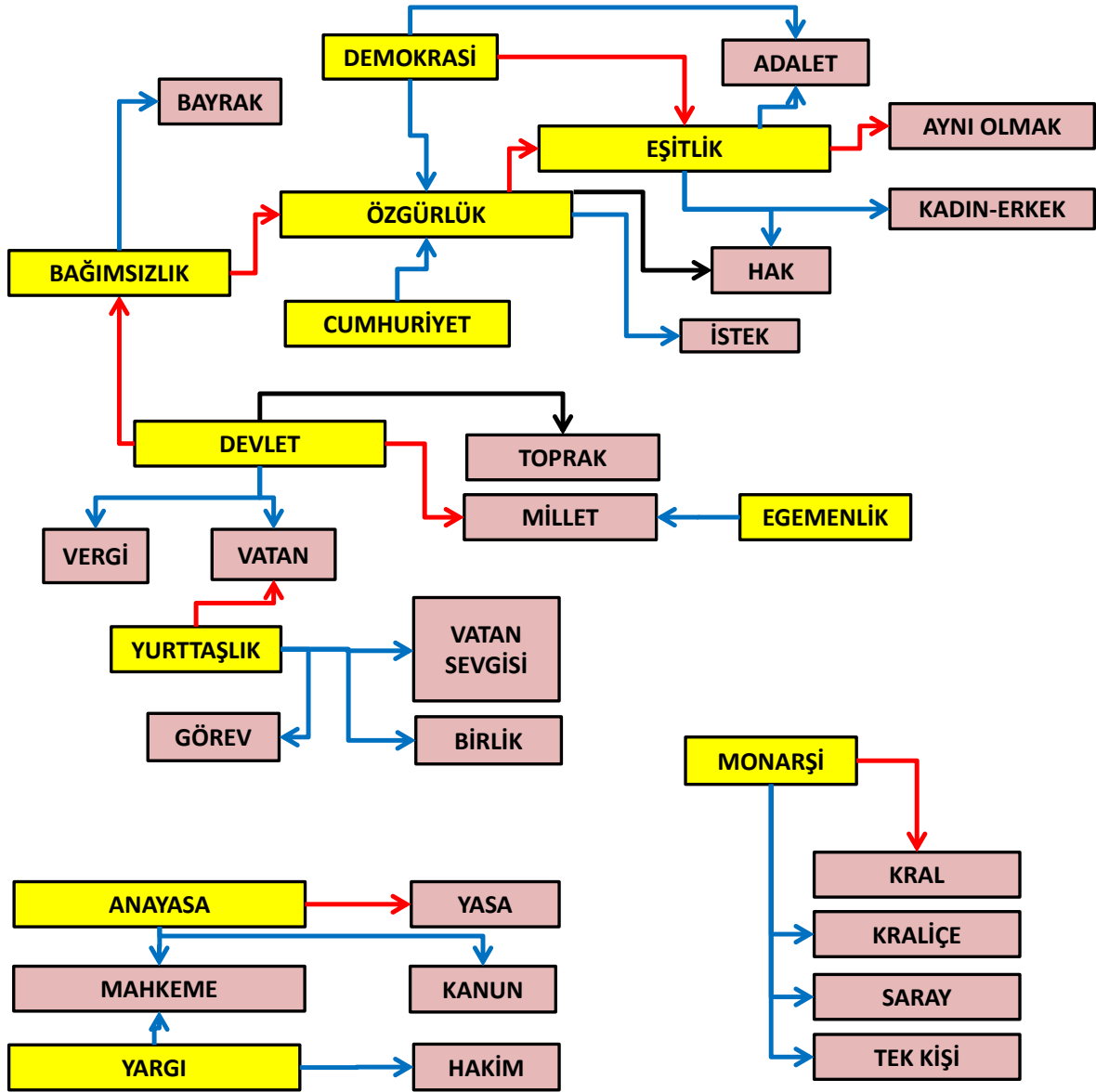

Şekil 13 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 13'te gösterilen 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde ilişkilerin arttığı görülmektedir. Demokrasi kavramı özgürlük anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Eşitlik terazi; bağımsızlık ise vatan kavramını öğrencilerin zihninde canlandırmıştır. Sonuç olarak demokrasi, eşitlik, özgürlük, bağımsızlık kavramları kendi içlerinde ilişkilendirilmiştir. Monarşi anahtar kavramına tek kişi cevap kavramı da eklenmiştir. Egemenlik bu kesme noktasında karşımıza millet ve halk cevaplarıyla ilişki kurularak çıkmıştır. Ancak bağımsız adalar oluşturan ve tek cevapla ilişkilendirilen kavramlar da bulunmaktadır. Yargı kavramı öğrencilerin zihninde mahkeme kavramını, devlet kavramı Türkiye kavramını canlandırmıştır.

4.2.3. Kesme Noktası 28 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 14'te 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

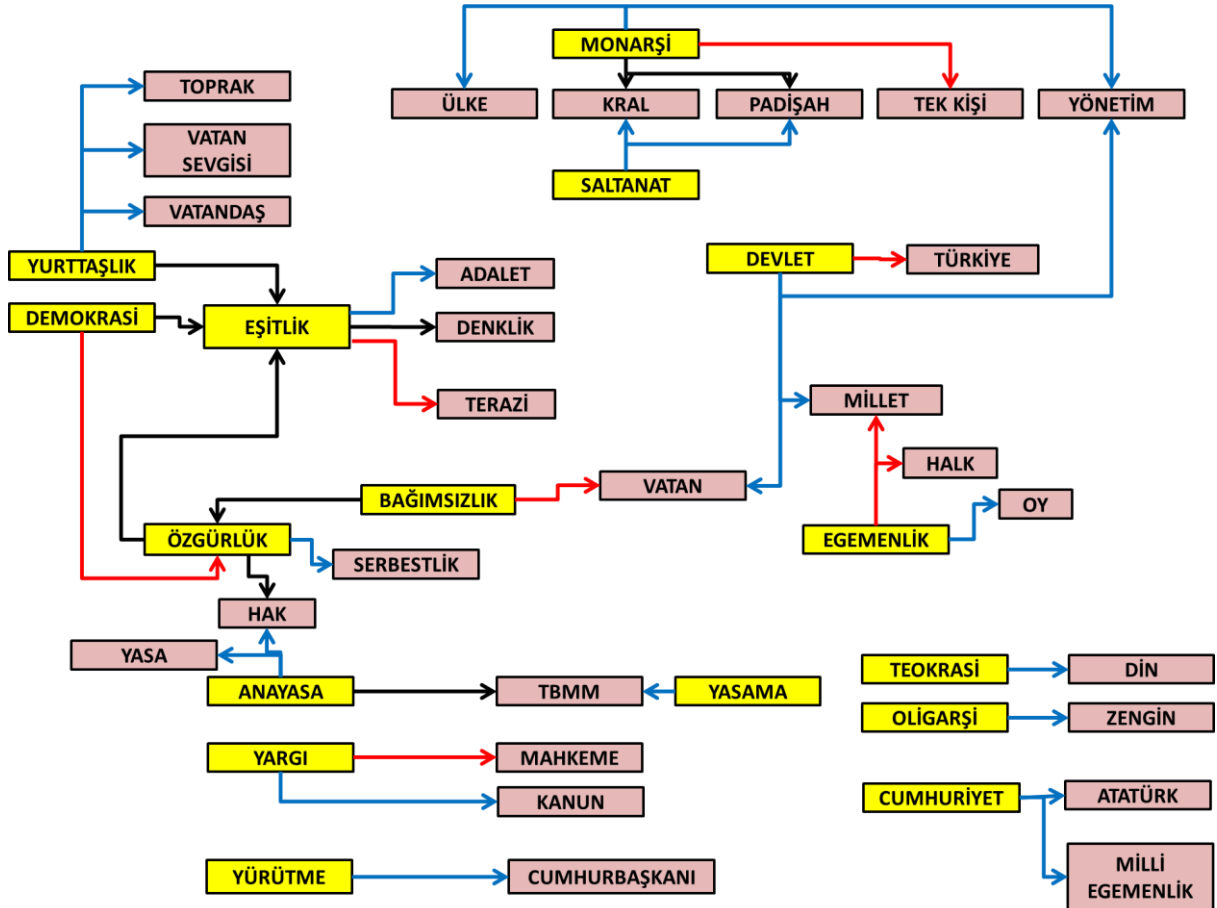

Şekil 14 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 14 incelendiğinde egemenlik, cumhuriyet ve yargı anahtar kavramlarının ağı eklendiği görülmektedir. Yeni eklenen anahtar kavramlar haricinde diğer anahtar kavramlar için de birçok cevap kavram eklenmiştir. Adalar incelendiğinde monarşi diğer kavramlarla bağdaştırılamamıştır. Anayasa ve yargı kavramları mahkeme üzerinden bağdaştırılmıştır. Diğer kavramlar ise birbirlerine bağlıdır. Devlet, egemenlik ve yurttaşlık kavramları daha çok etkileşimdedir ve birbirleriyle ilişkilendirmeler kurulmaktadır. Diğer

tarafıta özgürlük, eşitlik, demokrasi ve cumhuriyet birbirleriyle daha çok etkileşimdedir. Devlet ve özgürlük kavramları ise bağımsızlık kavramı üzerinden birbirine bağılıdır.

Şekil 15'te 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

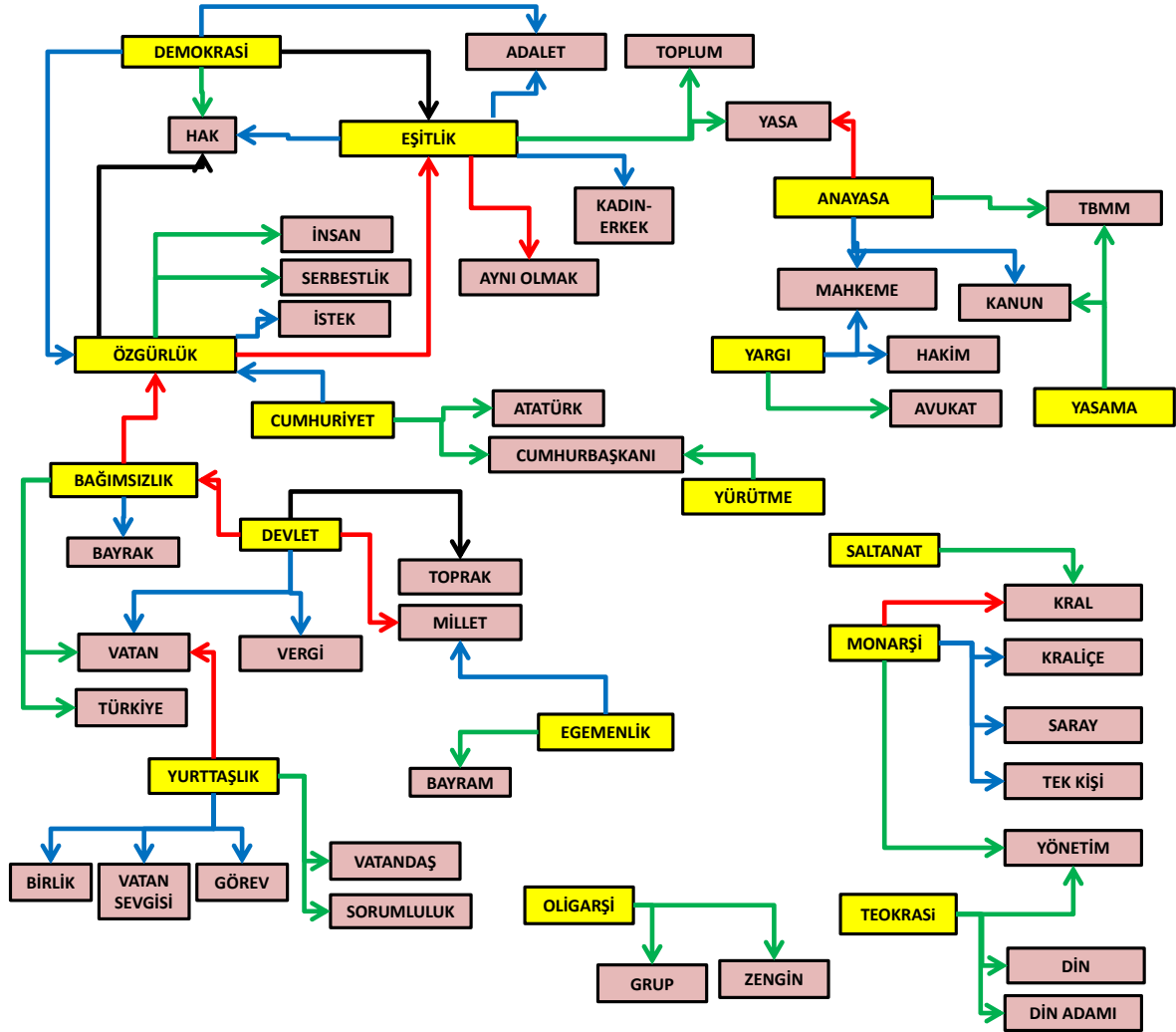
Şekil 15 7. sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 15 incelendiğinde 7. sınıflar için bütün anahtar kavramların ağı eklendiği görülmektedir. Saltanat, oligarşi ve teokrasi gibi yönetim kavramları bu kesme noktasında ağı dahil olduğu görülmektedir. Aynı şekilde yasama ve yürütme kavramları da bu seviyede ağı dahil olmuşlardır. Saltanat, oligarşi, teokrasi, yönetim, yasama ve yürütme kavramlarıyla ilgili öğrencilerin bilişsel yapılarının zayıf olduğunu gösterebilir. Bu kesme noktasında tüm kavramların ağı eklenmesi, 7. sınıfların kavramları iyi algıladığını göstermektedir. Eklenen anahtar kavramlar haricinde diğer anahtar kavramlar için de birçok cevap kavram eklenmiştir. Adalar incelendiğinde teokrasi, oligarşi ve cumhuriyet gibi yönetim şekli kavramlarının diğer kavramlarla ilişkisi kurulamamıştır. Yargı ve yürütme kavramları ayrı adalar olarak gözükmemektedirler. Diğer kavramlar ise birbirlerine

bağlıdır. Yurttaşlık, eşitlik, demokrasi ve özgürlük kavramları birbirleri ile çok ilişkilidir. Özgürlük kavramı anayasa ile hak üzerinden bağlanmıştır. Anayasa ve yasama kavramları TBMM üzerinden bağdaştırılmıştır. Devlet ve özgürlük kavramları ise 6. sınıflardaki gibi bağımsızlık ve vatan kavramları üzerinden birbirine bağlıdır. Devlet ve egemenlik kavramları millet üzerinden, devlet ve monarşi kavramları yönetim üzerinden bağlıdır. Monarşi ve saltanat benzer özellikte olduğu için kral ve padişah üzerinden bağdaştırılmıştır.

4.2.4. Kesme Noktası 21 ve Üzeri İçin Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 16'da 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için araştırmacı tarafından oluşturulmuş kavram ağı verilmiştir.

Şekil 16 6. sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı

Şekil 17 incelendiğinde, yürütme anahtar kavramı haricinde, tüm kavramların birbirine bağlı olduğu gözükmemektedir. Güçler ayrılığı ilkesinin 7. sınıf düzeyinde çok açık bir şekilde anlaşılamadığı gözükmemektedir. Diğer kavramlar incelendiğinde 6. ve 7.sınıflar arasındaki fark göze çarpmaktadır. 7. sınıfların fazladan almış oldukları bir senelik eğitim ile kavramları daha iyi anladıklarını göstermektedir. Teokrasi, oligarşi, monarşi kavramları doğrudan, saltanat kavramı ise dolaylı bir şekilde yönetim ile bağlıdır. Diğer kavramlar birçok yönden birbirlerine bağlıdır. Bulgular öğrencilerin bilişsel yapısının oluştuğunu göstermektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Kavramlarla İlgili Kurulan Cümlelere Göre Kavramları Anlama Düzeylerinin Belirlenmesi

Öğrencilerden kelime ilişkilendirme testinde her kavramla ilgili cümle kurmaları istenmiştir. Öğrencilerin kurdukları cümleler ile bilişsel yapıları belirlenmek istenmiştir. Cümleler, Ercan vd. (2010)'ne göre belirlenen dört kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler bilimsel bilgi içeren cümleler, bilimsel olmayan veya yüzeysel bilgi içeren cümleler, kavram yanılgısı içeren cümleler ve boş kategorileridir. Bilimsel bilgi içeren cümlelerin gruplanmasında esas alınan unsurlar şunlardır:

- Kavramlarla ilgili doğrudan ya da dolaylı bir şekilde bilimsel bilgi içeren cümleler
- İlgili ders kitaplarında yer alan tanım ve açıklamalara uygun cümleler
- Anahtar kavramlarla ilişkili cevap kavramları içeren bilimsel cümleler

bu kategoriye konulmuştur.

Bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümlelerin gruplanmasında ilgili anahtar kavramla ilişkilendirilen cevap kavramların aksine cümle içinde bilimsel olmayan, günlük yaşamda kullanılan, geçmiş deneyim ve gelenekleriyle anlamlaştırılmış içerikli cümleler kurduysa bu cümleler bu kategoriye konmuştur. Tablo 42'de öğrencilerin kurdukları ilgili cümleler belirlenen 4 kategoriye göre sınıf düzeylerine göre belirtilmiştir.

Tablo 42

Kavramlara İlgili Kurulan Cümlelerin Kategori Tablosu

Anahtar Kavram/	Bilimsel Bilgi İçeren Cümle Sayısı			Bilimsel Olmayan ve Yüzeysel Bilgi İçeren Cümle Sayısı			Kavram Yanılgısı İçeren Cümle Sayısı	Boş		
	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	Toplam	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Anayasa	56	59	115	23	17	40	-	21	24	45
Bağımsızlık	41	43	84	31	23	54	-	28	34	62
Cumhuriyet	68	73	141	23	17	40	-	9	10	19
Demokrasi	65	67	132	21	15	36	-	14	18	32
Devlet	63	54	117	25	29	54	-	12	17	29
Egemenlik	48	53	101	21	25	46	-	31	22	53
Eşitlik	50	56	106	26	32	58	-	24	12	36
Monarşi	67	71	138	17	21	38	-	16	8	24
Oligarşi	42	43	85	7	8	15	-	51	49	100
Özgürlük	58	71	129	26	23	49	-	16	6	22
Saltanat	38	58	96	19	20	39	-	43	22	65
Teokrasi	51	54	105	13	16	29	-	36	30	66
Yargı	47	51	98	29	28	57	-	24	21	45
Yasama	35	38	73	21	18	39	-	44	44	88
Yurttaşlık	53	57	110	25	27	52	-	22	16	38
Yürütme	28	31	59	17	18	35	-	55	51	106

Tablo 42 incelendiğinde kurulan bilimsel bilgi içeren cümle sayılarına göre cumhuriyet, demokrasi, devlet, monarşi ve özgürlük kavramlarının çok iyi anlaşıldığı görülmektedir. Anayasa, egemenlik, eşitlik, teokrasi, yargı ve yurttaşlık kavramlarının iyi anlaşıldığı görülmektedir. Bağımsızlık, oligarşi ve saltanat yasama ve yürütme kavramlarının da anlaşılmadığı görülmektedir. Boş bırakılan cümle sayıları incelendiğinde kavramların çoğunun öğrenciler tarafından anlaşılamadığı görülmektedir. Öğrencilerin bazı kavramlarla ilgili cümle kurmadığı görülmüştür. Kavram yanılgısı olan cümle görülmemiştir.

4.3.1. Anayasa Kavramı İle İlgili Cümleler

Anayasa ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 56, 7. sınıf düzeyinde 59 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Anayasamız maddelerden oluşmaktadır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bu cümle ders kitabındaki açıklamayla uyushmaktadır. “*Ülkenin bütün kuralları anayasasında yazılıdır.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Kurulan bu cümle anahtar

kavram ve cevap kavramların ilişkili olduğu bir cümledir. Anayasa ile ilgili bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 23, 7. sınıf düzeyinde 17 cümle yazılmıştır. “*Anayasa çok önemlidir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Anayasaya uymak iyidir.*” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Bilimsel olmayan cümleler öğrencilerin ‘çok önemlidir, güzeldir, iyidir’ gibi ifadeler içermektedir. Anayasa ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 28, 7. sınıf düzeyinde 34 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre çalışmaya katılan öğrencilerin anayasa kavramıyla ilgili bilişsel yapıların olduğu ve kavramı anladıkları söylenebilir.

4.3.2. Bağımsızlık Kavramı İle İlgili Cümleler

Bağımsızlık ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 41, 7. sınıf düzeyinde 43 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Türk devletleri geçmişten beri bağımsızlığına önem verir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Ders kitabında Türk Devletleri’nin bağımsızlıklarına her zaman önem verdikleri ifade edilmektedir. “*Bağımsız devletlerin dilleri, marşları ve bir bayrağı vardır.*” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. 7.sınıf öğrencilerinin bağımsızlık sembollerini içeren cevap kavramlar kullandıkları tespit edilmiştir. Bağımsızlıkla ilgili bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 31, 7. sınıf düzeyinde 23 cümle yazılmıştır. “*Türkiye bağımsızdır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Bağımsız ülkede yaşıyoruz.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Yüzeysel cümleler öğrencilerin yaşadığı devletin bilinen özelliğini içermektedir. Bağımsızlık ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 26, 7. sınıf düzeyinde 33 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin bağımsızlık kavramını az anladıkları söylenebilir.

4.3.3. Cumhuriyet Kavramı İle İlgili Cümleler

Cumhuriyet ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 68, 7. sınıf düzeyinde 73 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Cumhuriyet halkın yöneticileri seçmesidir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Cumhuriyet milli egemenlik üzerine kuruludur.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Cumhuriyet ile ilgili bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren 6.

sınıf düzeyinde 23, 7. sınıf düzeyinde 17 cümle yazılmıştır. “Cumhuriyet benim en sevdiğim yönetim şeklidir.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “Cumhuriyeti Atatürk kurdu.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Cumhuriyet ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 9, 7. sınıf düzeyinde 10 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin en az boş cümle bıraktıkları cümle bu anahtar kavramdadır. Bilimsel cümle sayısı fazladır. Bu durumlara göre öğrencilerin cumhuriyet kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının iyi olduğu ve kavramı anlamalarının iyi olduğu söylenebilir.

4.3.4. Demokrasi Kavramı İle İlgili Cümleler

Demokrasi ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 65, 7. sınıf düzeyinde 67 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “Demokrasi herkesin eşit olduğu düzendir.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “Demokrasi milli egemenlik, katılım ve eşitlik ilkelerini içerir.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bağımsızlıkla ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 21, 7. sınıf düzeyinde 15 cümle yazılmıştır. “Demokrasinin olması çok güzeldir.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “Demokrasi her zaman olmalı.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Demokrasi ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 14, 7. sınıf düzeyinde 18 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulardan hareketle öğrenciler demokrasi kavramı ile ilgili anlamalarının güçlü olduğunu göstermektedir.

4.3.5. Devlet Kavramı İle İlgili Cümleler

Devlet ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 63, 7. sınıf düzeyinde 54 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “Devlet kişilerin haklarını korur.” 6. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “Devletler, insanların düzgün bir şekilde yaşamaları için kurallar koyar.” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler ilgili ders kitaplarıyla uyumludur. Devlet ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 25, 7. sınıf düzeyinde 29 cümle yazılmıştır. “Devletimiz asla bölünemez.” 6. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “Devletimiz bize sahip çıkmalı.” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Devlet ile

ilgili 6. sınıf düzeyinde 12, 7. sınıf düzeyinde 17 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin devlet kavramını anlama seviyelerinin iyi olduğu söylenebilir.

4.3.6. Egemenlik Kavramı İle İlgili Cümleler

Egemenlik ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 48, 7. sınıf düzeyinde 53 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Milli-Egemenlik sayesinde yöneticileri seçebiliyoruz.*” 6. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Egemenlik bir yerdeki kontrol eden güçtür.*” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Egemenlik ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 21, 7. sınıf düzeyinde 25 cümle yazılmıştır. “*Egemenlik olmadan yaşanmaz.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Egemenlik her zaman olmalıdır.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Egemenlik ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 31, 7. sınıf düzeyinde 22 öğrenci cümle kurmamıştır. Egemenlik günlük hayatta öğrencilerin karşısına çıkmayan ve ilgili ders kitaplarında açık tanımı bulunmayan bir kavramdır. Bulgulara göre öğrencilerin egemenlik kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının zayıf olduğu söylenebilir.

4.3.7. Eşitlik Kavramı İle İlgili Cümleler

Eşitlik ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 50, 7. sınıf düzeyinde 56 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Kadın-erkek eşitliği günümüzde daha çok konuşulmaktadır.*” 6. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Kanunlar önünde herkes eşittir.*” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Örnek cümleler ilgili ders kitaplarındaki bilgilere uygundur. Eşitlik ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 26, 7. sınıf düzeyinde 32 cümle yazılmıştır. “*Eşitlik her alanda olmalıdır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Eşitlik yoksa sorun çıkar.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Eşitlik ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 24, 7. sınıf düzeyinde 12 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin eşitlik kavramının iyi anlaşıldığı söylenebilir.

4.3.8. Monarşi Kavramı İle İlgili Cümleler

Monarşi ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 67, 7. sınıf düzeyinde 71 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Monarşide tek kişi yönetime hakimdir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Osmanlı Devleti monarşi ile yönetilmiştir.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Cümleler anahtar kavrama ait doğru veriler içermektedir. Monarşi ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 17, 7. sınıf düzeyinde 21 cümle yazılmıştır. “*Monarşi çok kötü bir yönetim şeklidir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Ülkemizde monarşi olmaması iyidir.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Monarşi ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 16, 7. sınıf düzeyinde 8 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin monarşi kavramıyla ilgili anlama düzeylerinin fazla olduğu söylenebilir.

4.3.9. Oligarşi Kavramı İle İlgili Cümleler

Oligarşi ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 42, 7. sınıf düzeyinde 43 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Oligarşide soylular vardır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Oligarşi bir grubun yönetime hakim olmasıdır.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bu cümleler cevap kavramlardan oluşmaktadır. Oligarşi ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 7, 7. sınıf düzeyinde 8 cümle yazılmıştır. “*Oligarşi bir yönetim şeklidir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Oligarşi çok kötü bir yönetim şeklidir.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Oligarşi ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 51, 7. sınıf düzeyinde 49 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre boş cümle sayısının fazlalığından dolayı öğrencilerin oligarşi ile ilgili bilişsel yapılarının henüz oluşmadığı ve anlamalarının zayıf olduğu söylenebilir.

4.3.10. Özgürlük Kavramı İle İlgili Cümleler

Özgürlük ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 58, 7. sınıf düzeyinde 71 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Özgürlük başkalarına rahatsızlık vermeden istediğini yapabilmektir.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan

bilimsel cümle örneğidir. “Özgürlük kısıtlama olmadan bir şey yapabilmektir.” 7. sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler ilgili ders kitaplarındaki tanım ve açıklamalara uygundur. Özgürlük ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 26, 7. sınıf düzeyinde 23 cümle yazılmıştır. “Hepimiz özgür insanlarız.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “Özgür olmak için her şeyi yaparım.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Özgürlük ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 16, 7. sınıf düzeyinde 6 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin özgürlük ile kurdukları bilimsel cümle sayısı fazla ve cümle kurmayanlar sayıca azdır. Buna göre öğrencilerin özgürlük kavramıyla ilgili anlamlarının güçlü olduğu söylenebilir. Özgürlük kavramının hayatın içinde yerini bulması bu durumun kaynağı olarak gösterilebilir.

4.3.11. Saltanat Kavramı İle İlgili Cümleler

Saltanat ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 38, 7. sınıf düzeyinde 58 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “Saltanat bir ailenin yönetime sahip olmasıdır.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “Saltanat soya dayalı yönetim biçimidir.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler ilgili ders kitaplarıyla uyum içerisindedir. Saltanat ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 19, 7. sınıf düzeyinde 20 cümle yazılmıştır. “Osmanlı Devleti bir saltanattır.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “Saltanatın sonlandırılması iyi olmuştur.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Saltanat ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 43, 7. sınıf düzeyinde 22 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgular değerlendirildiğinde boş kategorisinin sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bulgulara göre öğrencilerin saltanatla ilgili anlama düzeylerinin zayıf olduğu söylenebilir.

4.3.12. Teokrasi Kavramı İle İlgili Cümleler

Teokrasi ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 51, 7. sınıf düzeyinde 54 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “Teokrasi dinle yönetim şeklidir.” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “Din adamları ve

din kurallarının egemen olduğu yönetim teokrasidir.” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler cevap kavramları içermektedir. Teokrasi ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 13, 7. sınıf düzeyinde 16 cümle yazılmıştır. *“Teokrasi bir yönetim şeklidir.”* 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. *“Teokrasi ile yönetilen ülkeler vardır.”* 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Teokrasi ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 36, 7. sınıf düzeyinde 30 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgular incelendiğinde boş kategorisinin sayıca fazla olduğu görülmektedir. Öğrencilerin teokrasi ile ilgili anlamalarının güçlü olmadığı söylenebilir.

4.3.13. Yargı Kavramı İle İlgili Cümleler

Yargı ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 47, 7. sınıf düzeyinde 51 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: *“Hakim ve savcılar yargıda görevlidir.”* 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. *“Yargı bağımsız mahkemelerle yürütülür.”* 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Öğrenciler tarafından kurulan bilimsel cümleler cevap kavramları içermektedir. Yargı ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 29, 7. sınıf düzeyinde 28 cümle yazılmıştır. *“Yargılamak hakim işidir.”* 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. *“Yargı devletin görevlerinden biridir.”* 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Yargı ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 24, 7. sınıf düzeyinde 21 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgulara göre öğrencilerin yargı kavramını anladıkları söylenebilir.

4.3.14. Yasama Kavramı İle İlgili Cümleler

Yasama ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 35, 7. sınıf düzeyinde 38 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: *“Yasama kanunların yapılmasıdır.”* 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. *“Türkiye’de TBMM yasama yapar.”* 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler ilgili ders kitaplarındaki verilerle uyumludur. Yasama ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 21, 7. sınıf düzeyinde 18 cümle yazılmıştır. *“Yasama çok önemlidir.”* 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. *“Yasama adaleti sağlar.”* 7. Sınıf düzeyinde yazılan

bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Yasama ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 44, 7. sınıf düzeyinde 44 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgular incelendiğinde boş cümle sayısının fazlalığından dolayı öğrencilerin yasama ile ilgili anlama düzeylerinin az olduğu söylenebilir.

4.3.15. Yurttaşlık Kavramı İle İlgili Cümleler

Yurttaşlık ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 53, 7. sınıf düzeyinde 57 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Aynı toprakta bir arada yaşayan insanlardır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Her yurttaşın belli bir hak ve sorumlulukları vardır.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel cümleler cevap kavramları içermektedir ve anahtar kavramla ilgili doğru bilgiler içermektedir. Yurttaşlık ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 25, 7. sınıf düzeyinde 27 cümle yazılmıştır. “*Bir kişinin Türkiye’ye bağlı olması yurttaşlıktır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Hepimiz birer yurttaşız.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Yurttaşlık ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 22, 7. sınıf düzeyinde 16 öğrenci cümle kurmamıştır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin yurttaşlık kavramıyla ilgili anlamalarının güçlü olduğu söylenebilir.

4.3.16. Yürütme Kavramı İle İlgili Cümleler

Yürütme ile ilgili bilimsel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 28, 7. sınıf düzeyinde 31 cümle yazılmıştır. Bu kavramla ilgili cümlelerden bazıları şu şekilde verilmiştir: “*Yürütme cumhurbaşkanı ile sağlanır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. “*Cumhurbaşkanının görevlerinden biri yürütmedir.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel cümle örneğidir. Bilimsel bilgi içeren cümleler ilgili ders kitaplarındaki açıklamalar doğrultusundadır. Yürütme ile ilgili bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgi içeren 6. sınıf düzeyinde 17, 7. sınıf düzeyinde 18 cümle yazılmıştır. “*Yürütme devlet işlerinin uygulanmasıdır.*” 6. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. “*Yürütme devletin işidir.*” 7. Sınıf düzeyinde yazılan bilimsel olmayan ve yüzeysel bilgi içeren cümle örneğidir. Yürütme ile ilgili 6. sınıf düzeyinde 55, 7. sınıf düzeyinde 51 öğrenci cümle kurmamıştır. Yürütme kavramı en çok boş kategorisine sahip

anahtar kavramdır. Bu bulgulara göre öğrencilerin yürütme kavramıyla ilgili anlamlarının zayıf olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, yorumlar ve bunlara dayalı olarak hazırlanan kavram ağlarına göre sonuçlar sunulmuştur. Ayrıca önerilere de yer verilmiştir.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Verilen 16 anahtar kavram toplam 6. sınıf düzeyinde 3038, 7. sınıf düzeyinde 3408 cevap kavramla ilişkilendirilmiştir. 6. ve 7.sınıf sınıf düzeyinde öğrenciler en çok cumhuriyet anahtar kavramı ile ilişkilendirme kurmuşlardır. 6. ve 7.sınıf düzeyinde ilişkilendirmenin en az kurulduğu anahtar kavram ise yürütme kavramıdır.

- 1- Anayasa anahtar kavramıyla yapılan ilişkilendirmeler incelendiğinde 6.ve 7.sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından anayasa kavramı en fazla yasa kavramıyla ilişkilendirmiştir. Anayasanın yasalardan oluştuğu bilgisi ders kitaplarında yer alan bir açıklamadır. Buna dayanarak ilişkilendirme doğru kabul edilebilir. 6.sınıf düzeyinde anayasa kavramı öğrencilerin zihninde mahkeme, kanun, TBMM, adalet, hâkim, avukat, hukuk kavramlarıyla canlanmıştır. Bu sınıf düzeyinde öğrenciler yasa kelimesinin eş anlamlısı olan kanun cevap kavramıyla da ilişkilendirme kurmuşlardır. Bu bulguya dayanarak öğrencilerin anahtar kavramları eş anlamlı kavramlarla ilişkilendirmekte olduğu söylenebilir. 7.sınıf düzeyinde ise anayasa kavramı mahkeme ve yargılama işini yapan hâkim, savcı gibi kavramlarla açıklanmıştır. Bu sınıf düzeyindeki öğrenciler anayasa ve demokrasi kavramı arasında ilişki kurmuşlardır. Demokratik devletlerin anayasal devlet olduğu bilgisine dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler yaptığı söylenebilir.
- 2- Bağımsızlık kavramını inceleyen bulgular ele alındığında 6. ve 7. sınıf düzeyinde öğrencilerinin en fazla ilişkilendirmeyi özgürlük kavramıyla yaptıkları görülmektedir. Bu bulguya göre araştırmaya katılan öğrencilerin yakın anlamlı iki

kavram arasında ilişkilendirmelerini doğru kurdukları sonucuna ulaşılabilir. 6. ve 7.sınıf düzeyinde diğer ilişkilendirmelere bakıldığında bayrak, marş, vatan gibi kavramlarla bağımsızlık kavramının ilişkilendirdiğini ve bu kavramların bağımsızlık sembolleri olduklarından dolayı ilişkilendirmeler doğru yaptıkları söylenebilir. Kaya (2011) ve Kılıçoğlu (2018) çalışmalarında da bu çalışmaya benzer şekilde öğrenciler bağımsızlık kavramını özgürlük kavramıyla ilişkilendirmişlerdir.

- 3- Cumhuriyet anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin zihninde en çok özgürlük kavramıyla kurulduğu saptanmıştır. İlişkilendirmeler sırasıyla Atatürk, cumhurbaşkanı, eşitlik kavramlarıyla kurulmuştur. Ayrıca cumhuriyet anahtar kavramı testin en çok ilişkilendirme kurulan anahtar kavramı olma özelliğini taşımaktadır. Bulgulara dayanarak öğrencilerin cumhuriyet kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının güçlü olduğu söylenebilir. 7.sınıf düzeyinde cumhuriyet kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin en fazla ilişkilendirmeyi Atatürk kavramıyla kurduğu tespit edilmiştir. İlişkilendirmeler sırasıyla milli egemenlik, eşitlik, adalet kavramlarıyla kurulmuştur. Cumhuriyet anahtar kavramı testin en çok ilişkilendirme kurulan anahtar kavramıdır. Bulgulara göre öğrencilerin cumhuriyet anahtar kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının iyi olduğu söylenebilir.
- 4- Demokrasi anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf ve 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin ortak bir şekilde en çok eşitlik kavramıyla ilişkilendirme yaptıkları görülmektedir. Bu durumun kaynağının ders kitaplarında demokrasinin hayatın içinde yer alan bir unsur olarak ifade edilmesi ve eşitliğe dayanmasına vurgu yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. 6. Sınıf düzeyinde ilişkilendirmeler sırasıyla özgürlük, adalet, hak kavramlarıyla kurulmuştur. 7. sınıf düzeyinde ilişkilendirmeler sırasıyla eşitlik, özgürlük, hak kavramlarıyla kurulmuştur. Öğrencilerin demokrasi kavramına yönelik doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde Gürbüz (2006), Soydaş (2010), Kaya (2011)'nın yaptıkları çalışmalarda öğrenciler demokrasiyi eşitlik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Sadık ve Sarı (2012)'nin öğrencilerin demokrasi algılarını inceledikleri çalışmada demokrasiyi en fazla eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla açıkladıkları tespit edilmiştir. Karatekin ve Elvan (2016) yaptığı

çalışmada öğrencilerin benzer şekilde demokrasiyi eşitlik, özgürlük, adalet, hak kavramları ile ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda demokrasi kavramı ile benzer ilişkilendirmeler tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak öğrencilerin demokrasi kavramını oy, seçim, katılım gibi kavramlarla da ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin demokrasi kavramına yönelik bilişsel yapılarının güçlü olduğu söylenebilmektedir.

- 5- Devlet kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde devlet kavramı öğrencilerin zihninde en çok toprak kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Ders kitabında vatanın aynı toprakta yaşayan ortak tarihe sahip insanlardan oluştuğu ifade edilmektedir. Bu bilgiye dayanarak 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin devlet anahtar kavramı ile ilişkilendirmelerini doğru kurdukları söylenebilir. Devlet kavramına ilişkin bulgular ele alındığında bu kavramın testin en çok ilişkilendirilen ikinci anahtar kavramı olduğu görülmektedir. Buna dayanarak öğrencilerin demokrasi kavramına yönelik bilişsel yapılarının güçlü olduğu söylenebilir. Devlet kavramına ilişkin bulgular 7.sınıf düzeyinde incelendiğinde öğrencilerin zihninde en çok Türkiye cevap kavramıyla canlanmıştır. Öğrenciler sırasıyla vatan, millet, yönetim kavramlarıyla ilişki kurmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin öğrencilerin bağlı bulunduğu devlet olması dolayısıyla doğru ilişkilendirmeler kurduğunu söylemek mümkündür. Ancak cevap kavram sayısına bakıldığında kısıtlı ilişkilendirmeler kurdukları söylenebilir. İnel, Akar & Üztemur (2016)'un yaptıkları çalışmada öğrenciler devlet kavramını toprak ve vatan kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Sonuçlar bakımından çalışmalar örtüşmektedir.
- 6- Egemenlik anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf ve 7.sınıf düzeyinde öğrencilerin en fazla ilişkilendirmeyi millet kavramıyla kurdukları görülmektedir. 6. sınıf düzeyinde öğrenciler ilişkilendirmelerini sırasıyla oy, seçim, milletvekili kavramlarıyla kurmuşlardır. Bulgulara dayanarak öğrencilerin egemenlik kavramını demokratik yönetimlerle ilişkilendiği söylenebilmektedir. 7.sınıf düzeyinde öğrencilerin en fazla ilişkilendirmeyi millet kavramıyla kurdukları görülmektedir. İlişkilendirmeler sırasıyla halk, oy, seçim kavramlarıyla kurmuşlardır. Öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. Ancak egemenlik kavramıyla kurulan ilişkilendirme sayı 6. ve 7.sınıf düzeyinde azdır. Bu bulguya göre öğrencilerin egemenlik kavramına yönelik bilişsel yapılarının zayıf olduğu söylenebilir. Sonuçlar Kılıçoğlu (2018)'nin çalışması ile benzerlik

göstermektedir. Egemenlik kavramının soyut bir kavram olması bu durumun kaynağı olarak düşünülmektedir.

- 7- Eşitlik kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan 6.sınıf düzeyindeki öğrenciler eşitliği aynı olmak kavramıyla ilişkilendirmişlerdir. Eşitlik kavramı; 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bütün yurttaşların yasalar önünde aynı haklara sahip olması olarak tanımlanmıştır. Öğrenciler ilişkilendirmelerini hak, kadın-erkek eşitliği, adalet kavramlarıyla kurmuşlardır. Öğrencilerin eşitlik kavramıyla ilişkilendirmelerini doğru kurdukları söylenebilir. 7.sınıf düzeyinde ise eşitlik en çok denklik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavramlar eş anlamlı olduğundan dolayı öğrencilerde anahtar kavramı eş ya da yakın anlamlı kavramlarla ilişkilendirme durumu görülmüştür. Kaldırım, E.(2005) çalışmasıyla sonuçlar eşitlik açısından örtüşmektedir. Öğrenciler ilişkilendirmelerini terazi, adalet, seçim kavramlarıyla kurmuşlardır. Bulgulara göre öğrencilerin bu kavrama yönelik bilişsel yapılarının oluştuğu söylenebilir.
- 8- Monarşi kavramının 6.sınıf ve 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin zihninde ortak şekilde en çok kral cevap kavramıyla ilişkilendirme yapıldığı görülmektedir. İlişkilendirmelere bakıldığında saray, kraliçe, tek kişi, yönetim, padişah, taht kavramları görülmektedir. Monarşi kavramının öğrencilerin zihninde doğru canlandığını söylemek mümkündür. Bu sonuç İnel, Akar & Üztemur (2016) ile benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin kurdukları ilişkilendirmeler değerlendirildiğinde bu kavrama yönelik bilişsel yapılarının iyi olduğu söylenebilir.
- 9- Oligarşi kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan 6.sınıf düzeyindeki öğrenciler en çok ilişkilendirmeyi grup kavramıyla kurmuştur. İlişkilendirmeler sırasıyla zengin, yönetim, soylu kavramlarıyla kurulmuştur. Bu kavramla ilgili öğrencilerin bilişsel yapılarının oluştuğu söylenebilir. Oligarşi kavramına ilişkin bulgular 7.sınıf düzeyinde incelendiğinde öğrenciler bu kavramı en çok zengin cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirmeler sırasıyla grup, soylu, yönetim kavramlarıyla kurulmuştur. Oligarşi egemenliğin bir grubun veya zümrenin elinde bulunduğu yönetim biçimidir. İlişkilendirmelerin doğru olduğu söylenebilir.
- 10- Özgürlük anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin özgürlük anahtar kavramını en fazla hak cevap kavramıyla ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Özgürlüklerin korunmasını sağlamak için hukuk

kuralları oluşturulduğu düşünüldüğünde bu ilişkilendirilme doğru kabul edilebilir. İlişkilendirmeler sırasıyla eşitlik, istek, serbestlik kavramlarıyla kurulmuştur. Özgürlük anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 7.sınıf düzeyindeki öğrencilerin zihinlerinde eşitlik kavramının canlandığı görülmüştür. İlişkilendirmeler sırasıyla hak, serbestlik, hukuk kavramlarıyla kurulmuştur. Bulgulara göre öğrencilerin özgürlük kavramına yönelik bilişsel yapısının güçlü olduğu söylenebilir.

- 11- Saltanat kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde öğrencilerin en çok kral kavramıyla ilişkilendirme kurdukları görülmektedir. Öğrencilerin ilk başta monarşi ve saltanat kavramlarını ayırt edemedikleri fikri akla gelse de ilişkilendirilen diğer cevap kavramların sıralaması şu şekildedir; baba-oğul, taht, padişah kavramlarının zihinlerinde canlanması doğru ilişkiler kurduklarını göstermektedir. Saltanat kavramına ilişkin 7.sınıf düzeyinde bulgular incelendiğinde öğrencilerin en fazla ilişkilendirme kurdukları cevap kavram padişah olarak karşımıza çıkmaktadır. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında Osmanlı Devleti'ne yer verilmesinden dolayı öğrencilerin saltanatla zihinlerinde fazla ilişkilendirme kurabildiği söylenebilir.
- 12- Teokrasi kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf ve 7.sınıf düzeyinde öğrencilerinin en çok din kavramlarıyla ilişkilendirme kurdukları tespit edilmiştir. İlişkilendirmeler sırasıyla 6.sınıf düzeyinde din adamı, dini yönetim ve dini kurallar şeklindedir. 7.sınıf düzeyinde teokrasi kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde din, din adamı ve yönetim şeklinde ilişkilendirmeler kurulmuştur. Teokrasinin ders kitaplarında yer alan açıklamalarına dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğunu söylenebilir.
- 13- Yargı kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde öğrenciler en çok mahkeme kavramıyla kurmuştur. İlişkilendirmeler sırasıyla hakim, savcı ve avukat kavramlarıyla yapılmıştır. Öğrencilerin zihninde yargılama işinin yapıldığı yer ve bu işi yapanlar canlanmıştır. Bu kavram ile ilgili bilişsel yapının olduğu söylenebilir. 7. sınıf düzeyinde yargı kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde en fazla ilişkilendirme mahkeme kavramıyla kurulmuştur. İlişkilendirmeler sırasıyla kanun, adalet, avukat kavramlarıyla yapılmıştır. Yargı yetkisi bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yürütülür buna göre öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğunu söylenebilir.

- 14- Yasama anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyinde öğrenciler en çok TBMM kavramıyla kurmuştur. İlişkilendirmeler sırasıyla kanun, halk ve yasa kavramlarıyla kurulmuştur. Yasama kavramına ilişkin bulgular 7. sınıf düzeyinde incelendiğinde en çok ilişkilendirmenin TBMM kavramıyla yapıldığı görülmektedir. Yapılan diğer ilişkilendirmeler sırasıyla yasa, anayasa, milletvekili kavramlarıdır. Bu durum öğrencilerin yasama işini yapan kuruluşu doğru bildiklerini ve zihinlerinde yasama ile ilgili bilişsel yapının oluştuğunu göstermektedir.
- 15- Yurttaşlık anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde 6.sınıf düzeyindeki öğrencilerin en çok vatan kavramıyla ilişkilendirme kurduğu tespit edilmiştir. İlişkilendirmeler sırasıyla birlik, görev ve sorumluluk kavramlarıyla kurulmuştur. 7.sınıf düzeyinde yurttaşlık anahtar kavramına ilişkin bulgular incelendiğinde ise öğrencilerin zihninde en çok vatandaşlık kavramı canlanmıştır. İlişkilendirmeler sırasıyla sorumluluk, millet ve vergi kavramlarıyla kurulmuştur. Yurttaşlıkla ilgili ders kitabındaki açıklamalara dayanarak öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir.
- 16- 6. sınıf ve 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin bu kavramla ilgili en çok cumhurbaşkanı ile ilişkilendirme kurdukları tespit edilmiştir. 6. sınıf düzeyinde ilişkilendirmeler sırasıyla uygulama, düzenleme kavramlarıyla kurulmuştur. Bu durum öğrencilerin yürütmenin kime ait olduğunu bildiğini ve kavrama ilişkin algılarının iyi göstermektedir. 7.sınıf düzeyinde öğrenciler en çok ilişkilendirmeyi TBMM ile kurmuştur. İlişkilendirmeler sırasıyla bakanlar kurulu, karar ve yönetim kavramlarıyla kurulmuştur. Öğrencilerin yürütme kavramı ile kurdukları ilişkilendirmeler güçlüdür ayrıca öğrenciler bakanlar kurulu kavramıyla ilişkilendirme kurmuşlardır. Bu durum öğrencilerin değişen yasalara göre ilişkilendirmeler kurduklarını kavramlar arasında önceki öğrenmelerinin de zihinlerinde bulunduğunu göstermektedir. Yürütme kavramı testin her iki sınıf düzeyinde de en az ilişkilendirilen anahtar kavramıdır. Bu bulgulara göre öğrencilerin yürütme kavramıyla ilgili algılarının ve bilişsel yapılarının zayıf olduğu söylenebilir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

6. sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulan kavram ağı incelendiğinde 16 cevap kavramdan sadece 3 tanesi yer almaktadır. Öğrencilerin devlet kavramını en çok toprak kavramıyla ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Demokrasi kavramı en çok eşitlik kavramıyla ilişkilendirilirken eşitlik testin diğer bir anahtar kavramıdır. Bu durum anahtar ve cevap kavram arasında ilişki kurulduğunu göstermektedir. Kavrama yönelik sonuçlar Kaya (2011) 'in çalışması ile benzer şekildedir. Her iki çalışmada da özgürlük anahtar kavramı en fazla hak kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Her bir anahtar kavramı karşılayan tek bir cevap kavram vardır. Cevap kavramlar ve anahtar kavramlar arasında demokrasi anahtar kavramı hariç bir ilişki yoktur. Bu yüzden bilişsel yapının henüz oluşmadığı söylenebilir.

7.sınıf düzeyinde kesme noktası 43 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde anahtar kavram ve cevap kavramların sayısında artış tespit edilmektedir. Ayrıca kavramlar arası ilişkilendirmeler de ortaya çıkmıştır. Demokrasi anahtar kavramının eşitlik anahtar kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Eşitlik anahtar kavramı özgürlük anahtar kavramıyla ve denklik cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Denklik bu kesme noktasında ortaya çıkmış bir cevap kavramıdır. Bağımsızlık cevap kavramı ise özgürlük cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Anahtar kavramdan farklı cevap kavramla ilişkilendirilen bir diğer kavram anayasa kavramıdır. Anayasa anahtar kavramı TBMM cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Monarşi kavramı ayrı bir ada olarak gözükmemektedir, diğer kavramlarla ilişkilendirilmemiştir. Yurttaşlık kavramı da ayrı bir ada olarak görülmektedir, diğer kavramlarla ilişkilendirilmemiştir. Bu kesme noktasında kavramlara yönelik bilişsel yapının zayıf olduğu söylenebilir.

6.sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzerine göre oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde, ağdaki anahtar kavram ve cevap kavram sayısında artış olduğu görülmektedir. Anahtar kavramlar arası ilişkilendirmeler de artmıştır. Bağımsızlık kavramı özgürlük; özgürlük kavramı eşitlik kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bağımsızlık, özgürlük ve eşitlik demokrasinin temel niteliklerindedir. Dolayısıyla öğrencilerin doğru ilişkilendirmeler kurduğu söylenebilir. Eşitlik, aynı olmak cevap kavramını da öğrencilerin zihninde canlandırmıştır. Devlet kavramı bu kesme noktasında ağa dahil olmuştur. Bu kavram hem bağımsızlık anahtar kavramıyla hem de millet cevap kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Yurttaşlık, anayasa, monarşi kavramları arasında bir ilişki

görülmemektedir. Bunlardan yurttaşlık vatan; anayasa yasa; monarşi kral kavramını öğrencilerin zihninde canlandırmıştır.

7.sınıf düzeyinde kesme noktası 36 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde ilişkilerin arttığı görülmektedir. Demokrasi kavramı bu kesme noktasında özgürlük anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Eşitlik terazi; bağımsızlık ise vatan kavramını öğrencilerin zihninde canlandırmıştır. Demokrasi, eşitlik, özgürlük, bağımsızlık kavramları kendi içlerinde ilişkilendirilmiştir. Monarşi anahtar kavramına tek kişi cevap kavramı da eklenmiştir. Egemenlik bu kesme noktasında karşımıza millet ve halk cevaplarıyla ilişki kurularak çıkmıştır. Ancak bağımsız adalar oluşturan ve tek cevapla ilişkilendirilen kavramlar da bulunmaktadır. Bunlar yargı ve devlet kavramıdır. Yargı anahtar kavramı öğrencilerin zihninde mahkeme kavramını, devlet kavramı Türkiye kavramını canlandırmıştır.

6.sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde egemenlik, cumhuriyet ve yargı anahtar kavramlarının ağa eklendiği gözükmemektedir. Bu kavramların 6. sınıf öğrencilerinin bilişsel yapılarının henüz oluşmadığı görülmektedir. Egemenlik kavramının soyut olması ve günlük hayatta kullanılmaması bu durumu açıklamaktadır (Kılıçoğlu, 2018) . Bu kesme noktasında ağa cevap olarak eklenen anahtar kavramlar haricinde diğer anahtar kavramlar için de birçok cevap kavram eklenmiştir. Adalar incelendiğinde ise monarşinin diğer kavramlarla bağdaştırılmadığı ada oluşturmadığı tespit edilmiştir. Anayasa ve yargı kavramları mahkeme üzerinden bağdaştırılmıştır. Ağdaki diğer bütün kavramlar ise birbirlerine bağlıdır. Ağ incelendiğinde devlet, egemenlik ve yurttaşlık kavramları daha çok etkileşimdedir. Diğer tarafta özgürlük, eşitlik, demokrasi ve cumhuriyet birbirleriyle daha çok etkileşimdedir. Devlet ve özgürlük kavramları ise bağımsızlık kavramı üzerinden birbirine bağlıdır.

7.sınıf düzeyinde kesme noktası 28 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı bütün anahtar kavramların gözüktüğü görülmektedir. Saltanat, oligarşi ve teokrasi gibi yönetim kavramlarının zor anlaşıldığı görülmektedir ve bu kesme noktasında ağa eklenmişlerdir. Aynı şekilde yasama ve yürütme kavramları da zor anlaşılmaktadır ve bu seviyede ağa dahil olmuşlardır. Bu kesme noktasında tüm kavramların ağa eklenmesi, 7. sınıfların kavramları iyi algıladığını göstermektedir. Eklenen anahtar kavramlar haricinde diğer anahtar kavramlar için de birçok cevap kavram eklenmiştir. Adalar incelendiğinde teokrasi, oligarşi ve cumhuriyet gibi yönetim şekli kavramlarının diğer kavramlarla ilişkisi

kurulamamıştır. Yargı ve yürütme kavramları ayrı adalar olarak gözükmemektedirler. Diğer bütün kavramlar ise birbirlerine bağlıdır. Yurttaşlık, eşitlik, demokrasi ve özgürlük kavramları birbirleri ile çok ilişkili görülmektedir. Özgürlük kavramı anayasa ile hak üzerinden bağlanmıştır. Anayasa ve yasama kavramları TBMM üzerinden bağdaştırılmıştır. Devlet ve özgürlük kavramları ise 6. sınıflardaki gibi bağımsızlık ve vatan kavramları üzerinden birbirine bağlıdır. Devlet ve egemenlik kavramları millet üzerinden, devlet ve monarşi kavramları yönetim üzerinden bağlıdır. Monarşi ve saltanat benzer özellikte olduğu için kral ve padişah üzerinden bağdaştırılmıştır. Kavramlar arası ilişkilendirmeler tam olarak oluşmamıştır.

6.sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde, kesme noktası tüm anahtar kavramları oluşturacak şekilde seçildiğinden 6. sınıf öğrencileri için tüm anahtar kavramlar oluşmuştur. Saltanat, monarşi, oligarşi ve teokrasi gibi yönetim kavramları ayrı adalar olarak kalmıştır ve bu durum yeterince bu kavramların arasındaki ilişkinin kurulmadığını göstermektedir. Monarşi ve teokrasi yönetim biçimi olarak öğrencilerin zihninde canlanmıştır Monarşi ve saltanatın benzer kavramlar olduğu ve kral üzerinden bağlandığı görülmektedir. Yürütme kavramı cumhuriyet kavramına cumhurbaşkanı üzerinden, eşitlik ve anayasa kavramları yasa üzerinden, yasama ve anayasa kavramları TBMM üzerinden bağlanmıştır. Yürütme kavramı çok dolaylı bir şekilde yargı ve yasama kavramlarına bağlıdır. Bu durum öğrencilerin bilişsel yapılarının oluştuğunu göstermektedir.

7.sınıf düzeyinde kesme noktası 21 ve üzeri için oluşturulmuş kavram ağı incelendiğinde, yürütme anahtar kavramı haricinde, tüm kavramların birbirine bağlı olduğu görülmektedir. Teokrasi, oligarşi, monarşi kavramları doğrudan, saltanat kavramı ise dolaylı bir şekilde yönetim ile bağlıdır. Diğer kavramlar birçok yönden birbirlerine bağlıdır. Bu durum öğrencilerin zihninde kavramlar arası ilişkilendirmelerin kurulduğunu göstermektedir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğrenciler tarafından kurulan cümleler incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde öğrencilerin kurdukları bilimsel bilgi ve yüzeysel bilgi içeren cümleler ve boş bırakılan cümleler sayılarına göre incelendiğinde; cumhuriyet, demokrasi, devlet, monarşi kavramlarının çok iyi anlaşıldığı tespit edilmiştir. Özgürlük, anayasa, teokrasi ve yurttaşlık kavramlarının iyi anlaşıldığı görülmektedir. Egemenlik, eşitlik, yargı, oligarşi kavramlarının iyi

anlaşılmadığı görülmektedir. Yürütme en az cümle kurulan kavramdır. Bu kavramın öğrenciler tarafından anlaşılmadığı söylenebilir.

Öğrenciler tarafından kurulan cümleler incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin kurdukları bilimsel bilgi ve yüzeysel bilgi içeren cümleler ve boş bırakılan cümleler sayılarına göre incelendiğinde; cumhuriyet, demokrasi, monarşi, özgürlük kavramlarının çok iyi anlaşıldığı tespit edilmiştir. Anayasa, saltanat, yurttaşlık, eşitlik, devlet ve teokrasi kavramlarının anlaşıldığı söylenebilir. Egemenlik, yargı, bağımsızlık, oligarşi, yasama kavramlarının iyi anlaşılmadığı söylenebilir. Saltanat kavramıyla kurulan cümle sayısı azdır ancak cümlelerin bilimsel olması kavramın iyi anlaşıldığını göstermektedir. Bu durum 7. sınıf düzeyinde Osmanlı Devleti ile ilgili bilgilerin yer almasıyla açıklanabilir. Yürütme en az cümle kurulan kavramdır. Bundan dolayı yürütme kavramının öğrenciler tarafından anlaşılmadığı söylenebilir.

Kavram yanılgısı içeren cümle tespit edilmemiştir.

5.4. Öneriler

Çalışmada uygulanan kelime ilişkilendirme testi, kavram ağları sonucunda ve ilgili cümlelerin incelenmesiyle elde edilen bulgulara göre aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Öğrencilerin etkin vatandaşlık konusunda yeterli bilgi ve becerilerle donatılması aktif bir vatandaş olarak topluma katılmalarını sağlayacaktır. Çalışmanın bulgularında öğrencilerin bazı kavramlarla ilgili bilişsel yapıların güçlü olmasının yanında bazı kavramla ilgili bilişsel yapılarının zayıf olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kavramlara yönelik anlama düzeylerini iyileştirmek için sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kavramların öğrencilerin ilgisini çekecek ve tartışma ortamı sağlayacak şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Öğrenilmesi zor olan günlük hayatta kullanılmayan kavramların ise öğrencilerin seviyesine uygun kavram karikatürleriyle ya da hikayelerle öğretilmesi bir seçenek olabilir. Nitelikli kavram öğretimi hakkında çalışmalar yapılması, kavramların nasıl öğretilceğinin önceden planlanması ve gerekli yerlerde kavramlarla ilgili açıklamalara yer verilmesi kavramların anlaşılma düzeyini arttırabilir. Öğrencilerin kavramlara yönelik notlar alması sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin kavramlara yönelik algıları tamamlayıcı bir teknik olan kelime ilişkilendirme testiyle belirli zaman aralıklarıyla yoklanabilir. Eksik ya da yanlış öğrenmelere zamanında müdahale edilmesi kavrama yönelik bilişsel yapıların doğru ve tam oluşmasına katkı sağlayabilir.

Sıklıkla fen bilimleri alanında kullanılan kelime ilişkilendirme testi bu çalışmada olduğu gibi sosyal bilimler alanında da ölçme değerlendirme aracı olarak kullanılabilir. Sosyal bilgiler dersi birçok kavramı içermektedir ve bu alanda bilişsel yapıyı belirlemeye yönelik çalışmaların artması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, A. (2007). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin heyelan, toprak kayması, erozyon kavramlarını anlama düzeyleri ve kavram yanlışları*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Akbaş, O. , (2006). Yeni ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutunun incelenmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi bildirileri 2*, 140-160.
- Alım, M. , Özdemir, Ü. & Yılar, B. (2008). 5. sınıf öğrencilerinin bazı coğrafya kavramlarını anlama düzeyleri ve kavram yanlışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 151-162. <https://atauni.edu.tr/enstitu-dergisi> sayfasından erişilmiştir.
- Aydemir, A. (2014). *Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin beşeri coğrafya kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bank, J. A. & Banks A. (1998). *Teaching strategies for the social studies: decision-making and citizen action*. New York: Longman.
- Coşkun, M. (2003). Coğrafya öğretiminde nem konusundaki kavram yanlışlıkları ve giderilmesine yönelik öneriler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 147-158.
- Çalışkan, H. & Yiğittir, S. (2011). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. B. Tay, & A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.224- 290). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelikkaya, T. & Kürümoğlu, M.(2018). Sosyal bilgiler dersi “Demokrasinin Serüveni” ünitesi ile öğrencilerin bilişsel yapılarının ve kavramsal gelişim süreçlerinin incelenmesi, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(1), 56-86.
- Davies, I. , Evans, M. , Reid, A. (2005). Globalising citizenship education a critique of global education and citizenship education, *British Journal of educational studies*, 53/1, 66-89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8527.2005.00284.x>

- Demirkaya, H. , Çetin, T. & Tokcan, H. (2004). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yön kavramı öğretiminde kullanılabilecek metotlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 39-70. <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078760>
- Deveci, H. Köse, T. & Bayır, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,1(16), 101- 124.
- Doğanay, A. (2003), Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk& D.Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.288-250), Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2009). Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi. *1. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu bildirdileri* 1, 85-86.
- Donald, J. (2012). Vatandaş ve kent aylağı. Donald, J.(Ed.), *Vatandaşlığın dönüşümü: üyelikten haklara* (C. Cemgil, Çev.) içinde (s. 140-167). İstanbul: Metis.
- Durmuş, E. , Baş, K. & Atik, Y. (2017). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin “devlet” kavramına ilişkin metaforik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi: Diyarbakır ili örneği. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 396-424.
- Ellis, Arthur K. (2007). *Teaching and learning elementary social studies*, Boston: Pearson.
- Elvan, Ö. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yaprakları kullanılmasının kavram yanlışlarını gidermeye etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Erden, M. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Ersoy, F. (2014). Active and democratic citizenship education and its challenges in social studies classroom. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 1-20. <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2014.55.1>
- Esendemir, Ş. (2008). *Türkiye’de ve dünyada vatandaşlık*. Ankara: Birleşik.
- Gündüz, M. & Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı.

Güneş, M. H. & Gözümlü A.İ.C. (2013). İlköğretimde işlenen ekoloji konusunun 10. Sınıf öğrencilerin ekosistem ekolojisi konusundaki hazırbulunuşluk düzeyleri üzerindeki etkisinin saptanmasında kelime ilişkilendirmenin kullanılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 252-264.

Gürgil, F. (2018, Nisan). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli tarihsel olaylara yönelik bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. 17. *Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu bildirileri*.

Gözübüyük, A.Ş. (2003). *Anayasa hukuku*, Ankara: Turhan.

Işıklı, M. , Taşdere, A. & Göz, N. L. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 50-72.

İnel, Y. , Akar, C. & Üztemur, S.S. (2016). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla tespiti. *Tarih Okulu Dergisi*, 28, 523-540. dx.doi.org/10.14225/Joh997

Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Maya

Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 143-162.

Karaca, A. (2018). *Yedinci sınıf öğrencilerinin çeşitli meslek grupları hakkındaki algılarının kelime ilişkilendirme testi (KİT) aracılığıyla incelenmesi ve öğrencilerin gelecekte meslek seçiminde rol oynayan faktörlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Karatekin, K. & Elvan, Ö. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* USBES [Özel Sayı II], 16, 1405-1431.

Kartal, A. & Turan, İ. (2015). The misconceptions about citizenship in 5th grade students, *Journal Studies of Social Sciene*, 34, 378-383.

Kaya, E. (2011). *İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin bazı demokrasi kavramları hakkındaki görüşleri ve yanlışları (Aksaray örneği)*. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.

- Kepenekçi- Karaman, Y. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks.
- Kılıçoğlu, G. (2011). *Sosyal bilgiler derslerinde kavramsal değişim metinlerinin kavram yanlışlıklarını giderme üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2017). Sosyal bilgiler derslerinde kavram değişim metinlerinin kavram yanlışlıklarını giderme ve akademik başarı üzerine etkisi, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(30), 1661-1685.
- Kılıçoğlu, G. (2018). Determining levels of 8th grade students of secondary school to understand cognitive structures and concepts concerning concepts of fundamental citizenship, *Journal of Education and Training Studies*, 6, (11).
- Kılıçoğlu, G. (2018, Ekim-Kasım). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokrasi kavramına bilişsel yapılarının belirlenmesi. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu bildirileri*.
- Korkmaz, M. (2014). *Din öğretimi teknolojisi ve materyal geliştirme*. Kayseri: Kimlik.
- Merey, Z. (2009). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde vatandaşlık ve insan hakları eğitimi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (S.719-742). Ankara: Pegem.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler 6.-7. sınıf programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Nelson, J. & David, K. (2005). Active citizenship: definitions, goals and practices. QCA: *National Foundation for Educational Research*,
https://www.researchgate.net/profile/Julie_Nelson11/228777440
- Öcal, A. & Kemer kaya, G. (2011). Yetiştirme yurdunda kalmış yetişkinlerin devlet ve vatandaşlık algıları üzerine nitel bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30/1, 63- 82.
- Önal, N. (2017). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının bölümlerine yönelik bilişsel algılarının kelime ilişkilendirme aracılığıyla incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(2), 255-272.

- Özatl, N. S. & Bahar, M. (2010). Öğrencilerin boşaltım sistemi konusundaki bilişsel yapılarının yeni teknikler ile ortaya konulması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10 (2), 9-26.
- Öztürk, C. & Dilek, D. (Ed.). (2003). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller. Ankara: Pegem.
- Öztürk, Cemil, (2009). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık (3. Baskı)* içinde (s. 1-31). Ankara: Pegem.
- Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Baro Dergisi*, (3), 127-157.
- Ross, E. (2001). *The social studies curriculum*. Albany: State University of New York Press.
- Sabancı, O. (2008). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konularıyla ilgili kavramsal anlamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1 (1), 48-62.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay, & A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-18). Ankara: Pegem.
- Sağırlı, M. (2005). Bir konu alanı olarak vatandaşlık bilgisi. E. Temiz (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* içinde (s. 9-25). İstanbul: Lisans.
- Şimşek, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adayların coğrafi bilgi sistemleri konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarının kelime ilişkilendirmesi testi ile belirlenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 1(1), 64-75.
- Tay, B. (2011). *Sosyal bilgilerin dünü, bugüne ve yarını*. R. Turan, & K. Ulusoy(Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 2-16). Ankara: Pegem.

Tokcan, H., Topkaya, Y. (2016, Mayıs). *Öğretmen adaylarının ortadoğu algısının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi: Kilis ve Niğde örneği*. 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

Tokcan, H. & Yiter, E. (2017). 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18,1.

Toney-Putra, J. & Lopez, S. W. (2006). Developing citizenship competencies from kindergarten through grade 12: a background paper for policymakers and educators, *Denver: Education Commission of the States*. <https://eric.ed.gov/?id=ED493710>

Tuna, Y. (2018). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığı ile belirlenmesi. *Turkish History Education Journal*,7(1), 43-68.

Turner, B. (2012). Vatandaşlık kuramının ana hatları. A. Kadioğlu (Ed.) *Vatandaşlığın dönüşümü* içinde (s. 107-139). İstanbul: Metis.

Tunç, H. (2018). *Anayasa hukuku genel esaslar*. Ankara: Nobel.

Uğurlu, C. (2011). Avrupa birliği ülkelerinde ve Türkiye’de vatandaşlık eğitimi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/37, 153- 169.

Ünsal, A. (1998). *75 Yılda Tebaadan Yurttaşlığa Doğru*. Ankara: Tarih Vakfı

Üztemur, S. , Dinç, E. & İnel, Y. (2018, Ekim-Kasım). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu bildirileri*, 225- 234.

Yenilmez, K. & Yılmaz, S. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin problem çözmedeki kavram hataları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 75-97.

Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 453-46

Yorulmaz, A. & Önal, H. (2017). Examination of the Views of Class Teachers Regarding the Errors Primary School Students Make in Four Operations. *Universal Journal of Educational Research* 5(11), 1885-1895.

Zembat, Ö. (2010). *Kavram yanlışlığı nedir?* . M.F. Özmantar, E. Bingölbali & H. Akkoç (Ed.), *Matematiksel kavram yanlışlıkları ve çözüm önerileri* içinde (s.17-24). Ankara: Pegem.

EKLER

EK 1. Kelime İlişkilendirme Testi

KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ

Cinsiyet:.....

Sınıf:.....

Bu testin amacı sizin Etkin Vatandaşlık kavramlarını hangi ilgili kavramlarla ilişkilendirdiğinizi belirlemektir. Aşağıdaki örneği inceleyiniz. KARTAL kelimesi ile ilgili aklınıza gelebilecek ilgili kavramlar örnekte verilmektedir. Siz de aşağıdaki kavramlara ilişkin aklınıza gelen kavramları verilen kavramın karşısındaki ilgili boşluğa yazınız. İlgili cümle kısmında ilişkilendirdiğiniz kavramları içeren cümle yazınız. Her anahtar kavram için 1dk süreniz vardır. Bu nedenle aklınıza gelen kavramları hızlı bir şekilde yazmaya çalışınız. Bir anahtar kavram ile ilgili çalışmayı bitirmeden diğerine geçmeyiniz.

Kartal Kuş..... **Kartal** Uçmak.....

Kartal Yuva..... **Kartal** Pençe.....

Kartal Tüy.....

Kartal İle İlgili Cümle

.....Kartal yuvasında yavrusunun tüylerini pençesiyle düzeltti

Demokrasi **Demokrasi**

Demokrasi **Demokrasi**

Demokrasi

Demokrasi İle İlgili Cümle

.....

Cumhuriyet **Cumhuriyet**

Cumhuriyet **Cumhuriyet**

Cumhuriyet

Cumhuriyet İle İlgili Cümle

.....

Özgürlük **Özgürlük**

Özgürlük **Özgürlük**

Özgürlük

Özgürlük İle İlgili Cümle

.....

Eşitlik **Eşitlik**

Eşitlik **Eşitlik**

Eşitlik

Eşitlik İle İlgili Cümle

.....

Devlet

Devlet

Devlet

Devlet İle İlgili Cümle

Anayasa

Anayasa

Anayasa

Anayasa İle İlgili Cümle

Yurttaşlık.....

Yurttaşlık

Yurttaşlık

Yurttaşlık İle İlgili Cümle

Egemenlik.....

Egemenlik

Egemenlik

Egemenlik İle İlgili Cümle

Bağımsızlık.....

Bağımsızlık

Bağımsızlık

Bağımsızlık İle İlgili Cümle

Saltanat.....

Saltanat.....

Saltanat.....

Saltanat İle İlgili Cümle

Teokrasi.....

Teokrasi

Teokrasi

Teokrasi İle İlgili Cümle

Devlet

Devlet

Anayasa

Anayasa

Yurttaşlık

Yurttaşlık

Egemenlik

Egemenlik

Bağımsızlık

Bağımsızlık

Saltanat

Saltanat

Teokrasi

Teokrasi

Oligarşi.....

Oligarşi

Oligarşi

Oligarşi ile İlgili Cümle

.....

Monarşi.....

Monarşi

Monarşi

Monarşi ile İlgili Cümle

.....

Yasama.....

Yasama

Yasama

Yasama ile İlgili Cümle

.....

Yürütme.....

Yürütme

Yürütme

Yürütme ile İlgili Cümle

.....

Yargı.....

Yargı

Yargı

Yargı ile İlgili Cümle

.....

Oligarşi

Oligarşi

Monarşi

Monarşi

Yasama

Yasama

Yürütme

Yürütme

Yargı

Yargı

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.10625712
Konu : Araştırma İzni

29.05.2019

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) 22/05/2019 Tarihli ve E.17617 sayılı yazınız.

b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Pınar ŞENER'in "**Ortaokul Öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanındaki Kavramlara Yönelik Bilişsel Yapılarının Belirlenmesi**" konulu tezi kapsamında Pursaklar İlçesinde bulunan Turgut Özal Ortaokulu ve Çankaya İlçesinde bulunan T Emlak Bankası Ortaokulunda 5, 6 ve 7. Sınıf öğrencilerle uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek: Uygulama araçları (4 sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Gazi Üniversitesi (Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

Bilgi:

Pursaklar-Çankaya

İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri

Adres: Alparslan Türkeş cad. Emniyet Mah.4/A
Yenimahalle/ANKARA
Elektronik Ağ: ankara.meb.gov.tr
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Bilgi için: Ayşe ARDA
Tel: 0 (312) 212 36 00
Faks: 0 (312) 221 02 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9bfe-7c5f-3d52-95f7-71fd kodu ile teyit edilebilir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..